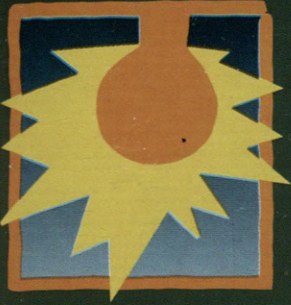

ARGIA

ISIDRO ETXABE

«Borrokaren zama
guztia ezin da
presoen gain
ezarri»

KONTSUMOA

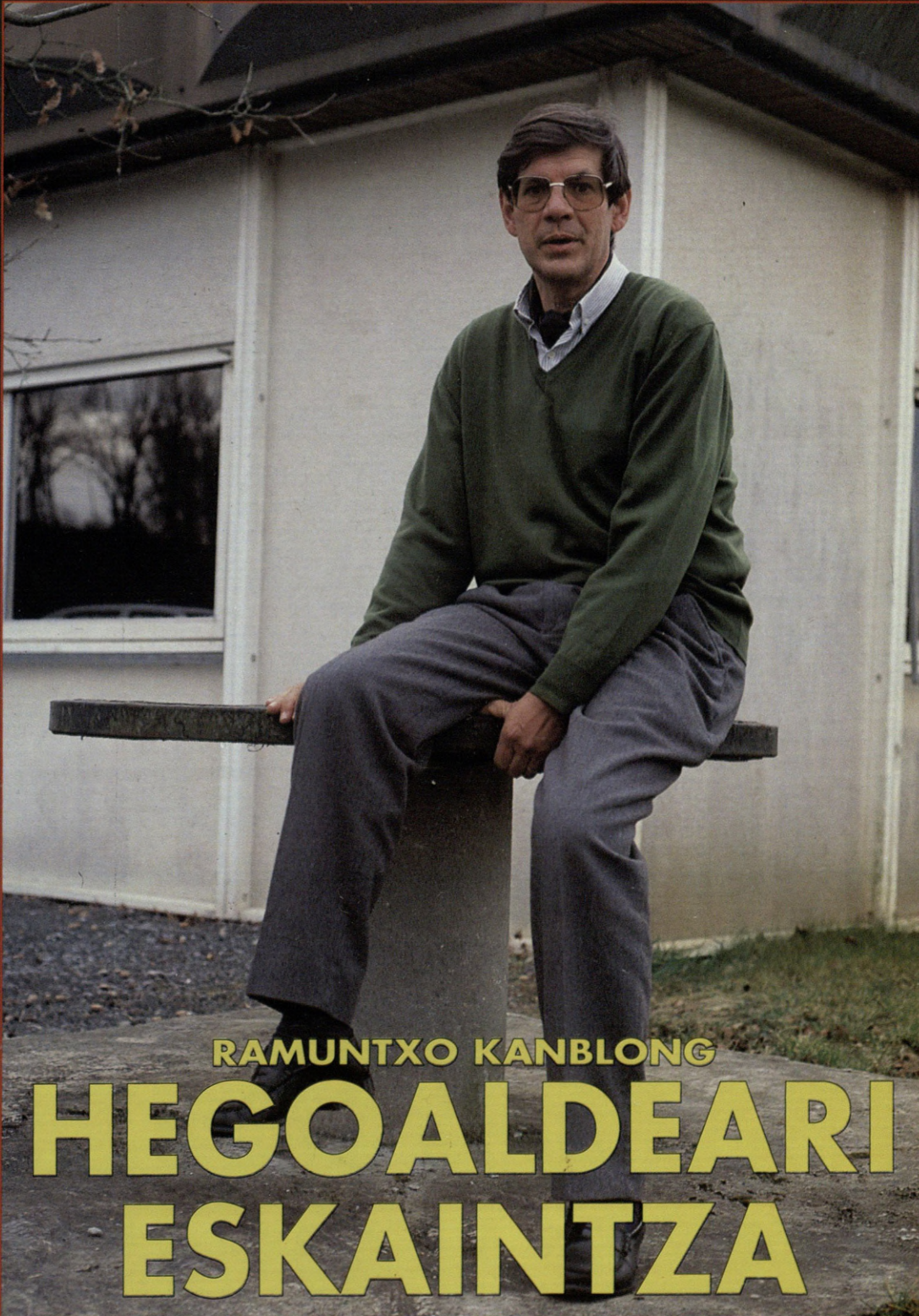
Neurri
bereziak
pertsonentzako
dendak

GIZARTEA

Joera-arazoak
dituzten
gazteentzako
lehen zentru itxia
proiektatu dute

BERTSOLARITZA

Bi mila bertso
doinu 2000.
urterako

RAMUNTXO KANBLONG

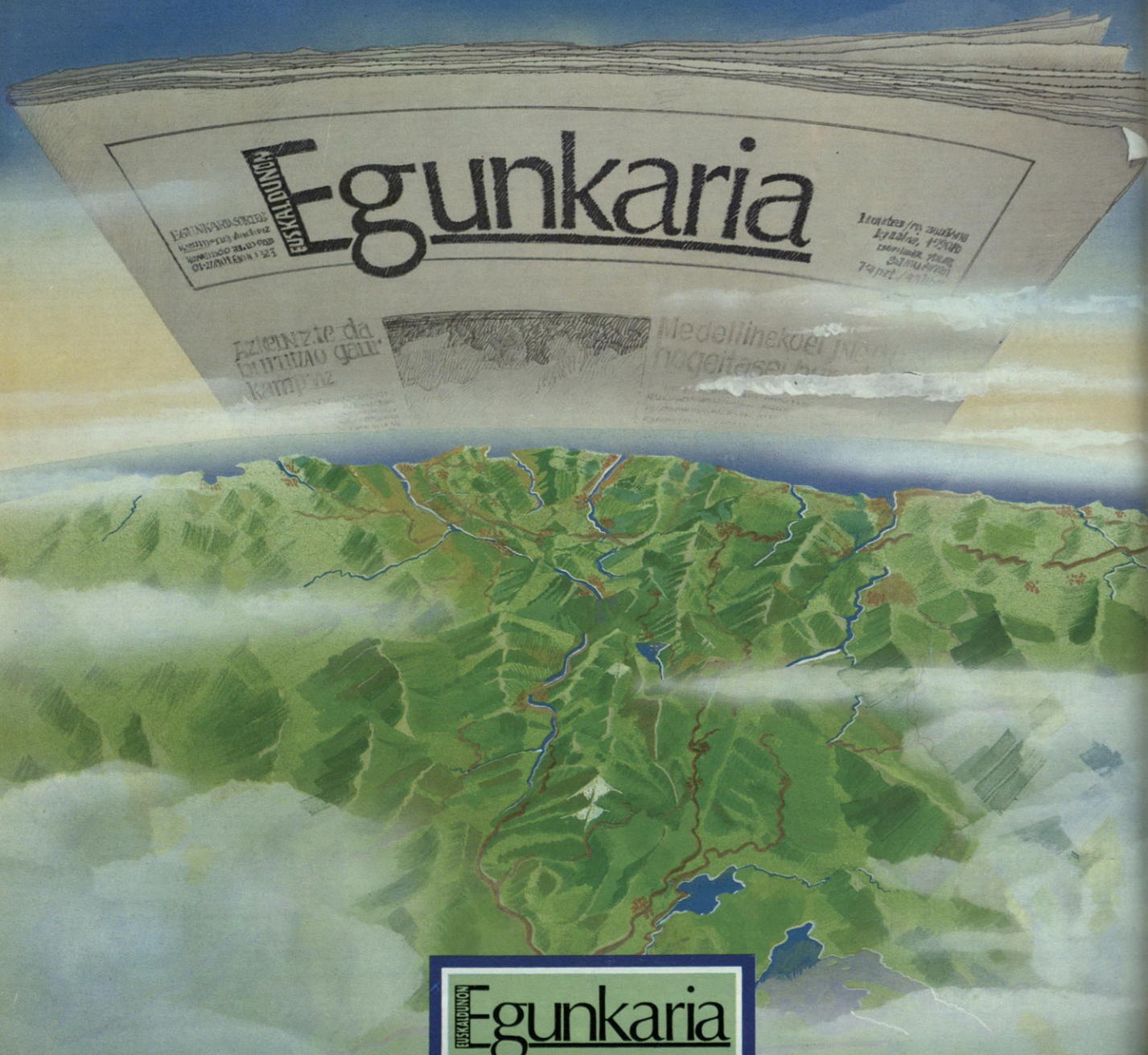
HEGOALDEARI ESKAINITZA

Euskal Herriko Egunkaria

Zure Egunkaria

EUSKALDUNON
Egunkaria

Gizon eta emakumezkoen papera

NOIZBEHINKA ARGIA aldizkariari bistatxo botatzen diodan bat nauzue eta atzo bertan, hain zuzen, abenduaren 13koari bota nion, neska lagun batek gomendatuta.

Lehenengo gauza izan zen poza sentitzea, ikusita, gizonetzkoak ere hasiak direla euren sentimentuez hitz egiten. Hau da, Gizartea saileko «Gizonetzkoak maskulinitate desberdin baten bila» artikuluz ari nartzazue hain zuzen ere. Oso interesgarria iruditu zitzaidan. Ikusten da bilaketa bat badagoela, eredu bila dabilta, pertsona izan nahi dutela eta ez dutela beti eman zaien maskulinitate papera onartzen.

Garbi baitago oso heziketa bereziak jaso ditugula emakume edo gizon izateagatik eta hauek, nere ustez, bi sexuen hurbiltzea baino, banaketa batera eraman gaituztela eta ez dugula gehienetan, elkar ulertzen. Ez dugu naturalki jokatzeko, ez dakigu, sasiheziketa baten biktimak garelakoan nago. Eta uste dut, zuek ere, horrelako zerbait adierazten duzuela.

Azaroan eta abenduan, emakume langabetuari zuzendurik zegoen ikastaro batean parte hartu nuen neure herrian eta autoes-

tima eta sexualitatea tratatu genituen beste gai batzuen artean, oso gustora geratu ginelarik. Baina beti ateratzen zen gizonetzkoekin dagoen oztipoa, hauekin hitz egin ezina, komunikatu ezina, alegia; eta nola adierazi ondo etorriko litzaizkiekeela antzeko hizketaldiak. Eta emakumeoi ere bai. Gure papera zein ez den ikusteko, gutxiarik, eta bide hobeaz urratu dezagun.

Beraz bada, zoriontzen zaituztet, bai ARGIA osatzen duzuenoi eta zehazki Myriam Gartzia, horrelako mahaingurua egiteagatik, baita Fernando Villacampo, Hasier Etxeberria, Xabier Odriozola eta Xabier Lakari ere, horrelako gaiak jorratu eta zabalitzen saiatzen zaretelako. Oso premian gaudela deritzot.

A.Z.
(Hernani)

Ezkerraldeaz

ERAKUNDEEN eskuetatik utzirik gaude. Nik ez dakit zein izango den gure ingurunea berrindartzeko modua, baina ez zaio inori axola. Aspalitik ikusten da orain dugun industria motak ez duela etorkizunik, baina politikoei eutsi egiten diote tresna politiko gisa. Ez ote zaigu komeni industria birmoldatu baino, beste industria motari ekiten, oraindik ere astirik dugun honetan? Ez ote dagokie gu guztioi soluzioa aurkitzea?

Juan Jose Hernandez de Alegria
(Barakaldo)

OHARRA: Sail hau, aldizkarian azaldutako edozein gairi buruz edota interesgarri liratekeen beste edozeini buruz, ARGIAko irakurleak adierazi nahi duena idatziz jasotzeko txoko irekia da. Gutunak, ahal dela, ez du mila karakter (folio erdi, espazio bi-koitzean) baino gehiago izango; bertan, igoeraren izen-abizenak eta kaleratu nahi duen sinadura agertuko dira, gehienez lau hitzetako titularrarekin batera. Gutun hauek ARGIA, 1 eta 2 pabilioiak, Industrialdea, 20160 Lasarte-Oria helbidera bidali behar dira.

H I R U G A R R E N B E G I A

Es-kulturak, zientzia eta zientziondoak

ABENTURAK merezi zuen lerro batzuk hari eskaintzea, baina hori dela eta ez ditugu ahaztu behar begi honi dagozkionak, aurrekoak, zehazki, begiak baino hirugarren belarri batek lortuak baitziren. Jostun-aztiarena zetorren ale bertan bazeuden pare bat gauza gure begiak okertzeko agian ez, baina makar ezatseginen bat sortzekoak lain bai behintzat.

Luis Fernandez gure lankideak orijinaltasunez itxi zuen alea, aurtengo *out* eta *in*-ak agerian utziz. Idazteko darabilzkigun tramankulu hauek —ai,

luma zaharrak— ez dira perfektoak, ezta gutxiagorik ere. Txit inperfektoak. Aste horretan baraurik izan ote genituen edo, ez dakigu, baina letra bi oso garrantzitsu jan zizkiguten. Aldizkariak *out* jarri zuen euskal kultura, eta testuak euskal artisten (!) arteko harrikadaz ziharduen (harrikada horixe, pentsatzen duzuen toki horretantxe). Egileak *euskal eskultura* jarri zuen *out*, eta bi letra horien jateak ia jarri du gure **Luis** *madarikatu*en zerrendan. Ezetz bada, berak komando kultural horietaz ziharduen, berak ez du

euskal kultura *out* jartzen (uste dugu). Bi letra horiek geuk jan genituela, alegia

Gainera, aurreko aha-paldiaren amaierako letrorok, estetikari eta 'harrien arimari' buruzkoek, eskulturaren honetan joan behar zuten. Munduko ordena berri honetan honezkerok ez dakigu zer non doan. Zer? Horiek ez direla makinaren errua izaten, testua aldatzen duen kazetariarena baizik? Beno, tira, Zesarri Zesarrenak, **Luis** bereak eta ARGIArenak... itzaletan

Aldizkarian ordenarekin gaizki gabiltzan bezala, idazten duten *kolabo-*

ratzaile batzuk sailarekin bide dabilta nahastu antzera. Gaien arteko mugak ez dira inoiz zehatzak, baina **Elhuyar**-eko ki-deek batzuetan askotxo ez ote dituzten luzatzen iruditzen zaigu. Ale hartan hilketa bati eta kazetarien *putre lanaz* idatzi zuten; oraingo honetan ikastola eta unibertsitateaz.

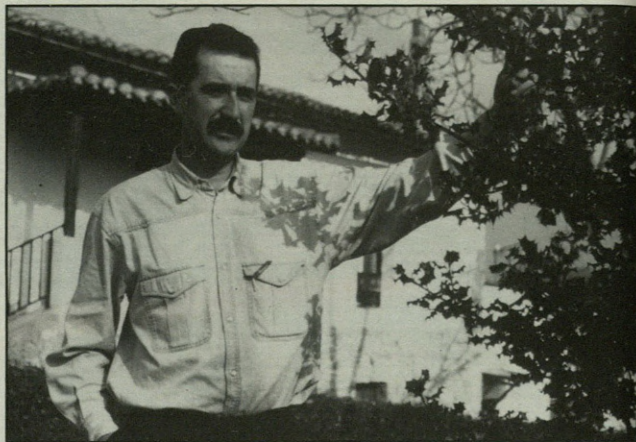
Ongi dago guk sailari *Bata zuria* erantzita tituluxoa jarri izana, baina horrela jarraitzen badute berriro ere bata jantzera behartuko ditugu. Orratz bakoitzari bere haria.

MIKEL ELORZA

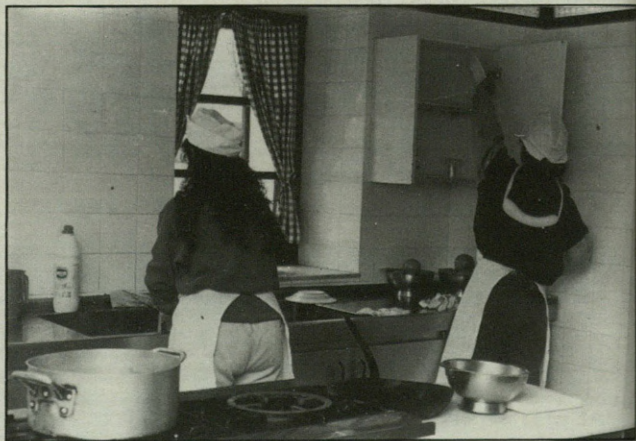

N O N - Z E R

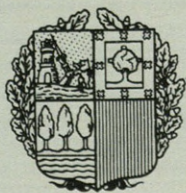
- 7.** Politika kronika. AITZIBER YARZA.
- 8.** Isidro Etxabe «Zumai»: «Borrokaren zama guztia ezin da presoen gain jarri». PELLO ZUBIRIA.
- 12.** Politika ttantaka.
- 14.** Nazioartea kronika. LUKAS MARTINEZ.
- 16.** Rosamel Millaman Reinao, maputxeen bozgorailua NBEn: «Txile kontzeptua gero eta kolokagoan dago gure artean». XABIER LETONA.
- 20.** Nazioartea ttantaka.
- 22.** Joera-arazoak dituzten gazteentzako lehen zentro itxia proiektatu dute. Helduen erabakiak adin txikikoentzat. MYRIAM GARTZIA.
- 26.** Elikadura orekatua, tripazain garaiaaren ondorengo kezka. RITXI LIZARTZA.
- 30.** Neurritz kanpoko dendak. AMAGOIA IBAN.
- 34.** Ramuntxo Kanblong: «Enpresa mailan, Iparraldeko badugu Hegoaldeko erakustekorik». IXABEL ETXEBERRIA.
- 40.** Kultura kronika. J.J. PETRIKORENA.
- 42.** Bideoklipa, promozio erresumako gune artistiko garestia. JOXI GOIKOETXEA.
- 46.** Juanito Dorronsorok «Doinutegia»-n bildu eta aztertu ditu banan-banan. Bi mila bertso doinu 2.000. urterako aukeran. J.J. PETRIKORENA.
- 50.** Munduaren zabaletik kultura. J.M. HERITZ.
- 52.** Kultura Agenda.
- 54.** Argitalpenak.
- 56.** Kultura ttantaka.
- 58.** Aukeran.
- 64.** Denborapasa.
- 66.** Giltzapeko sekretuak. GOTZON EGIA.

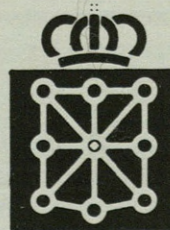
POLITIKA: Iazko urria bukaeran atera zen lehenengo aldiz Isidro Etxabe «Zumai» espetxetik hirugarren graduaren bidez. Geroztik, asteburutan irteten da igandetan berriro ere bueltatzeko. Hamabi urte daramatza espetxean eta lehenago klandestinitatean ere beste zenbait eman zituen. Oraingoan espetxetik eginiko itteera batean berarekin aritu gara solasean Zumaia bere herrian./8

GIZARTEA: Askotan joera-arazoak agertzen dituzten adin txikikoak erakunde desberdinen babesaren objektu bihurtzen dira. Adin txikikoak epaitegitik pasatzen direnean, ez da erraza izaten helduentzat gazte hauentzat zer den egokiena erabakitzea. Adin Txikikikoen Auzitegia eta honen inguruan eratzen diren babes eta erreforma desberdinak azaltzen ditugu erreportaia honetan./22

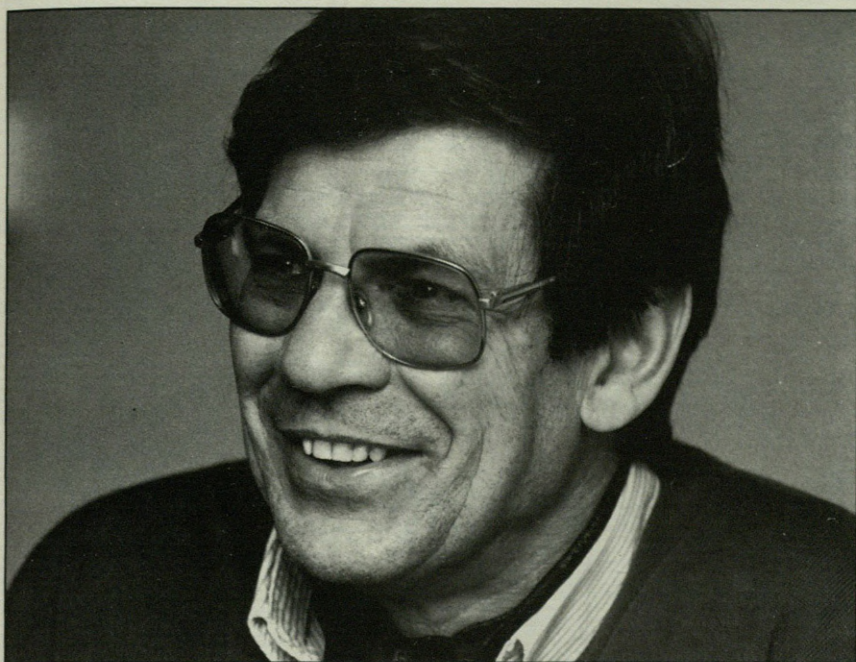

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Aldizkari honek Nafarroako Gobernuaren
laguntza jaso du

RAMUNTXO KANBLONG: Makean jaio zen duela 53 urte, eta Parisen ikasketak burutu ondoren Ipar Euskal Herrira itzuli. Kultur handiko gizona, euskaltzalea, Seaska sortu zenean bera ere artean ibili zen, baina ekonomia arlora zuzendu zituen batez ere bere ahalegin guztiak. Horretan dihardu oraindik ere, eta Euskal Herriarentzako erronka den Europaren aurrean zer eginari buruz dituen iritzia argitu dizkigu./34

BIDEOGINTZA: Gero eta garrantzitsuago bilakatzen ari dira bideoklipak musika munduan. Disketxeentzat promozio bide bat besterik ez badira ere, taldeek beren mezua zabaltzeko eta beren irudia erakusteko erabiltzen dituzten elementu egokiak izaten dira. Produktu garestiek, irtenbide komertzial eskasa dutenez, disko konpainiek irizpide ezberdinak jarraitzen dituzte bideo lan hauek argitarateko garaian./42

Jabea: Zeruko Argia, S.A.L.

Argia egiten dugu:

Donostian: Eñaut Apaolaza, Amagoia Iban, Alberto Irazu, Joxi Goikoetxea, Ritxi Lizartza, Juan Jose Petrikorena, Patxi Sarriegi, Garbiñe Ubeda, Aitziber Yarza.

Bilbon: Maite Artola, Myriam García, Maite Iriondo, Xabier Letona, Maite Lizarraga, Sabino Madariaga, Amaia Nabaskues, Nere Portillo, Idoia San Sebastian, Lierni Uribarren, Ainara Zuazabeitia, Aitor Zuberogitia.

Iruñean: Iñaki Camino, Patxi Larrión, Ixiar Rozas, Iñigo Herce, Ander Usabiaga.

Iparaldean: Ixabel Etxeberria.

Gasteizen: Ismael Diaz de Mendivil, Jon Maia, Leire Lopez de Aberasturi, Igone Olarte, Estitxu Ugarte.

Kolaboratzaileak: Iñaki Agirresarobe, Mikel Antza, Xabier Alegria, Edorta Arana, Hilario Arbelaitz, Xipri Arbelbide, Karlos Argiñano, Gorka Arrese, Patxi Azpillaga, Mikel Arrieta, Juan Mari Arzak, Mikel Asurmendi, Jean Louis Davant, Elhuyar, Joxan Elozegi, Xarlo Etxezarreta, Luis Fernandez, Fernan Goñi, Andres Gostin, Jimu Iturralde, Josu Landa, Juan Jose Lapitz, Xabier Lekuona, Xabier Lezeta, Emilio Lopez Adan, Mattin, Xabier Mendiguren, Bego Montorio, Imanol Murua, Jaione Ogiza, Joxan Oiz, Eva Olaizola, Xabier Oleaga, Joxe Mari Ostolaza, Bota Punttuba, R.M. Sabaris, Joxemi Saizar, Carlos Santamaria, Jon Sarasua, Tala, Txillardegi, Iñaki Uriarte, Asisko Urmeneta, Iñaki Zarata, Pello Zubiria.

Hizkuntz arduraduna: Mikel Elorza.

Argazkiak: Aitor Bayo, Leire Arzuaga.

Diseinu eta montajea: Garbiñe Ubeda, Karlos Beristain.

Infografia: Beñat Azurmendi, Iñaki Martiarena.

Azala: Aitor Bayo, Garbiñe Ubeda.

Publizitatea: Josu Martikorena.

Promozioa: Jose Luis Olaziregi.

Administrazioa: Aitor Aznar.

D.L.: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X

Commission paritaire: 72562 E.

Helbidea: Industrialdea, 1 eta 2 pabiloiak. 20160 Lasarte-Oria, 114 Postakutxa Bilbo, Iratxe Monastegia 70 3.ezk 31011 Iruñea.

Tfnoa: (943) 37 15 45, (94) 424 46 63, (948) 17 80 78

Faxa: (943) 36 10 48.

Inprimategia eta Fotomekanika: ANTZA.

LARRUN

Mugarik gabeko pentsamendua

**Kolekzio osoa dohainik
eskuratuko duzu. Harpidetu zaitez!**

AZKEN AUKERA

12. zenbakia

13. zenbakia

14. zenbakia

15. zenbakia

Jaso ezazu LARRUN etxean

IZEN-ABIZENAK ..... Tel .....
 HELBIDEA .....
 HERRIA .....
 HERRIALDEA ..... K.P. ....
 BANKU EDO AURREZKI KUTXA .....
 SUKURTSALA .....
 SUKURTSALAREN ZENBAKIA .....
 KONTUAREN ZENBAKIA .....

(Urtean lau ale. Hego Euskal Herria: 2.800 pezeta. Ipar Euskal Herria: 182 libera)

LARRUN: Industrialdea, 1 eta 2 pabilioiak, 20.160 LASARTE-ORIA

Alderdien ezkutuko kartak

HASIAK dira jada alderdien inguruko urak harrotzen. Hego Euskal Herrian bizi garenok Espainiako hauteskunde orokorren itzala sentitzen hasiak bagara ere, Iparraldekoak hauteskunde giroan guztiz murgilduta daude.

Frantzia osoan giroa mugitua dago, eta, aurten, Ipar Euskal Herrian aspaldian bizi izan den girorik nahasiena sumatzen da. Alde batean zein bestean, liskarrak sortu dira, baina RPR alderdiaren barnekoak dira zeresanik ematen ari direnak.

RPRk Hego Lapurdiko seigarren hautes-barrutian Alliot Marie aurkeztuko du hautagai, baina hautagaiordea oraindik aukeratzeke dago. Hautagaiorde izan behar zuen Michel Escorbiacek bere burua hautagaitzat

aurkezteko asmoa azaldu du. Honek RPR alderdi barneko liskarrak kale-ratzeaz gain —Pasqua tendentziakoak eta Chiracen alde dauden artekoak—, eskuineko alderdien arteko harreman gatazkatsuak ere azalarazi ditu. Escorbiacek UDF-RPR alderdiek lorturiko akordioa ez dela betetzen salatu nahi izan du. Eskuineko alderdien norgehiagoka hasia da, batasun itxura mantendu ezinik. Hauteskundeen jokoan bakoitzak di-tuen kartekin jolastu behar eta.

EZKERREKO alderdien artean ere hainbat arazo sortu dira. Raphael Lassalette (PS) Hendaiako alkateak bere burua aurkeztu nahi du seigarren hautes-barrutian, baina MRG-koekin (Ezkerreko Erradikalen Mugi-

mendua) duten akordioaren arabera, hautagaia talde honetakoa litzateke. Hala ere, Pariseko zuzendaritzek onartu dute bere aurkezpena, jendearen artean harrera ona baitu. Lassallettek, dena den, hautagaiordea ere bere taldekoa izatea eskatzen du, eta hemen sortzen dira arazoak.

ESTATU mailako alderdietan Parisekiko menpekotasuna nabaria da. Frantziako egitura osoan zentralismoa nabari den bezala, alderdiko egituretan ere oso argia da. Zentralismoak, ikus daitekeenez, alde hone-tatik ere arazoak sortzen ditu.

Talde abertzaleen artean batasuna lortzea ere ezinezkoa gertatu da. EMA eta EB elkartu badira ere, EA, EAJ eta Patxa-Oldartzenekin akordiorik ez da lortu. Abertzale guztiak biltzeko nahiko lan hemen ere. Abertzaleek barnealdean RPRko Intxausperen aurrean zer nolako indarra azalduko duten ikusteke dago oraindik ere.

HEGO Euskal Herrian ere giro politikoa nahasten hasia da, eta girotzen hasteko UPNk EA eta PSOERI eginiko akordiorako eskaintza. EA eta PSOE, batez ere azken hau, gobernurako akordioaren aurka azaldu baziren ere, hitz egitera joango direla azaldu dute. Azken aldian PSOERen egoera ikusita zerbaitetan pentsatzen hasteko garaia badute, gaur egun Nafarroan arazoak besterik ez baitzaizkie sortzen ari. Udaletxeetako liskarrek Nafarroa osoko egoeran eragina izan baitezakete.

Hasiak dira Euskal Herri osoan alderdiak dituzten ezkutuko kartak ateratzen.

Aitziber Yarza

Otsailaren 13an brututu zen torturaren aurkako eguna Amnistiaren Aldeko Batzordeek antolatua, eta Hegoaldeko hiriburuetan giza kateak egin ziren. Aste horretan bertan AABek kaleraturiko datuen arabera 1992an gutxienez 188 pertsona torturatu dituzte arrazoi politikoengatik atxilotuak izan ondoren.

Isidro Etxabe «Zumai»:

«Borrokaren zama guztia ezin da presoan gain jarri»

Hamabi urte daramatza preso Isidro Etxabek, torturen ondorioz hil zen Joseba Arregirekin batera atxilotu zutenetik, eta aurretik beste batzuk eman zituen klandestinitatean. Hirugarren gradua izenekoan ipini zutenetik, asteburuetan irteten du espetxetik, igandeetan itzultzeko. «Txikierdi» bere jaiotetxearen ondoan mintzatu gara berarekin, noizbait arrain ugari eskainiko zuen erreka ondoan.

ARGIA. Zein da zure eta ETako presoan kolektiboa-
ren arteko harremana?

ISIDRO ETXABE.
Gertaera mingarri guztien
ondoren, urte guzti hauetan
nirekin harreman sendoak

izan dituztenekin lehengo
harreman berak ditut. Ino-
lako aldaketarik ez dut su-
matu, are gutxiago hutsu-
nerik, nire inguruan. Espe-
txe guztiak ez ditut ezagu-
tzen, baina beste espetxee-

tan dauden lagunek berdin
idazten dizkidate eskutitzak.

A. Hiru adjetibo irakurri
ditugu zure jokabideari
buruz: 'damutua', 'bergi-
zarteratua' eta 'insolida-

ria'. Zer diozu?

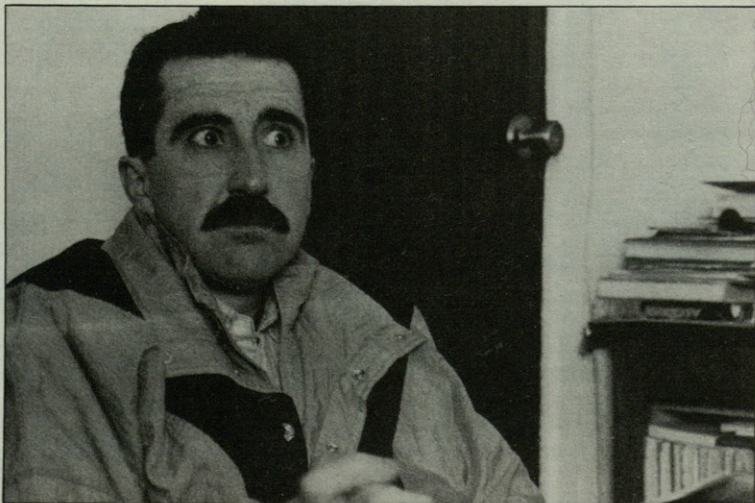
I.E. Lehenik zera esan nahi
nuke: borroka urte luze
hauetan egindako ezertaz
—egin izan ditudan garai eta
egoeran kokaturik— inoiz
ez naizela damutu. Beha-
rezkoak eta nahitaezkoak
zirela sinetsi izan dut eta.

Dena den, hirugarren
graduaren politikari buruz-
ko argumentu faltak eta be-
reziki gai honi buruzko de-
bate sakon baten ezak era-
man ditu hori esan dutenak
horrela jokatzera, deskalifi-
kazio politiko batean eroriz.
Urrats horiek eman ditugu-
nok politikoki anulatu nahi
izan gaituzte, nahiz eta jakin
jokabide horrekin mugi-
menduan nolabaiteko di-
bortzio bat sortzen ari zela
herri bakoitzeko egitura gi-
darien eta herri sentimen-
tuaren artean.

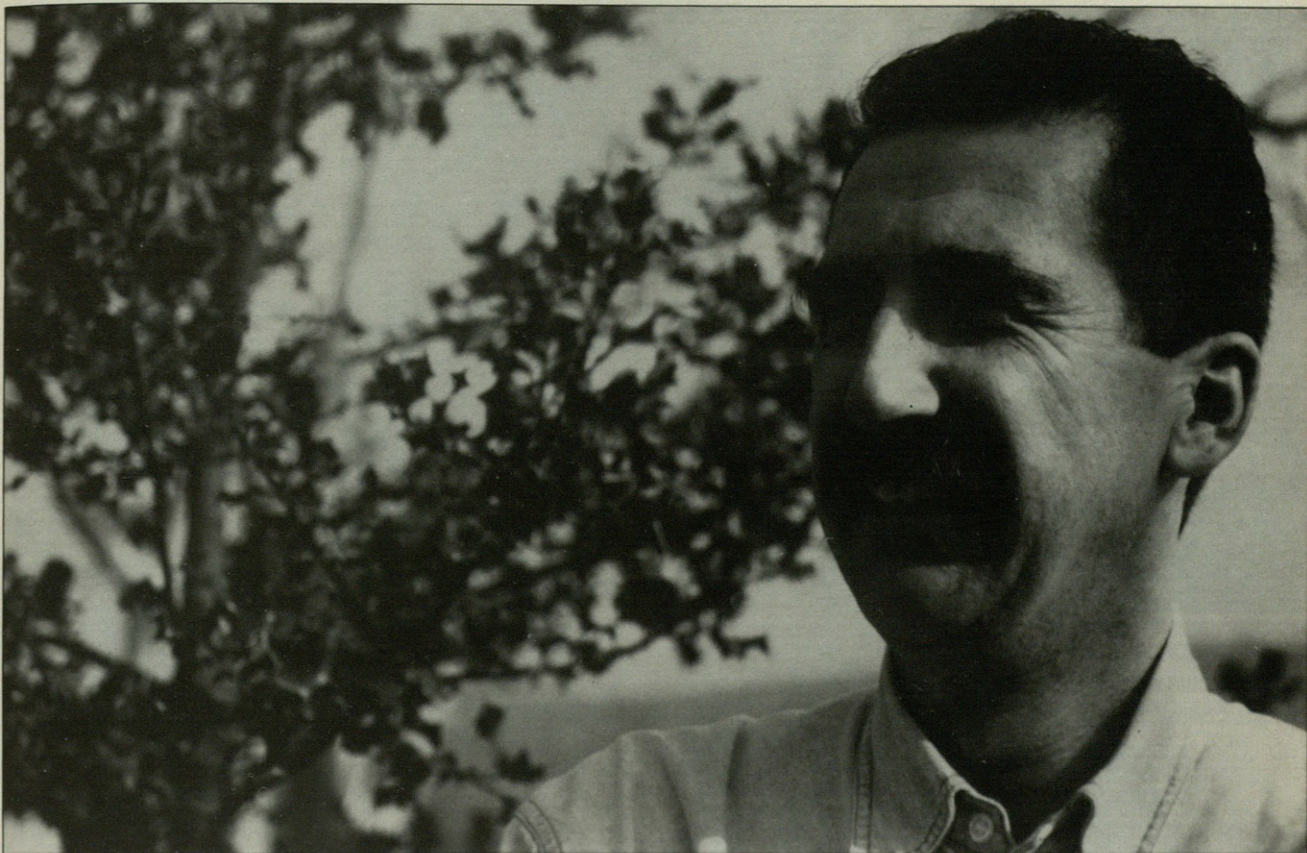
A. Nola sentitzen da ETako
kide liberatu izan den bat
presoan kolektibotik kanpo-
ratuta?

I.E. Mindua. Izan ere, ni-
rekin gertatu den guztia era-

«Gertaera mingarri
guztien ondoren,
urte guzti hauetan
nirekin harreman
sendoak izan
dituzten presoekin
lehengo harreman
berak ditut.
Inolako
aldaketarik ez dut
sumatu, are
gutxiago
hutsunerik, nire
inguruan».

«Independentziaren alde borrokatzen garenontzat nahitaezkoa da gehiengo politiko zabalak pilotzea».

kunde barneko ezadostasun politiko baten ondorio bat baino ez baita izan, barne oreka politiko baten apurtzearen ondorioa alegia. Mugimendutik zenbait jende bidaltzen hasita zegoen, eta nik hauetako batzuekin nituen harremanak ezagututa, aprobeztatu zuten gurekin egin dutena egiteko.

A. Zergatik ez dituzu errespetatu kolektiboak hirugarren graduari buruz hartutako erabakiak?

I.E. Erakundean estrategia aldaketa eman izan zenez gero—aipatu dizudan barne oreka politiko horren apurtzearekin—, guk estrategia politiko horrekin ezadostasun nabaria genuen. Ego-nezin politiko eta pertsonala areagotzen zihoan eta zuk aipatzen duzun erabaki hori sasi eztabaida baten ondorioz hartua izan zenez, hi-

rugarren graduak eskaintzen zituen onurak onartzea erabaki genuen.

Gertatutako aldaketa batzuekin ez zaude ados, beste aldetik aurrera begira ezer datorrenik ez duzu ikusten... Zer egiten dugu presook? Zerbait egitekotan kalean

haiek ez al zuten paper hori bete?

I.E. Gobernu espainiarrak beti erabili ditu eta erabiliko ditu kontraesanak sortzeko baliagarri gerta dakizkiokeen aukerak. Baina ezinezkoa dena zera da, mugimenduaren metodologian bat ez

■ **«Borroka urte luze hauetan egindako ezertaz ez naiz damutu. Beharrezkoak eta nahitaezkoak zirela sinestu izan dut» ●**

egin beharko dugu! Borrokaren pisu guztia presoengan ezarrita dago gaur egun, mugimenduaren adarrik ahulena denean.

A. Hirugarren graduaren sartzeko ETArekiko jarrera kritikoa adierazi behar omen da. Zure eta Jon Urrutiaren elkarriketa grabatu

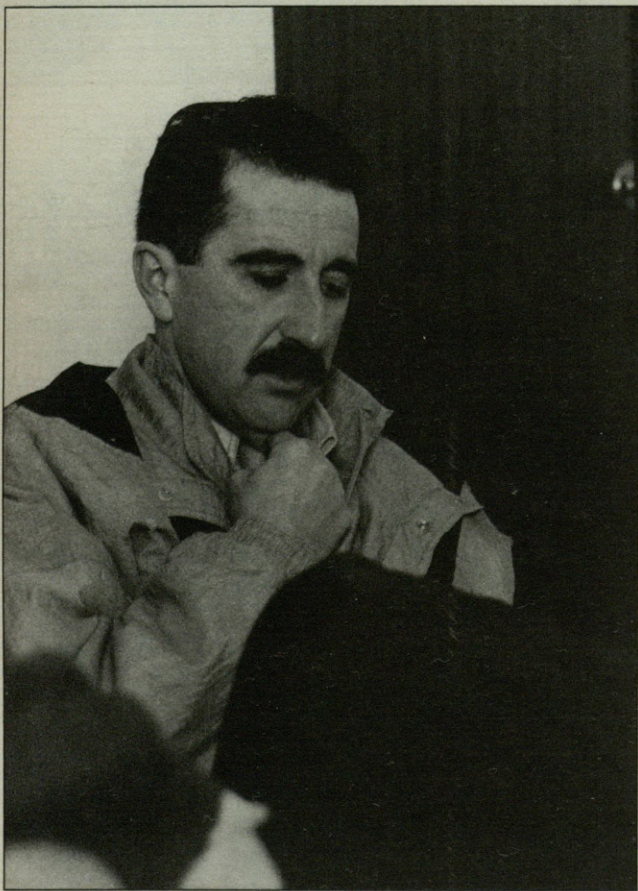
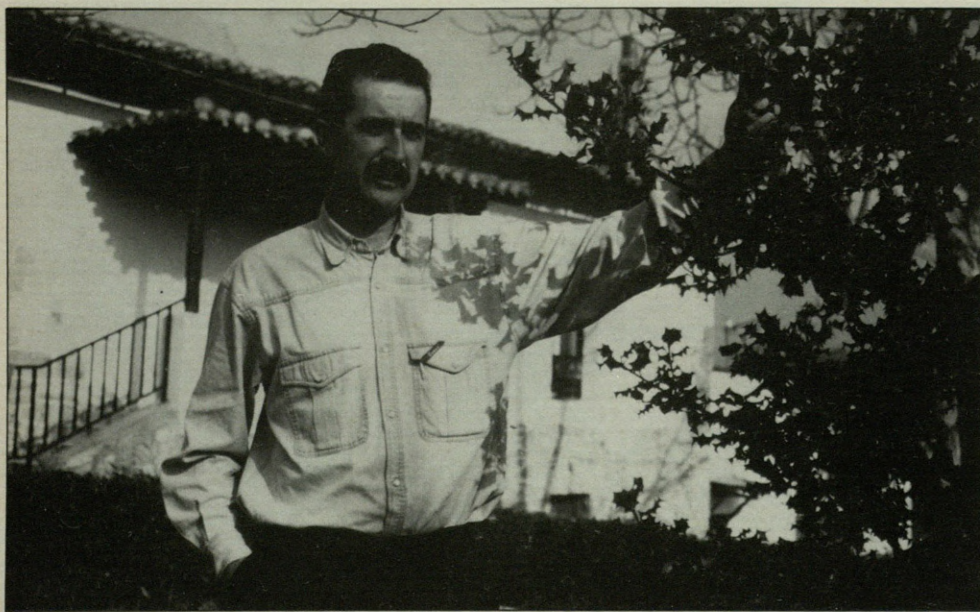
datozen iritziak izateagatik Jon Urrutia eta biok erabili gaituzten bezala erabiltzea. Gainera, ezin da ahanzi hirugarren gradua hartzeak kritika izatea esan nahi duela, eta ez alderantziz, zuk diozun bezala. Gero, mugimendu barrenean maniobratzeko kapazitate falta ere erakutsi dugu: preso

guztiei bezala zegozkigun onura penitentiarioak orain arte sistematikoki ukatu dizkigu Gobernuak, eta horiek ematen hasi zaizkigunean onartzen ez jakiteak eman dio aukera hau Gobernu espainiarrari. Eta maila pertsonal batetik begiratuta, oso zaila da atea zabalik ikusi eta horri ezetz esatea, eta hori behar bezala neurtzen ez da jakin. Denok ez gara berdinak, eta zirriztu bat utzi behar da, bidezidor bat. Ezin da pisu guztia presoengan gain ezarri, beste edozeren gainetik pertsonak baikara.

A. ETako presoengan kolektiboak bide bat dauka markatuta. Zuk borren aurrean zerbait eskaintzen al duzu?

I.E. Zaila egiten zait horri erantzutea, behar bada presoengan gain ezarritako presio guzti horri aurre egiteko

«Kolektibo izena bera izen bezala manten daiteke, baina izaki bezala baldintza hauetan oso zaila ikusten dut».

ahalmenik ez dudalako ikusten. Lehen genuen babes sozial hura galtzen ikusten dut, ahultzen. Kolektibo izena bera izen bezala manten daiteke, baina izaki bezala baldintza hauetan oso zaila ikusten dut.

Halako etsipen bat sor-

tzen hasia dela ikusten dut. Beti epe batzuekin jokatu da, eta epe horiek badoaz bat bestearen atzetik. Gauzak eskuetatik aldegin bali-gute bezala ikusten dugu, bai nik baita azken aldi honetan aurkitu ditudan presoek ere. Denbora gure aurka doa. Zure galderari erantzutea ez da erraza... Irtenbide bat bilatu behar zaio egoera honi.

A. Hainbeste presoren artean zu baldin bazara birugarren gradua eman zaion bakarretakoa, zuk Espainiako Gobernuari zerbait eman diozula pentsa daiteke...

I.E. Urte guzti hauetan hirugarren graduaz baliatuz baldintzapeko askatasun a lortu edota erregimen irekiaz baliatu izan diren gehiago ere izan dira. Gure aurretik multzo bat atera da horrela eta inork ez du ezer esan. Zergatik gurekin? Ez dut ulertzen, eta ez dut sekula ulertuko. Bestalde, Gobernu espainiarrak pentsa eta egin dezakeenaren erantzule ez naiz ni.

A. Baina Espainiako Gobernuak joko bat egin du zure disidentziarekin.

I.E. Esan dizut, ez naiz Gobernu espainiarrak egiten dituen jokoen erantzule, bakoitzak bere jokaera politikoen erantzukizuna baino ez du. Oso garbi daukat, gainera, Gobernu espainia-

«Presook zerbait egitekotan kalean egin beharko dugu» ●

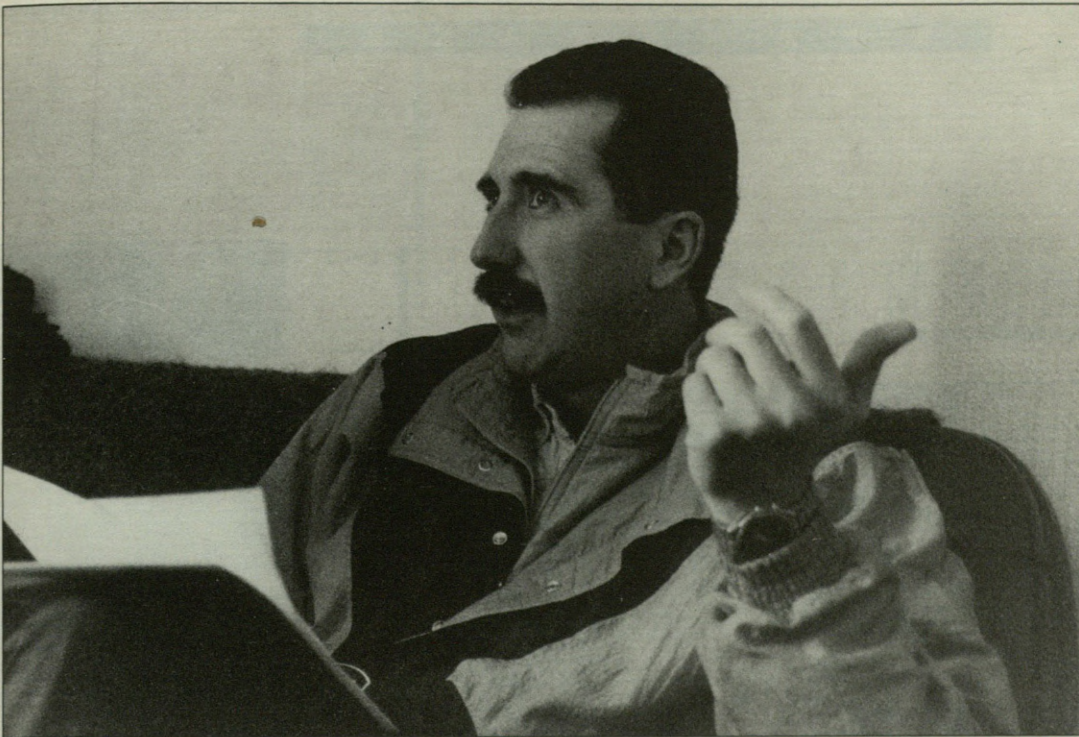
rrak eta zenbait alderdi politikok urte guzti hauetan —gehienbat hiruzpalau urteotan—, nahiko trebe erabili izan dituztela egindako zenbait hankasartze politiko eta operatibo; zenbait militante zentzudun eta zintzoren baztertze tamalgarria eta zenbait ekintza armaturen ondorioz izandako neurrigabekeria negargarriak alegia. Eta hori abertzaleen asmo eta helburu politikoen kaltetan izan da.

A. Zein da zure iritzia ETArri eta borroka armatuari buruz?

I.E. ETak eta bere inguruan urteetan zehar eratu eta borrokatu izan den mugimendu politikoak orain dela gutxira arte izan duen berezitasun nagusietariko bat herriarekiko lotura estua izan da, abertzaleen nahi eta helburuekiko gorde eta garatu duen lotura. Gaur ez bezala.

Ez naiz analista politikoa, baina argi dago ETaren munduan borroka armatua helburu politikoak lortzeko tresna moduan erabili dela, beti herriaren sentsibilitatearekin jokatzuz. Nik uste dut helburu horiek gaur egun epe logikoak errespetatuz gauzatuak izan behar zirela, baina errealtateak

«Abertzaleon zatiketatik irteteko elkarlana bultzatu beharko genuke, herri honi aspaldidanik zor zaion nazio burujabetasuna berreskuratu ahal izateko, eta preso politiko abertzale guztien askatasuna lortzeko».

kontrakoa esaten digu. Bestalde, Euskal Herrian egon den eboluzio sozialak adierazten digu gaur egun borroka armatua ez dela tresnarik aproposena eta aholkugarriena, zeren eta euskal sentimendua batu beharrean zatitu egiten baitu. Borroka armatu honekin helburuak hurbildu beharrean urrundu egiten zaizkigun susmoa dut.

■ **«Gobernu espainiarrak egiten dituen jokoen erantzule ez naiz, bakoitzak bere jokaera politikoaren erantzukizuna baino ez du» ●**

A. 1980an harrapatu zintuen poliziak, Joseba Arregi-ekin batera. Zer aldatu da geroztik?

I.E. Lehenago, borroka armatuaren isladak herria geureganatzen zuen, geure eginahal politikoetara. Gaur egun gero eta multzo sozial zabalago bat pilatzen du geure ekimen politikoaren

aurka, eta geure baitan ego-
nezin nabaria eragiten du. Azken urteetako ekintza motekin, gainera, gero eta zabalagoa bilakatu da gure aurkako multzo sozialaren metaketa aktiboa. Nik ez dut esaten erakundearen izpirituak desagertu behar duenik, are gutxiago bere ekimen politikoak. Baina independentziaren alde borrokatzen garenontzat nahi-

taezkoa da gehiengo politiko zabalak pilatzea, gizarte berri baten oinarri demokratikoak ezarri ahal izan ditzagun. Alderdi abertzale guztiak autodeterminazioaren alde jartzea beharrezkoa dugun bezala.

A. Zein aldaketa ezagutu du euskal presoaren egoerak

urte hauetan?

I.E. Aldaketak izan dira, bai, baina horiek arlo penitentziariotik zuzenduak izan dira, sakabanaketa eta abar. Baina presoak pertsona bezala jasan duen aldaketa, bereziki, gizartearen eboluzioarekin batera lotuta doala esango nuke, zeren eta, azken batean, espetxea gizartearen ispilu bat besterik ez baita. Agian presoaren artean momentu aipagarrienetarikoa Algerren gertaturikoa izan zen. Eta honetan nahiko ongi informatua izan nintzen bere garaian, abokatua eta laguna dudana Iñaki Esnaolaren bidez.

A. Nola ikusten duzu Euskal Herriko egoera politikoak?

I.E. Uste dut denok daukagula nahiko garbi herri honen bere garapen politiko eta ekonomikoa izan dezan gaurko egoera kezkagarri honi irtenbide orokor bat eman beharra, gero eta zati-tuago eta urratuago daukagun Euskal Herri hau osatu ahal izateko. Maiz aldarrikatzen dugu denok herria-

ren nahien alde ari garela, baina bai abertzaletasunaren bide bat ibili dugunok baita besteek ere, ikusi beharko genuke herri honen biztanleen hein zabal bat gero eta urrunduago dagoela politika mundutik, konpromezuaren mundutik. Eta Euskal Herrian inoiz baino beharrezkoa dugula berpizkunde politiko bat bultzatzea.

Nazioartean ere abagune berezi eta aldakor bat bizi dugu, Europa aldaketa politiko eta sozial sakonetan murgildu da, eta Euskal Herriko abertzaleek ez dute inolaz bere aldarrikapen nazionala lau haizeetara goratzen. Abertzaleon zatiketatik irteteko elkarlana bultzatu beharko genuke, herri honi aspaldidanik zor zaion nazio burujabetasuna berreskuratu ahal izateko, eta preso politiko abertzale guztien askatasuna lortzeko.

Pello Zubiria

Argazkiak: Garbiñe Ubeda

E Z P A L A K

■ BROUARD KASUA
BILBON

HEMENDIK aurrera ere Brouard kasuak Bilboko Entzutegi Probintzialean jarraituko du. Rafael Lopez Ocaña salatuaren abokatuak kasua Entzutegi Nazionalera bidaltzea eskatu zuen epaiketa atzeratu asmoz.

Abokatuaren nahia Lopez Ocañak behin-behineko askatasuna lortzea zen, jadanik lau urte baitaramatza espetxean.

Auzitegiak Maza de Ayala abokatuak eginiko eskaera ukatzeko hainbat arrazoi aipatu ditu. Auzitegiaren ustez, «eskaera probokatzailerak da defentsaren aldetik etorrita, eztabaidaren zabalkuntza ematen baita. Madrileran eramanda erakunde armatuak buruturiko delitua bihurtuko litzateke, ondorioz, kondenatuak direnen gaineko ardura penala asko handitu daiteke».

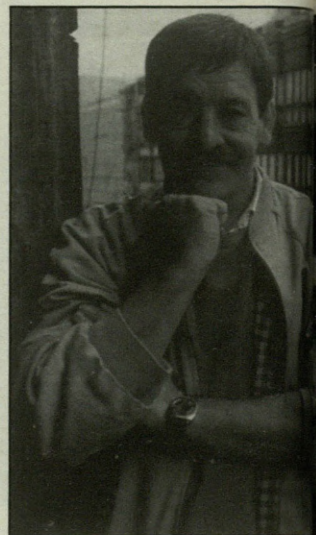
Jose Rodriguez Diaz-ek, El Francezen abokatuak ere 1990ean horrelako eskaera bat egin zuen, baina hau ere baztertu egin zuen Auzitegiak.

■ CACERES-2KO PRESOEN
EGOERA GAITZA

URTARRILAREN 31tik gose greban dauden euskal preso politikoen egoera txartuz doa. Presoek zortzi kilo inguru galdu dituzte jada, eta zenbaitek lipotimiarik ere izan du.

Presoek zuzendaritza eta funtzionarien jarrera gogor kritikatu dute, eta sendagileen jarrera izan da bereziki kritikatu. Greba lehenengo egunean sendagileak ez ziren azaldu beharrezkoa den azterketa medikoa egitera, grebak izango dituen ondorioak jakiteko beharrezkoa dena. Tentsioa inolako aparailurik gabe hartzen dietela ere salatu dute.

Zenbait funtzionariaren jarrera ere salatu dute, Ivan Ortigari eginikoa esaterako. Greba lehen egunean gela barruan eduki zuten janaria ondoan zuela. Horretaz gain, Gaizka Larrinagak bera bultzatu, iraindu eta mehatxatu zuen funtzionariaren aurka salaketa jarri zuen, eta funtzionariak, honen berri izan zuenean, berriro ere mehatxatu zuela salatu dute presoek.

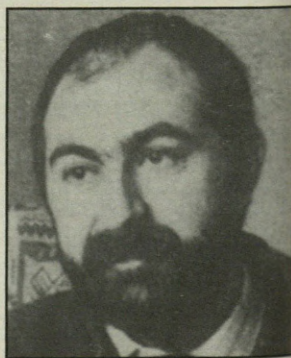

«Bizitzaz gain beste zenbait oinarritzko eskubide ere badaude. Lanerako eskubidea, autodeterminazioa, subiranotasunaren onarpena eta adierazpen askatasuna ere funtsezko eskubideak dira».

Jon Idigoras, HBko Mahai Nazionaleko kidea. Egin, 93-II-8

«Espainiarren % 80 nik egin nuenaren alde daude, baina % 80 hau isila dela gertatzen da. Jendeak sentitzen duen bakarra HBko mahai osoa ez bil izana da».

Angel Duce, Alcalá hoteleko atentatuaren egile izateaz salatua. ABC, 93-II-7

G O R D E T Z E K O A K

RAFAEL VERAREN PLANA HANKAZ GORA

ESPAINIAKO Segurtasun idazkariak Mexiko, Venezuela eta Errepublika Dominikarreen dauden ETAkideen nondik norakoak jakiteko eginiko plana bertan behera geratu da CESIDek (Defentsarako Informazio Zentro Nagusia) emandako ezezkoa dela eta. Verak Goardia Zibileko hiru koronel bidali nahi zituen herri hauetako enbaxadetara, baina CESID aurka azaldu da beraiek enbaxada bakoitzean gizon bat badutelako jada.

K A R T A J O K O A N

«PPko kideak bildakoeekin eta ETaren atentatuak pairatu dituztenekin jolasean ibili dira, beraien aukera politikoaren aldeko etekinak lortzeko. Hala ere, hauek egindako adierazpen askok ETA eta HBren zenbait jarrera indartu besterik ez dituzte egiten».

Nicolas Redondo Terreros,
Bizkaiko PSEko idazkari nagusia.
El correo Español, 93-II-4

«Turtzioz noizbait Bizkaia izango dela oso argi daukat».

Piedad Gonzalez,
Turtziozeko alkatea.
Deia, 93-II-10

«Gu beti elkarrizketaren aldekoak izan gara, baina konponbidea ez da inoiz erabatekoa izango. Beti geratuko dira pertsona batzuk alde batera; hau arazo oso zabarra da, sustrai sakonekin, bai historikoak baita politikoak ere. Zilarrezko zubi bat bilatu behar da elkarrizketak ekarriko duena

Karlos Garaikoetxea, EAko lehendakaria.
El Mundo, 93-II-8

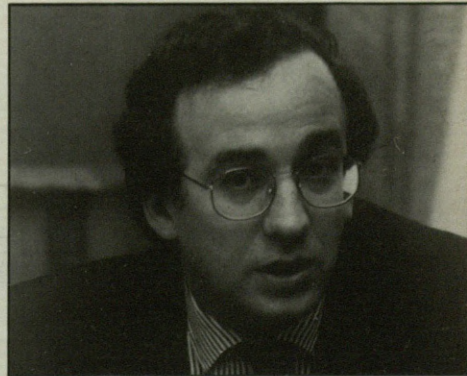
enbido...

JOSE JULIAN IRIZAR

Gipuzkoako aurrekontuen inguruan akordio batera iritsi ziren gobernua osatzen duten EAJ eta PSOE alderdiak EA eta EUErekin. Hala ere, ez dirudi hemendik aurrerako arazo guztiak konpondu direnik. Gipuzkoako EAko Jose Julian Irizarrek hitz gogorrak bota ditu. EAko kidearen ustez, «proiektua aldatzeko eta hobetzeko arazorik ez dugu izan, baina ez dezatela uste hemendik aurrera guztia ongi joango denik». Jose Julian Irizarrek gogor kritikatu du PSOEren jarrera, «prozesuari ez baitio jaramonik egin. PSOEri interesatzen zaion gauza bakarra boterea da, edozein prezio ordainduta ere. Eta EAfri PSOE interesatzen zaio beste batzuk gobernuan egon ez daitezen» ●

...ordago!

GUILLERMO ETXENIKE

Berehala erantzun dio Guillermo Etxenike sozialistak, Gipuzkoako egoera oraindik ere ez dela baretu seinale. Etxenikeren ustez, «PSOE paper nagusia izan du aurrekontuen inguruko elkarrizketetan». Etxenikek azaldu zuenez, «EA eta EUEk datozen hauteskundeen aurrean protagonismoa izan dezaten nahi izan dugu». PSOEko kidearen iritziz, «bi alderdi hauek eskale biburtu dira, EAfri gobernura sar ditzan behin eta berriro erregutzen diotenak». Bestetik, Etxenikeren ustez, «talde hauek jarrera xenofoboa dute, lortu nahi dutena alderdi ez nazionalistak kaleratzea da, behar bada konpokoak direlakoan edo» ●

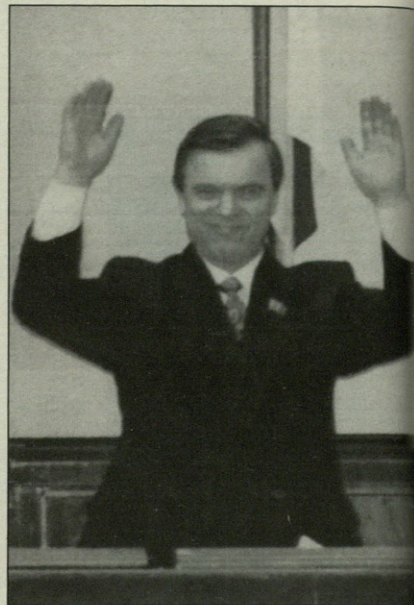
Ustelkeriaren italiar tortila

ITALIAKO Iparraldeko Ligak hasi ziren ustelkeriaren amaraunaren aurkako jardueran eta dagoeneko Italia guztia sare horretan sartua dela dirudi. Epaileek orain arte izandako eraso gogorrenari ekin diote eta ez dirudi geratzeko asmotan daudenik. Bettino Craxi, Italiako PSiko buruzagi historikoaren erorketa izan da horren adierazlerik garbiena. Orain ikusi beharko da bere dimisioa aurrikusitako konponbideren baten barruan zegoen ala ez, Craxiren ustelkeria bideak espetxera eraman beharko bailuke.

1982tik 1987ra arte aritu zen lehen ministro lanetan, Italiako industriaren ezteandaren garai ezin hobeak ziren

eta Craxi —PSIk botoen % 11,3 behin ere ez gairitu ez arren— joko politikoaren arbitro sentitzen zen. Orain espetxera bidean egon beharko litza-teke, ustelkeriaren kontrako gerra benetakoa balitz behintzat.

Achille Occhetto, Ezkerreko Alderdi Demokratikoko (lehengo PCI) buruzagiak jarri nahi du ustelkeriaren gerra horren kontrako buruzagitzan. Baina ez du batere lan errazik izango. Lehenbizi, kontuan hartu behar da bera ere —zikinduta egon ala ez—, ustelkeria nagusi izan den sasoi horietako klase politikokoa izan dela, eta italiar herritarrek klase politiko horrekin zerikusi gutxi nahi dute. Ez dira ezertxo ere fidatzen. Baina bes-

tetik, Occhettoen aliantza guneak ere ez dira bere gustokoenak, Iparraldeko Ligak, eremu politiko eskuintienak, Alderdi Errepublikarra eta ezkerreko Bifundazio Komunista, besteak beste. Kontrolatu ezinezko tortila.

Baina Italiako egoera aspaldi sartu zen kontrolatu ezinezko egoera batera. Mafia, enpresariak eta klase politikoaren loturak denon susmoak baziren ere, orain hasi dira benetako datuak kaleratzen. Alabaina, izerberrenen goialdea besterik ez da eta ur azpikoa ager dadin benetako indarrak egingo den ikusteko dago. Lemazainik gabeko estatua da Italia eta itsasontzia non bukatuko den inork ez dakiena da. Estatua gurina moduan desegiten ari da eta kontuan hartzekoa da, lehendik ere Italiako iparralde eta hegoaldearen arteko banaketa nabarmen geratu denean, Iparraldeko Ligak horretaz nola baliatuko diren.

Bestetik, kontuan hartzekoa da Italiako Alderdi Sozialistaren ustelkeriak eragina izan dezakeela inguruko estatuetako beste herrialde sozialisten emaitzetan. Frantziako PSFk datozen hauteskundeetan aurrean iragandako garai oparoetara begiratu beharko du. Espainiako PSOEkoak ere, orain-

TERMINOLOGIA

Ihes. Leku batetik aldegitaren egintza.

Aita Santu bidaiariak Afrikan zehar jardun du bere azken bidaiari. Ugandan zegoela bertako emakume gazte bat hartu zuen, bortxatutakoa eta HIESak jotakoa. Ugandak milioi t'erdi biztanle dauzka eta horietatik % 10 seropositiboa da. Afrikan, mendea bukatu aurretik bost milioi pertsona hilgo dira HIESak jota eta lau milioi seropositibo berri jaioko dira. Vatikanok, hala ere, abortorik ezetz. Jaioko da umea, eta gero gerokoak baina abortorik inongo kasutan. Bosniako emakume musulmanen bortxaketak direla eta, musulman buruzagi erlijiosoen kasua aztertzen jardun dute. Baina Vatikanok inongo kasuan, ez eta ez. Lasai baina, Juan Pablo II.ak badu konponbide miraritsua HIESarentzat: senar-emazte izan arte harreman sexuali uko egitea; izurritea ekiditeko modu bakarra bere ustez. Besteak beste, pentsatzekoa da txantxetan ez ote dabilen, edo jadanik ahortzi duen bere erlojua ez dela denbora harrapatzeko gai, denborak ihes egiten diola alegia. Egia esan, ez da gehiegi harritzekoa, atzera begirata ere ez baita izan eliza katolikoaren ezaugarri nagusienetakoa eremu sozialean gizar-teari aurre hartzea.

Sinatu eta bi hilabete besterik ez du iraun, abenduan Boris Ieltsin eta Rustan Jasbulatov, lortutako akordioa. Ieltsinek apirilaren 11n ospatu beharreko erreferendum konstituzionala atzeratu nahi du eta Jasbulatovek legebiltzarra eta lehendakaritzarako hauteskundeak datorren urtera aurreratzea. Badirudi hori izango dela lortuko duten akordioa. Akordiorik lortu ezean, egungo botereen oreka eztanda egin lezake eta, Errusiak bizi duen egoeran, hori bai ezin izango lukeela inork kontrolatu.

dik nagusi izan arren, ustelkeriatan murgildu samar ageri bide dira eta norabidez aldatu ezik urteetara antzerako amildegian eror litezke.

BILL Clintonek Bosniako arazoaren aurrean miraria aurkeztuko zuela pentsatzen zutenek desilusio galanta hartu dute. Baina ezin zitekeen beste modu batean izan. *Marine*-ek bapatean Sarajevo hartzea espero zuten akaso? Orain arteko europar politikari sendotasun apur bat ematen dion proposamena besterik ez da. Serbiarrei partehartze militarren mamu hori sinesgarri egitea alegia.

Lukas Martinez

Demokratak

I**AZKO** maiatzean Pentagonoak Defentsa Antolaketarako Proiektua deritzan dokumentua kaleratu zuen. Bertan, azken urteetan indarra sendoen erabili duen presidenteak lehen aldiz ahozkatutako hitzak, oinarri politiko bihurtu ditu munduko erakunde militar nagusiak. Munduko oreka eta desorekak berrantolatzeko dotrina idatzi digute militar estatubatuarrek.

MILITARRAK agente politikoaren menpeko direla aldarrikatu da behin eta berriz mendealdeko 'demokrazietan', baina datozen urtetako ardatz ideologikoak, militarismoaren adierazgarri den erakundeak ezarri ditu. Dotrina berri horren helburu nagusiak agerian utzi ditu (lehendik ez bazeuden) potentzia militar bakarra bihurtu denaren asmoak: «Etsai izan daitekeen estaturik ez da izango, eta hala balitz bideak jarriko dira bere indarra eta eragina desegiteko». «Ager daitezkeen konpetitzaileak zapuztuta, Moskun oraindik arriskua dago beraz misil nuklearrek lehengo Sobiet Batasunera zuzenduta jarraituko dute». Dokumentuak arlo guztiak jorratu ditu, ekonomiaz helburu hauek dituzte Pentagonoko adituek: «Estatu Batuek zuzenduko dute munduko ekonomiaren antolaketa, GATteko negoziazioak burutu (muga zergak arintzeko batez ere) eta Estatu Batuak, Kanada eta Mejikoren arteko merkatu batua osatuz». Dokumentuan munduko lurralde nagusienetan nola jokatu adierazten da eta azkenean guzti hori bideratzeko modua zehaztu dute Pentagono buruek. Indarra erabiliz.

JUANJO SAN MIGUEL

Euskadi Irratiko kazetaria.

GAUR egun munduan soldadu estatubatuarrek dauden lekuen zerranda egin beharko bagenu tinta eta paper faltan aurkituko ginateke. Clintonek, hauteskundeak irabazi arren agintean egotea zer den antzemateko astirik izan baino lehendago, Irak erabili dute militarrek zeinek eta nola agintzen duen adierazteko (presidente hautatu berriari egindakoaren zuzendaritza hartzea besterik ez diote utzi). Europako ekialdea erortzen hasi zenean demokrazia izan zen gehien entzun behar izan genuen hitza, orain erorketaren eragileek paperetan jarri digute hitz horren esanahia.

Rosamel Millaman Reinao, maputxeen bozgorailua NBE

«Txile kontzeptua gero eta kolokagoan dago gure artean»

Mapu, lurralde maputxea, Txile eta Argentinan dago baina maputxe gehienak Txilen bizi dira. Rosamel, ADMAPU, diktadura garaiko erakunde maputxe bakarreko idazkari nagusia izan zen 1980 eta 1986 bitartean. Hiru bider espetxeratua, Pinocheten errepresioaren aztarnetatik ihesi abiatu zen New Yorkera. Bertan, antropologiako doktoretza amaitzeaz gain, NBEko Populazio Indioei Buruzko Lan Batzordeko kidea da.

ARGIA. Maputxea zara, baina zein izendapen erabili behar da Amerikako lehenbiziko biztanleak izendatzeko, indioak, indigenak...?

ROSAMEL MILLAMAN. Indigenismoak integrazioaz egiten du berba, horrek esan nahi du indigenak bere izaera kulturala galtzen duela. Gure izendapenaren eztabaidatik sortzen da indianismoa eta Peru eta Bolivian, esaterako, indio izendapena onartuta bide dago jadanik. Indianismoa intelektual indigenen artean sortu zen 1978 eta 1986 artean eta, esaterako, Bolivian indar handia hartu zuen. Tupac Katari eta Hego Amerikako Kontseilu Indioaren garaiak ziren.

Indianismoak korronte

desberdinak ditu, batzuentzat mendebaldeko aztarna guztiak ezabatu behar dira. Beste batzuentzat, aldiz, mendebaldeko eragina ezabatu behar bada ere, badaude errealtate horretatik atera daitezkeen elementuak eta, halaber, zenbait sektoreekin —langileak, nekazariak...— lan egin liteke.

Indianismoa goi mailako egituretan sortzen da, buruzagi indigenak gehiago arduratu ziren proposamen politiko bat egituratzen herriak orduan zituen benetako arazoei erantzun bat

emateaz baina. Horregatik denborarekin porrot egin du, ez pentsamentu mailan, baina errealtatean ia Bolivian bakarrik dago ondo sustraituta.

Zapaltzen gaituzten kontzeptu guztiak ezabatu behar ditugu. Erakunderen batzuk ez dute indigena kontzeptua onartzen autoizendatzeko. Maputxeen kasuan, Txilen indio berbak oso zentzu arrazista du, eta oso gaitza izango da maputxeek hori onartzea. Indigenen arteko gailur eta bilkura guztietan arazoa sortzen da, bai gure izendape-

narekin bai Amerikaren izendapenarekin, eta argi dago denon gustoko zerbait atera beharko dugula.

A. Zenbat zarete maputxeak?

R.M. Oraindik ez dakigu zehatz mehatz. Argentinan, esate batera, lehen 35.000 inguru zirela esaten zen, eta orain han sortutako erakunde indigenen arabera, 200.000 bat dira. Txilen milioi bat inguru. Erdia indigenen komunitateetatik kanpo bizi dira, hirietan lanik txarrenak egiten. Latinoamerikako herri indigenen ezaugarri orokorra da hau. Baina maputxeari lurra uztea asko kostatzen zaio, eta nola-hala bere lurra eta familiarekin harreman estuak mantenduko ditu.

A. Jadanik birietan jaitzen diren maputxeak?

R.M. Euren gurasoak nola baztertzen dituzten argi ikusten dute eta hortik kontzientzia handia hartu ere bai. Ikasle eta gazte maputxeen erakundeak daude eta biziki aktiboak gainera. Zentzu horretan gure gaz-

■ «Indianismoa talde intelektualek sortutako gauza izan da, horregatik egin du porrot» ●

teria mugimendu indigenen artean eredu da. Baina galdu ere galtzen dute, hizkuntza esaterako. Oro har, % 40k maputxea hitz egiten du, baina beldurratetik hirietan ez da hitz egiten.

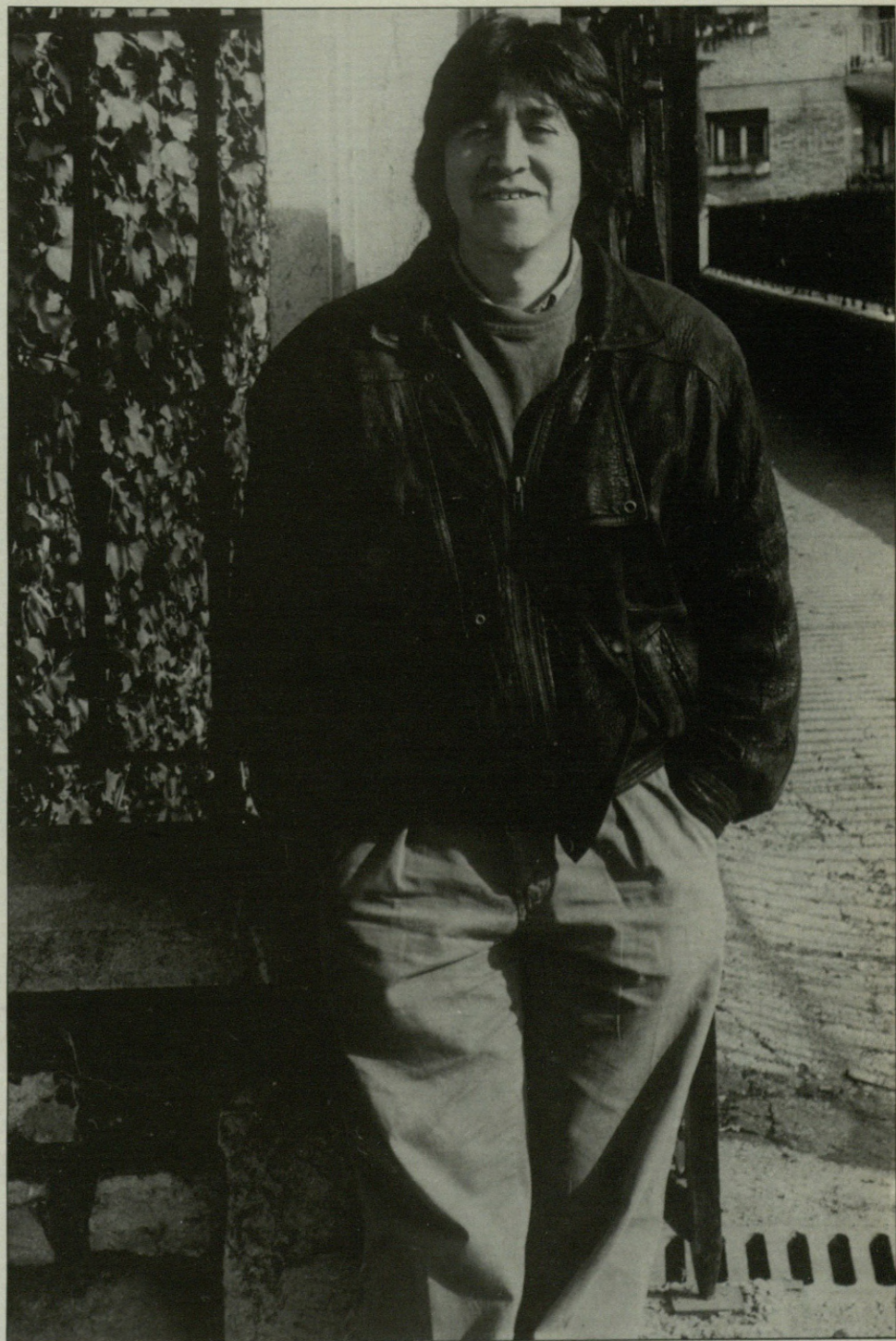
A. Zein batasun maila dago erakunde maputxeen artean? Adostasunak, desberdintasunak...

R.M. Maila horretan arazo larriak ditugu, buruzagi maputxeek oraindik ere herriaren interesak defendatzeko Txileko beste erakunde batzuetan dihardute eta. Badirudi Txileko gobernu, erakunde eta alderdiek konpondu behar dituztela gure arazoak. Diktaduraren garaian erakunde bakarra genuen, ADMAPU. Demokrazia aurrikusi, erreferenduma egin eta maputxeak laster hasi ginen Txileko alderdiekin harremanetan. Gaur egun erakunde maputxe bakoitzak bere parekoa dauka txiletar eremu politikoan, eta harekin batera dihardu.

Bada beste erakunde bat bere kabuz eta batipat maputxeen eremutik bakarrik lan egiten duena: Lur Guztien Kontseilua. Maputxeen autonomiari buruz egiten dute berba, borroka erradikalagoa daramate eta borroka zehatzetan murgildu dira gainera, lurak berreskuratzen adibidez. Eta lorpenak handiak izan badira ere, errepresioak gogor astindu ditu.

A. Sustraitzen al dira maputxeen artean jarrera horiek?

R.M. Bai noski, eta horren erakuslerik nabarmenena da gainerako erakunde maputxeek ere autonomiaz etengabe dihardutela. Baina erakunde gehienak oraindik menperatzen gaituzten egituren menpe daude eta hori

da benetako arazoa. Txileko Legebiltzarrak maputxeentzako lege bat onartu berri du eta gauza on ugari lor daitezke. Baina mugatua da, azken batean lege hori Konstituzioaren menpe dagoelako eta hau Pinochetek egin zuelako. Baliagarria da, baina ez ditu gure sakoneko arazoak konpontzen. Lurral-

dearen arazoa izan liteke garrantzitsuen.

A. Zein da une bonetan herri maputxearen borroka arlorik garrantzitsuen?

R.M. Gure lurren berreskurapena. Indar hangiagoa ala txikiagoarekin, baina hori da erakunde mapu-

Rosamelek azaltzen duenez, Txileko Legebiltzarrak onartu berri du maputxeekiko legea eta bere ustez, baliagarria izan arren, mugatuta dago euren funtsezko arazoei irtenbiderik ez die ematen eta.

Rosamel New Yorken bizi da baina aitortzen digunez, lurrarekiko lotura nabarmen ageri zaio, Mapura itzultzeko irrikitan dago.

txeen ardatz estrategikoa. Nola egin behar den hori? Oraindik ez dut uste zehatz mehatz inork ondo dakienik. Ez daukagu azterketarik, jakin beharko genuke gure herriak benetan zenbat lur beharko lukeen eta aztertu gobernutik zer lur kopuru berreskura dezakegun. Horrez gain, gutxienez instituzio mailan maputxeekin zerikusirik duten eremuak maputheen eskuetan izatea lortu beharko litzateke.

A. Autonomiaz ari garenean Txileko erakundeekiko autonomiaz aritu zara; baina landu al duzue zerbait Txileko estatuarekiko autonomia politiko edo administratiboaz?

R.M. Guzti horri buruzko teorizaziotik oso urruti gaude oraindik. Buruzagiek

autonomia, autodeterminazio eta abarreko kontzeptuei buruz nahaspila handia dute. Seguruenik beste herri batzuetako mugimenduekin izandako harremanetan kontzeptu horiek argitu eta berorien gauzatzeaz ikasi ahal izango dugu. Horietatik

■ «Oraindik ere gure erakunde gehienek, menperatzen gaituzten egituren menpe jarraitzen dute» ●

oso urruti gaude oraindik. Baina dagoeneko, Temukon, gure hiriburuan, maputheen utopiaz hitz egiten hasiak gara.

A. Zuentzat Txile kontzeptuak ba al du zentzurik?

R.M. Duela 20 urte Txile

onartu egiten zen, baina maputxeak ez zuen beréganatzten. Erakundeak jaio eta gure nortasuna sendotu ahala, Txile kontzeptua gero eta kolokagoan dago gure artean. Lur Guztien Kontseilua da aitzindari zentzu horretan. Txiletarren aurrean,

adibidez, maputxe arrunt batek txiletarra dela esango du, baina bere barruan maputxea bakarrik da, eta hori gero eta hedatuago dago.

A. NBek indigenen urtea izendatu du 1993 ban.

R.M. Baina izendapen

hutsa da, ez dago hori aurrera ateratzeko borondatearik. NBek urtea finantzatzeko borondatezko kutxa bat zabaldu zuen, baina estatu gehientsuenek ez dute txanponik txikiena ere jarri. Norvegia, Finlandia eta, oro har, Europako iparraldeko herrialdeek jarri dute dirua baina Latinoamerikatik, esaterako, ezer ez. Erabakia hartu zen Batzar Nagusian —suposatzen da bertan estatu kide guztietako ordezkariak zeudela— azkenean ia buruzagi indigenak bakarrik geratu ziren. Ez, guri ez digu ilusio gehiegirik egiten urte honek, baina gure arazoan bozgorailu izateko aukera batzuk eskaintzen dizkigu eta horiek baliatuko ditugu.

Xabier Letona

Itxura baino gehiago...

FOTOKONPOSAKETA

INPRIMATEGIA

ANTZA

Maisuen Eskutik

Industrialdea 1-2 20160 LASARTE-ORIA

Tel: (943) 37 07 38 - 37 15 45 Fax: (943) 36 54 93 - 36 10 48

HISTORIA ETA GERO

DAVID ERREGA ETA HOMOSEXUALITATEA

ISRAELEN erlijioari eragiten dion edozerk —ultraortodoxoek erabakitzen dute edozer hori— Gobernua kolokan jar dezake. Azken iskanbila Yael Dayan hildako general ohiaren alaba den Yael Dayan diputatu laboristak piztu du. Legebiltzarrean, Israeleko armadan homosexualek jasaten duten diskriminazioa salatzeo asmotan, David erregearen homosexualitatea frogatuko lukeen «Biblia»-ko idazki bat irakurri zuen Dayenek: «Jonatas nire anaia —idatzi zuen Davidek—, biziki arduratuta naukazu. Zu bereziki maite zintudan. Zure maitasuna emakumeen maitasuna baino zoragarriagoa iruditzen zitzaidan». Berririo ere koalizio gobernuko Shas alderdi txikiko ultraortodoxoek Gobernua uzteaz mehatxatu dute Rabin lehen ministroa.

JAPONIARREN ENPRESA IZPIRITU BITXIA

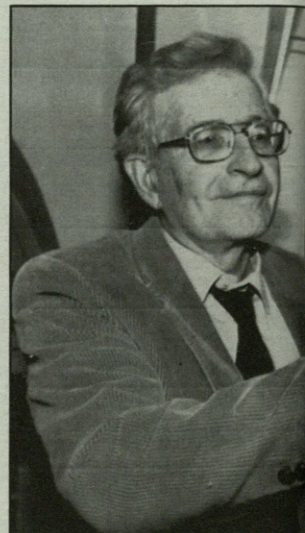
JAPONIARREK merkatal hitzarmenertarako duten ahalmena ezaguna da

mundu osoan. Horren ezaguna ez dena, ordea, japoniar batek hitzarmenen bat sinatzean, ez diola benetako balorerik emango —edo gustora ez dela geratuko behinik-behin— beste aldearekin zerbait edaten ez duen arte. «Edan ez dudan bazkide berriarengan ez dut konfidantzarik». Hori omen da exekutibo japoniarren urrezko legea.

EZ DIBORTZIATZEAGATIK 30 URTE ESPETXEAN

JUDU israeldar batek dagoeneko 30 urte bete ditu preso bere emazteari dibortzioa ez diolako eman nahi. Berak gaur egun 80 ditu eta 28rekin ezkondu zen Iemenen, emazteak 12 zituela. Esklabutza tratamendua zela eta, emaztearen abokatuak dibortzioa eskatu zuen, eta Ijie Abrahamek ukatu egin zuen, epaileek bere espetxeratzea agindu zuten. 30 urte hauetan, dibortzioa askatasunaren truke sarritan eskaini zaio baina berak ez du horrelakorik onartu. Kaleratzean zer egingo lukeen galdetzean, «nire emaztearekin joango nintzateke», erantzun zuen.

ELE ME LE

«Errusian sozialismoa 1917an etorri zen behera eta aktibistak, abuldu zituen lilura baten menpe geratu ziren. Tirania honen gainbeherak, arazo zahar eta berriak konpontzeko aukera eskaintzen dio ezkerari».

Noam Chomsky, hizkuntzalari eta pentsalari estatubatuarra.

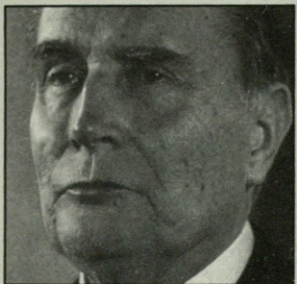
«Mundu guztiak zekien alderdien finantzaketa ilegalaz baina inork ez zuen ezer esaten».

Bettino Craxi, Italiako PSiko lehendakari ohi.

O I H A R T Z U N A K

«Autodeterminazioak ezin ditzake promozionatu estatu subiranoak borretarako prestatuta ez dauden entitateak».

François Mitterrand,
Frantziako lehendakaria.

«Dagoeneko Israelen aurkako zigorraren arriskua iragan da, Segurtasun Kontseiluko kide gebientsuenak borren aurka zeudelako».

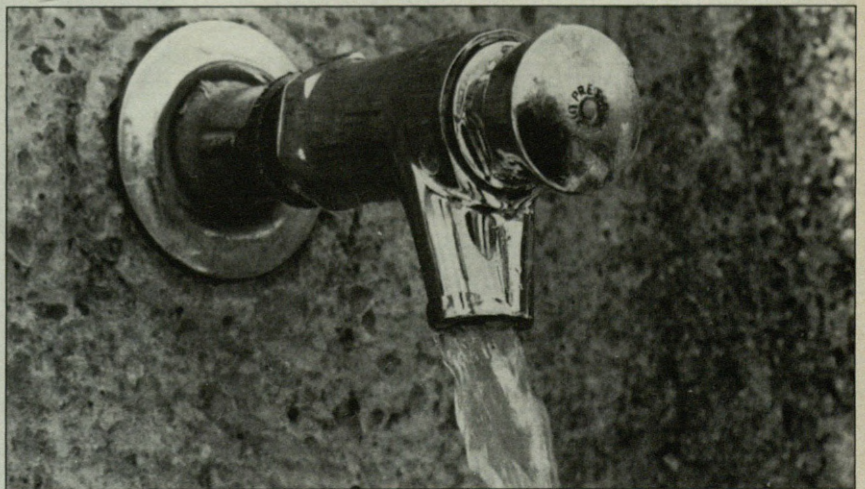
Yhitzak Rabin, Israeleko
lehen ministroa.

«Maastricht, britainiar politikaren bandidura ambulante gaitzesgarri eta biguingarri bori».

Norman Tebbit lord-a,
britainiar Alderdi
Kontserbadoreko
eskuintien
buruzagietakoa.

HIRUGARREN MUNDUAN UR EDANGARRI BARIK

HORRENBESTE dagoela iruditzen zaigun arren, XX. mendearen amaieran Hirugarren Munduak arazo larriak ditu ur edangarriarekin. 1.000 milioi pertsonak ez dute ur hornikuntzarik eta beste 1.700 milioi pertsonak egokitu gabeko ura hartzen dute. Uraren erabilera hau dela eta urtero bi milioitik gora pertsona hiltzen dira beherakoarekin zerikusirik duten gaitzek jota. Oro har, uraren % 73 nekazaritzan erabiltzen da, baina Iparra eta Hegoaren arteko desberdintasuna itzela da: herrialde industrialduetan pertsona batek 1.167 litro erabiltzen ditu urtean (% 14 etxean, industrian % 47 eta % 39 nekazaritzan); Hirugarren Munduan, aldiz, pertsona batek 386 litro besterik ez ditu erabiltzen, eta % 91 nekazaritzan.

200 MILA DESERTORE BALKANETAKO GERRAN

BALKANETAKO gerrak geraezina badirudi ere, gerrarekin zerikusirik zuzenena duten batzuek gerrari agur esatea erabaki dute. Bertako talde pazifistek eskaini dituzten datuen arabera, 200.000 bat pertsonak desertatu egin dute jadanik. Talde hauek, halaber, EK-ko estatuek Serbiaren aurkako enbarguari muzin egiten diotela salatu dute eta batipat Greziak. Talde hauen datuen arabera, enbargua hasi zenetik 1992raino 70 bider behintzat enbargua hautsi izan da eta enbarguaren zaindarien ez dute ezer egin. Errefuxiatuen alorrean ere Jose Mari Mendiluzek, NBEko Errefuxiatuen Arazoetarako arduradunak elkartasun eza salatu du. Bere esanetan, orain serbiar kontzentrazio guneeetatik 8.000 preso aske gelditzekotan daude, baina ez dira ateratzen inongo estatuk hauek jasotzeko jarrerarik ez duelako erakutsi.

Joera-arazoak dituzten gazteentzako lehen zentru itxia proiektatu dute

HELDUEN ERABAKIAK ADIN TXIKIKOENTZAT

Espainiako legeriak bi adin-txikitasun bereizten ditu: zibila eta penala. Kode penalaren arabera, delitu bat burutzen duten 16tik beherako gazteak Adin Txikikoen Auzitegiak epaitu behar ditu; 16 eta 18 bitartekoak, aldiz, epaitegi arruntan eskuduntzapean daude. Dena den, gazteek ezer gutxi esaten dute eurekin jarraitzen den prozeduraz, eta erakunde batetik bestera joateko erabakia pertsona helduek hartzen dute.

SUKALDEAN harra-patu ditugu, eguerdiko bazkaria egiten, gainontzekoak ortuan daude baserriko lanetan laguntzen. Mendixola baserriaz ari gara, Aramaiotik oso hurbil joera-arazoak dituzten gazteentzat dagoen zentro irekia. Gehienak ez dira Adin Txikikoen Auzitegitik pasatu, baina 15 urte izan arren, euren garapen pertsonalerako arriskutsuak izan litezkeen giroetan murgiltzen diren gazteak dira.

Europako Komunitatean gertatzen ez den bezala, Es-

painiako Kode penalaren arabera, adin txikitasun penala 16tik beherakoa da, zibila baino bi urte beheragokoa. 16 eta 18 urte bitarteko delitoak epaitegi arruntek epaitu behar dituzte, beti ere gaztetasun salbueslea kontuan hartuz. 1992ko ekainean, lege organiko baten bitartez, 1948tik indarrean zegoen Adin Txikikoen Legea berritu zen. Ordutik, lehen Adin Txikikoen Epaimahai Tutelarra zena, Adin Txikikoen Auzitegia bihurtu zen. Ez dago oso garbi, ordea,

Joan den urtean lege organiko baten bitartez aldatu zen adin txikikoen egoera arautzen zuen legea. Ordundik gauzak zertxobait aldatu dira.

legeak arautzen dituen babesak egokienak ote diren, askoren ustez epaitegietak babesaz eta araez gain, beharrezkoa baita hauen heziketa eta prestaketarako

azpiegiturak jartzea. Legeak xedatzen dituen arloak ez dira nahikoak.

Ez da epaitegiaren izena bakarrik aldatu. 1992tik aurrera, erakunde desberdi-

nek eramaten dute gazte hauen babesa eta erreforma. Hego Euskal Herrian diputazioek daramate gazteen babesaren ardura, Ongizate Saileko Adin Txikikoen Zerbitzuaren bitartez. Bizkaiko Diputazioan zerbitzu honetan lan egiten duen Sara Martinezek, laguntzaile soziala, azaldu dizkigu zein gazte motarekin lan egiten duten: *«Dene-tatik dugu, baina batez ere, giro marjinaletan, egoera ekonomiko larrian dabil-tzanak. Eskolan porrot egin dute edota gurasoen axo-lagabekeriagatik, gura-soengandik 'babestu' behar ditugu. Batzuk, nabiz eta delituri ez egin izana, erreformara bidaltzen di-tugu, ez ditugulako soilik euren girotik babestu behar: batzuen joerak erre-formatu egin behar dira eta zentro sasi-ireki edota sa-si-itxietara bidaltzen ditu-gu».*

Datu hotzak arazo beroa aztertzeko

EUSKO Jaurlaritzako Ongizate Zuzendaritzak 1986an argitaratutako da-tu batzuen arabera, joe-ra-arazoak zituzten gaz-teen kopurua 126koa zen eta gehienak (% 75,4) ga-rai haretan Adin Txiki-koen Epaimahai Tutela-rraren (gaur egun Adin Txikikoen Auzitegia de-na) bitartez bideratuak izan ziren; eta % 57,9 in-stitutuzio batetik pasatu ziren lehenbiziko aldiz.

Instituzionaltze (zentro berezietan egotea) pro-zesu hau jarraitu dutenen artean % 21,4 Barakaldon jaio-takoak ziren, % 18,3 Bilbokoak, Hego Euskal Herriko beste hirietakoak ehuneko txikiagoa eta % 32,2 Espainiako gaine-rako lurraldeetan jaio-ta-koak.

Problematika hau du-ten neska-mutil hauen gurasoak Gaztela eta Leonetik etorri dira ka-suen % 19,8n, Galiziatik 11,1 eta Hego Euskal He-rrian jaio-takoak 9,5.

Gazte hauen % 27,8 Bilbon bizi dira, eta 13,5 Bizkaiko gainerako he-rrietan. Aipagarria da ja-rerra arazoak dituztenen artean % 11,6 Espainiako gainerako lurraldeetan bi-zi direla. Bestetik, eta fa-miliarekin jarraituz, gehienek familia handiak dituzte: hauetako % 67,5ek hiru eta hamaika anai-arreba artean baitu-tuzte eta ehuneko handi batek beste anai-arreba-ren bat du, gutxienez, in-stituzionaltze prozesuan.

Gurasoen lanbideari dagokionez, aiten % 44,7k

lan finkoa dute eta % 14,3 langabezian daude, eta amen % 61,1 etxekoan-dreak dira. Gurasoen maila kulturala oso baxua da, batez ere amen ka-suan; hauetako % 50,8k ez du kualifikazio titulurik eta gehienek idazten eta irakurtzen besterik ez dakite. Datu hauek azter-tuz, ez da oso arraroa pentsatzea familia hauen egoera ekonomikoa oso baxua dela eta batzuetan miserian bizi direla.

Neska-mutilek gura-soekin nahiko harreman iraunkorra dute: % 75,4ek gurasoak ikusten baitu-tuzte astean behin gu-txienez. Gaztea institu-zionaltze prozesuan ego-nez gero, gurasoen artean %67,2 ez da inoiz seme-alaba ikustera joaten.

Epategietako errealitatea

Adin Txikikoen zerbitzue-tan kasu bakoitzeko azter-keta sakona egiten da eta neurri desberdinak hartzen dira gaztea edo umea bere girotik babesteko —gura-soekin hitz egin, segimen-dua egin, umearekin hitz egin, ikasten ari den esko-lako irakasleekin ere segi-mendua, eta abar—, baina batzuetan ez da nahikoa, eta babesa eta erreforma pro-grama hezitzaileak darama-tzaten zentroetara bidaltzen dira.

Gaur egun espetxean dauden artean egindako ikerketa batek dioenez, preso gehienek adin txikiak zirenean burutu zuten euren lehen delitua. Honek zerba-it esan nahi du egun diputa-

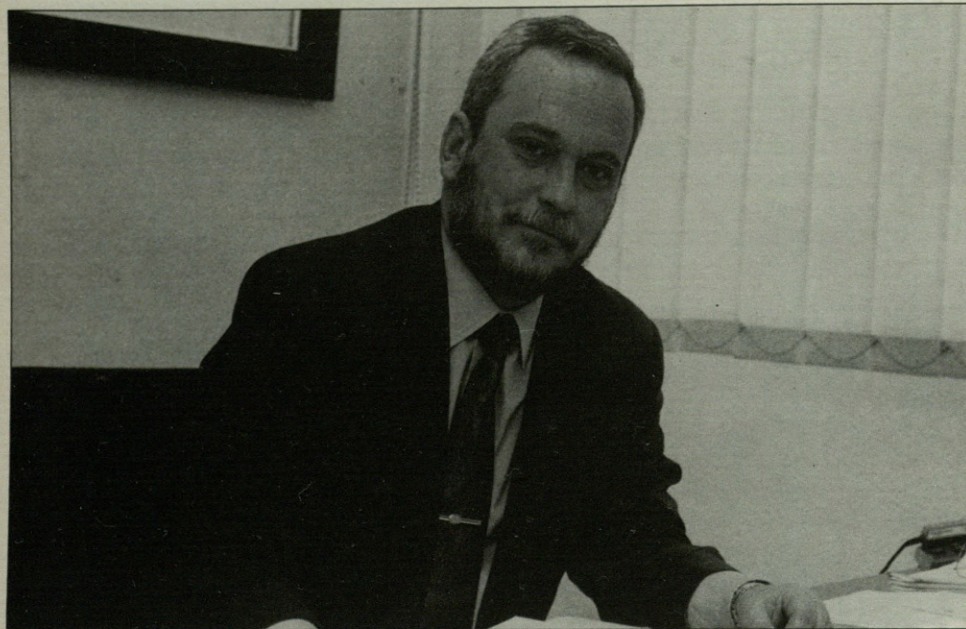

zioek eta Eusko Jaurlaritzak egiten duten babes eta erre-formari buruz. Dena den, Fernando Perez, Bilboko Adin Txikikoen Auzitegi fis-kalaren talde teknikoko ki-dearen ustez, *«posible da es-*

petxean daudenak Auzitegi horietatik pasatuak izatea, baina bestalde bemendik pasatzen diren gebienek ez dute gaizkile komun bezala bukatzen». Fernandok azal-du digunez, *«delituak ez di-*

Aramaioko Mendixola baserria. Bertan ari direnak 15 urte ingurukoak dira. Gaur egun sei besterik ez daude, baina laster 12 izango dira.

Ongizate Saileko zuzendaria den Carlos Berrocalen ustez, «gaur egun gazteak zuzenbide objektu dira, eta hori da izan behar dugun jarrera egokiena».

ra normalean larriegiak izaten, lapurreta txikiak edota jabego pribatuaren aurkako erasoak. Badaude beste batzuk larriagoak, bortxaketak adibidez, baina ez da obizkoa izaten».

Auzitegi honetatik pasa-

tzen diren gazteen adina zehaztuta dago: 12 eta 16 urte artekoak dira, «eta klase sozial guztietakoak. Batzuetan ez dakite delitu bat burutu dutenik ere». Kasu hauetan, Fernandok azaldu digunez, abisua jasotzen dute eta ez dute zigorrrik betetzen, «nahikoa izaten da zerbait txarto egin duela konturaraztea. Dena den, segimendua behar dutenak, normalean, maila sozial baxukoak dira, familia desegituratuta dute eta auzo marginaletan bizi dira».

Askatasun zaindua da epaileak ezar dezakeen beste zigor bat, hau da, neska-mutilak bere gurasoekin bititzea baina auzuneko talde batean —hala-ekorik egotekotan— lan egin eta norbaitek bere kasuaren segimendu estua eginez. «Aukera gehien ematen duen neurria da, baina derrigorrezkoa da euren giroan auzo-talderen bat egotea, kalean auzategiaren aldeko lanak burutzen duena». Azken neurria gaztea zentro batean sartzea litzateke, Diputazioaren pisu edo etxe batean edo zentro

espezialdu batean. Hego Euskal Herrian mota honetako bi zentro besterik ez daude, bat Bizkaian, Ortuella udalerrian Berritzu zentro sasi-itxia; eta bestea lehen aipatutako Aramaionako Mendixola Baserria, zentro irekia, Araban. Biak elkarte pribatuaren esku daude, baina Eusko Jaurlaritzarekin akordio bat sinatu dute. «Dauden baliabideak kontuan hartu behar dira, baina Auzitegiaren hartutakoak ez dira neurri mugiezinak izaten, hau da, kasuaren arabera neurri bakoitzak aldagaiak ditu eta era batera edo bestera bete daitezke». Barnetegiaren aukera, normalean, familia barruan arrisku jokaerak daudenean hartzen da. «Gaztea babesteko nolabait. Adibidez, aita alkoholikoa denean edota anaiaren bat drogamenpekoa izanez gero», azaldu digu talde tekniko kide honek.

Erakundeen aitakeria?

Carlos Berrocal, Eusko Jaurlaritzako Ongizate Saileko zuzendariak esan digunez, «badago zentro itxi bat egiteko asmoa, Zumarragan, eta 20 pertsonarentzako izango litzateke. Oso kasu gutxi ditugu zentro itxi hauen bitartez bideratu behar direnak, eta orain arte Kataluniako zentro batekin genuen akordio bat kasu hauetarako. Proiektatu dugun zentro itxi honek beste funtzio batzuk ere beteko litzateke, kasuen jarraipena, adibidez. Neskentzat ere zerbait berezia egitea pentsatu dugu, orain arte kasu gutxi egon badira ere, esparru bat behar baitute».

Adin txikikoek, arazoren

ZINKUNEGI
O P T I K A

HERNANI, 4
Telf. 42 06 24
20004 DONOSTIA

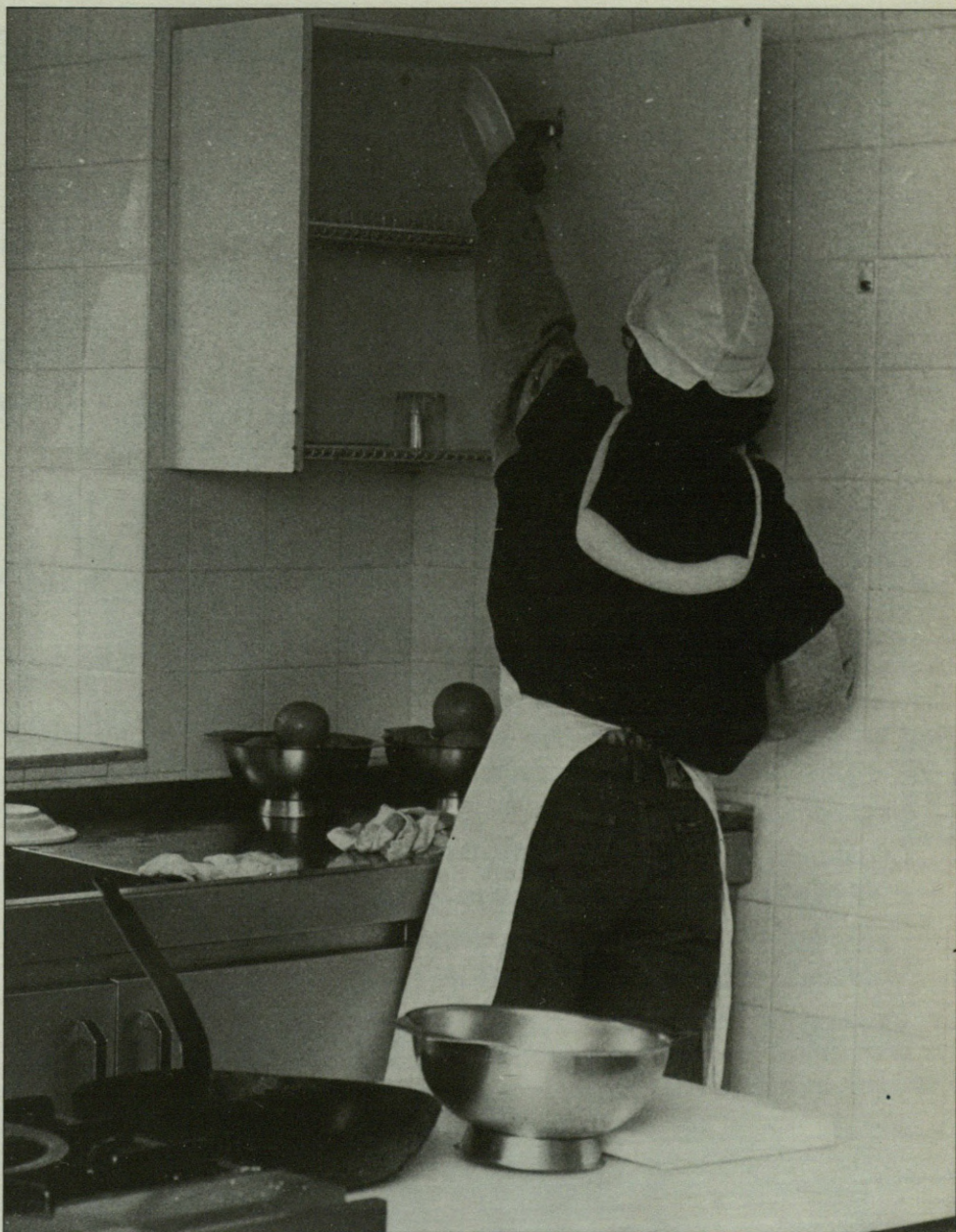
batean, jarraitzen dute prozesua ikusita galdera berehala dator: zein paper betetzen du gazteak guzti honetan? Galdetzen zaio zein den bere iritzia? Ez dute erakundeek paper babesgilegia hartzen? Ongizate Saileko arduradunak zera

■ Legeak onartzen dituen eskubideak ez dira nahikoak, gazte hauen heziketarako baliabideak jarri behar dira ●

esan digu honetaz: «Oso gai eztabaidagarria da. Historikoki adin txikia baztertutako pertsona izan da, familiaren utzikeriagatik, eta abar. Bestetik, gazte hauek jabetgo objektuak izan dira, lana egiteko adibidez. Gaur egun zuzenbide objektuak dira. Nire ustez, gaur egun, jarrera egokia dugu gazte hauekin».

Ez da hori Txema Martinez de Gorostiza, Mendixola Baserriko hezitzaile taldeko koordinatzailearen iritzia: «Gazteei ez zaie inoiz galdetzen etorkizunean zer izan nahi duten. Alde batetik bestera eramaten dituzte. Batzuetan ez gaztearen beharren arabera, baliabideen arabera baizik; hau da, tokia dagoen lekura eramaten dituzte. Erakundeek, aitatasun senborrekin ez diete aukeratzeko uzten, 'babestu' behar dituztelako. Baina elkartu egin beharko lirake irizpide biak, babesa eta gaztearen nabia».

Mendixolako hezitzaile honek erakundeen jarrera

Ez-legezkoa da gazte hauen izena eta aurpegia argitaratzea; horregatik ez dugu posible izan euren iritzia jasotzea erakundeek egiten dutenaz.

kritikatzen du. «Euskal Autonomi Elkarteak serio eztabaidatu behar du nola lan egin behar den erreformako gazte hauekin. Aukera desberdinak daude Estatuko beste lurralde batzuetan, Katalunian adibidez Justizia Sailpean daude, Madrilen Heziketa Ministeritzan... Baina hemen ez dago eztabaidarik. Azpiegituren eta gizabaliabideen mapa egin behar da

eta sailen arteko batzordeak martxan jarri behar dira».

Mendixolan orain sei gazte besterik ez daude, baina etorkizunean 12 izango dira. Gehienek 15 urte inguru dituzte. Goizez, eskola ikasgaiak jaso dituzte eta orain tailer desberdinetan dihardute. Gazteak eta hezitzaileak izan dira baserria aurrrera eramanez, «denak lan guztiak egiten di-

tugu, sukaldean edo ortuan, ikasgaiekin edo tailer desberdinetan». Ez da erraza gazte hauekin hitz egitea, ez eurak prest ez zeudelako, baizik eta ez-legezkoa delako euren aurpegia edota izena argitaratzea. Azken batean, ez dugu posible izan guzti honetaz zer pentsatzen duten jakitea.

Myriam Gartzia

Gero eta ugariagoak dira gaiarekin loturiko azoka eta hitzaldiak

ELIKADURA OREKATUA, TRIPAZAIN GARAIAREN ONDORENGO KEZKA

Gure gizartean jatearen inguruko gorabeherak berebiziko garrantzia hartzen ari dira. Hori dela eta hainbat mintegi, azoka eta antzeko ekitaldiak ugaltu egin dira. Adibidez, amaitu berria da Donostiako Okendo Kultur Etxean Osasunari Buruzko 3. Astea, aurten «Jateko Arte» izenburupean egina; eta Bilboko Nazioarteko Erakustazokan burutzen ari da, bestalde, Euro Elikadura 93. Guzti hau dela eta, elikaduraren gainean, gure gizartearen ohiturak eta bitxikeriak biltzen saiatu gara.

BETIDANIK izan dugu tripazain ospea eta, Europako beste zenbait herri-tako ohiturekin konparatuta, ospe horrek badu, ez-bairik gabe, oinarririk gure eguneroko bizimoduan. Froga gisa, Euskal Herrian zehar barreiatutik dauden milaka jatetxeak.

Atzera begira, garai batean, gure gizartean *zegoe-na* baino ez zen jaten: baserriko barazkiak, txerriak, behiak... Itxurazko utzikeria horri jarraitu zitzaon —mehe egoteko modaren eraginez— argaltzeko dietak egiteko joera.

Informazioa ugaltuz

so arriskutsuak ziren dieta horiek, batere kontrolik gabe egiten zirelako eta, darrera, emaitzak oso gutxitan izaten ziren onak. Ondoren, informazioa zabaltzen joan zen neurrian, sendagileen-gana joateko ohitura hedatu egin zen. Kontzientziazte horrek jendea barazkijale bihurtu, jaki makrobioti-

Aurten, Euro Elikadura 93 burutzen dela, bostgarren ediziora iritsi da Bilboko azoka hau.

Juan Garaiyurrebaso, Euro Elikadura 93ko zuzendari nagusia:

«Saltzaileak eta erosleak harremanetan jartzea dugu helburu»

ARGIA. Zein da Euro Elikadura Azokaren bostgarren edizio bonen helburua?

J. GARAIYURREBASO. Saltzaileak eta erosleak harremanetan jartzea eta sortzen diren produktu berriei buruzko informazioa ematea. Gure azoka hau, egun batean izan ezik, itxita egongo da ikusleentzat. Izan ere, erosleak hipermerkatu eta mota askotako dendak izango dira.

A. Krisialdiak izan al du eraginik aurren?

J.G. Gu ExpoConsumo azokatik bereiztu egin ginenetik urtero gorantz joan da *stand* kopurua, baina, aurren, iazko kopuruekin konparatuz gero, egin beharreko inbertsioa txikia den arren (*stand* txikiak 350.000 pezeta balio ditu), beherakada ezagutu dugu, ehun eta berrogeita hamar enpresa inguru. Hala ere, gure asmoa berriro ere gora egitea da, urtetan garrantzi handia lortu du eta.

A. Zein dira, merkatuaren arabera, Euskal Herri-tik esporta daitezkeen

produktu nagusiak?

J.G. Dudarik gabe, jatorrizko izendapena duten guztiak errazen kanporatzen dira: Arabar Errioxako ardoa, Idiazabal gazta, Getariako txakolina, eta abar. Gure mugetatik kanpo sekulako arrakasta dute. Gainera, azokan arkumearen *label* kalitatea eta Arabako patata ere aurkeztuko ditugu. Baina ez gara bakarrik jakietara mugatzen: erosketa-boltsak, balantzak, hozkailuak...

A. Zer dela eta emaitza on boriek?

J.G. Euskal Herriko jateetxeek goi mailako kalitatezkoak direla ospea dute, oso ezagunak dira. Eta gu, euskaldunok, ondo jatera ohituta gaudela esaten digute. Beraz, ondorio bezala hemengo barazkiak, esnekiak, edariak, haragiak eta gainerakoak oso maila onekoak

direla pentsatzen dute eta denetatik erosten dute. Jatorrizko izendapen horrekin daukagu Europako merkatura irteteko modua. Baita Estatu espainiarrera ere. Izan ere, erosleak Euskal Herriko inguru guztietako supermerkatu, ostalaritza sektore eta beste hainbat alorretako profesionalak izango ditugu gure artean: Cantabria, Castilla-Leon, Madril, Zaragoza, Errioxa, Burgos eta Euskal Herrikoak. *Stand* hauek erabiltzen dira, bestalde, saltzaile bakoitzak

bere produktu berriak eskaini ahal izateko: sardina pateak izan zen, beste pate askoren artean, iazko berrikuntzarik handiena.

A. Badirudi kontraesana ematen dela parte hartuko duten industria kopuru eta gaur egun bizi dugun krisialdiaren artean.

J.G. Bi urtetan behin buhurtzen da, eta lan izugarria egiten dugu merkatal harremanetan azoka hau aurrera atera ahal izateko. Erakusketan parte har dezaketen etxeak bilatzen ditugu eta eurek ere ikusten dute promoziorako leku aproposa dela eta egiten duten inbertsioa oso txikia dela.

A. Jendeak, bestalde, gai boni buruz asko ulertzen al du, jantzirik al dago?

J.G. Dudarik gabe, jendeak badaki zer erosten duen eta zein mailatako kalitatea eskaintzen zaion. Janari eta edari kontuak kezka nagusia dira Euskal Herrian eta beste autonomi elkarteetan ondoan askoz ere gehiago daki jendeak. Baita azokako beste gaien inguruan ere.

koetara ohitu, olio eta gatzik gabe bizitzen ikasi... eta beste hamaika kezka asetzeko adina joera sortu ziotuen.

Kirola egiteko joera nagusitu bitartean, osasuna eta elikadura oso loturik daudela erakutsi digute gai horietan espezialduriko hainbat sendagilek.

Hala eta gutiz ere, ez da galdu jateetxetara joan eta errezetarik gustagarriena k

dastatzeko ohitura. Honen haritik, Hilario Arbelaitz, Oiartzungo Zuberoa jateetxeko sukaldari eta ARGIA-ko ohizko lankidearengana

jo dugu, bere iritzia galdetzeko. «Guregana datorrenak zerbait berezia bilatzen du eta, askotan, neroni ematen didate gure plate-

rak abolkatzeko aukera», esan digu.

Gure jateko ohiturei buruz ere hitz egin digu. «Sukaldaritza bera aldatu da jateetxean eman ditudan hogeitaz urte hauetan. Lehen indarlan geiago egin behar zenez gero, koipe ugariako jakiak ziren obizkoenak, baina gaur egun jana arinagoa da. Bizimoduak berak aldatu ditu sukaldarion eta jendearen

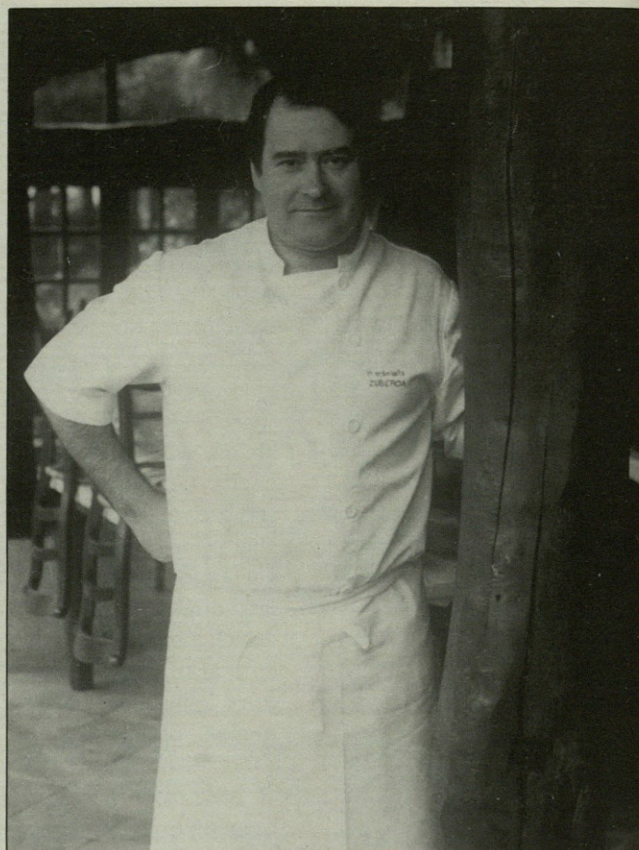
■ «Bizimoduak berak aldatu ditu sukaldarion eta jendearen ohiturak; goi mailako lehengaiak ditugu eta dieta osasuntsua da gurea» ●

HILARIO ARBELAITZ

La Casa del Café

— Juan Irujo, S.A. —
DONOSTIA

Hilario Arbelaizten ustez, egungo elikaduratik baztertu egin dira beste garai batean gure artean gustoko genituen koipeak.

obiturak». Europako herrietako dietekin konparatuta, gure dietari buizuzko informazioa eskatu diogunean, «hemen goi mailako lehengaiak ditugu, batez ere barazki eta arrain aldetik; sekulakoa da dugun arrain aukeraren kalitatea. Beraz, elikagai hauekin osatzen den dieta gero eta osasuntsuagoa da, eta oso egokia», gaineratu digu.

Azoken garrantzia

Hilarioren ustez, ahaztu beharra dago garai batean izan dugun tripazain ospea. «Asko begiratzan zaio jaten dugunari, gure gorputza zaintzen saiatzen gara eta».

Urtero elikaduraren inguruan burutzen diren arto, mintegi, azoka eta aba-

rren artean, Bilboko Erakus-tazokako Euro Elikadura 93 da adierazgarrienetako bat. Bertako arduradun nagusia den Juan Garaiyurrebasok esan digunez, sektoreak —krisaldiaren barruan murgildurik dagoen arren— ezagutzen du oraindik gorakadarik. «Izan ere, 680 enpresak parte hartzen dute, Estatu espainiarreko autonomi elkarte gehienetako pabilioi ofizialak —Euskadiko Autonomi Elkartea, Nafarroa, Errioxa, Murtzia, Estremadura, Castilla-Leon, Asturias, Aragoi, Kanariar Irlak eta Cuenca— eta enpresa pribatuak bertan direla. Bestalde, ardo eta gazta lehiaketek ere aurrera jarraitzen dute, azoka nagusi bonetan elikadurarekin zerikusia duten sektore guztiak bildu izan nahi baititugu».

Elikadura orekatua izateko positiboa izan da, Europako ereduari jarraiki, fruituak eta barazkiak jateko ohitura eta elikagaien ugalketa.

Osasun aldetik zeresanik ere badela kontuan harturik, higienista baten hitzak bildu ditugu. Berau Sumendi osasun taldeko Antonio Palomar da. Berak esan digunez, Euskal Herrian, jaki guztiak baserritik bertatik lortzen ziren garaian, zegoena jaten zen, osasunerako ona edo txarra zen gehiegi begiratu gabe. «Lehenago osagai nagusiak patata, artoa, ogia, sagarrak, eztiak, esnekiak, txerrikiak eta behikiak ziren, karbo-hidratoetan aberatsagoak. Ordukoak dira orain artean izan dugun dietaren aztarnak: mediterranearen deitu gure dietaren osagarri nagusiak barazkiak eta barazkietatik ateratako produktuak ziren batipat, baina dieta hori gero eta gehiago ari da burbiltzen Europako dieta estilora.

Aldaketa nagusia haragi,

arrain eta esneki gehiago jatea da, arroza, lekadunak eta pastaren kaltetan. «Industriagintza nagusitzen den herrietan, eta jendeak erosteko aukera handiagoa izatean, eredu mediterraniarra utzi eta Europa Erdialdeko eredura jotzen da. Hori dela eta —esaten digu

**«Lehenago dieta, gauza askotan, orain nagusitzen ari dena baino hobea zen, orekatuagoa» ●
ANTONIO PALOMAR**

Antonio Palomarek —arraina, haragia, arrautzak eta esnekiak ugaltu egiten dira eta fibra begetala ekartzen duten osagaiak baztertzen—.

Dieta biotan ikusten ditu alde on eta txarrak. «Aurreko dieta ez zen orain nagusitzen ari dena baino txarra goa, alde askotatik begiratu askoz ere aberatsagoa zen. Oraingoaren alde ona fruitu eta barazki gehiago jatea ekarri duela da, kontserbazio sistema hobeei esker, eta aukera handiagoa dagoela, bitamina eta mineralen defizitak saibestuz. Baina akats ugari ere baditu eredu berriak: kaloria, koipe eta proteina gehiegikeria. Horretaz gain, dieta birfinatua da eta, horren eraginez, fibrarik ia ez da jaten eta bonek kalteak ekartzen dizkio giza gorputzari».

Barazki koipea abere koipearen ordeztu erabiltzeak ere baditu eragin kaltegarriak. «Oliorik finena oliba-olioa da, eta bonen ordeztu beste olio begetalak —sojarena, eguzkilorearena—

edo abere-olioa erabiltzeak (nabiz zuzenean koipe hori ez hartu, esneketan, txerrikian eta antzekoetan aurkitzen baita) bihotzekoa eta arterioesklerosia eragiten du. Bi gaitz hauen hilkortasun tasaren igoera, baina zuzen, loturik dago gizarte industrialen garapenari. Koipe begetala ere kaltegarria izan daiteke, gehiegikeriak minbizia ere eragin dezakeela, baina ez da abere-koipea bezain kaltegarria».

Beraz, gure eguneroko jateko ohiturak horrenbeste aldatzen ari diren honetan, komenigarria da jakien alde on eta kaltegarriei buruzko informazioa izatea. Ez da harritzekoa gero eta dietetika zentro gehiago egotea eta jendea jaterakoan exigenteagoa izatea.

Ritxi Lizartza

NEURRIZ KANPOKO DENDAK

Nicole Irastorza neurri handiko arropen denda bat du Donibane Lohizunen. Berak ere dendako artikuluak erabiltzen ditu.

Azken belaunaldia indarrez datorrela behin eta berriro entzuna dugu. Gorantza gainera. Egungo gazteak lehengoak baino garaia goak dira. Mendebaldeko gizarteak ongi elikatu ditu bere seme-alabak. Baina zer egin 'gehiegi' hazi direnekin? Negozioa, noski. Betidanik izan omen dira Euskal Herrian pertsona handiak, bai luzeraz, bai zabaleraz. Baina horri ere etekin ekonomikoa atera behar zaiola eta hasi dira ugaltzen neurri berezietako arropen dendak. Gusto eta neurri guztietako arropak salgai.

«**ALTZOKO** Erraldoia» ezizenarekin XIX. mendearen lehen erdian ezaguna egin zen Migel Joakín Eleizegiren bizitza bere *«neurritz kanpoko tamaina»*—2,40 metroko altuera zuen eta 221 kiloko pisua—lerrotu zuen. Bizitza arrunterako beharrezkoak diren gauzarik xeheenak ere neurritara egin behar zizkionten, eta bere neurriak erakusgai egon ziren eta dira egun ere.

Gaur egun, ordea, ez litzuke hainbeste arazo izango. Shegun Azpiazu, Askatuak talde donostiarreko saskibaloilaria izandakoa horren adibide dugu. 2,13 metroko garaierarekin, urte luzez neurritara egin izan dizkiote bai jantziak, bai oinetakoak, baita oheak ere. *«Asperturik nago zirkoko pailazo bat bezala ikusia izateaz. Neurri handiak erabili arren pertsona normalak gara, eta jendeak horrela ez ikusteak bizitza zailtzen digu»*, adierazi digu. Ez du gehiago esan nahi, eta ez lotsagatik, bere esanetan, duintasunagatik baidzik.

Baina Azpiazuren kasua, duela hiru hamarkada salbuespen bezala tratatua, egun ez da berdina. Handia—eta horrek ez du derri gorrez lodia esan nahi—izatea gero eta arruntagoa da gizarte honetan, eta horren adibiderik esanguratsuena mota honetako jendeari zuzendua dauden denden ugaltzea litzateke. Denda kate handietan ere gero eta arruntagoa da «Neurri Bereziak» izeneko saila aurkitzea. Bilboko El Corte Inglesek ere badu berea, baino oraindik errazagoa da mota honetako produktuak denda espezialduetan aurkitzea.

Hauetako batean egiten

du lana Koro Maizek, Spezial-en: *«Duela sei urte ireki zen denda hau. Neurri handiko jantziak eskatzen zituzten pertsonak gero eta ugariagoak ziren, eta horrek salmentak gehitu zitzaizkela mota honetako bezeroetan espezialdu ginen. Ezin da abaztu duela hamar urte arte edo, oso handia zen jendeak jostunen bati enkargatu behar izaten zizkiola arropak. Horrek diru asko ordaindu*

behar zutela esan nahi du, eta edonork ez zuen abalmen hori».

Bere dendan gizonezko zein emakumezkoentzako arropa saltzen da. Gizonezkoentzat, adibidez, galtzak 50etik 64erako bitarteko neurrikoak saltzen dira, arruntenak 42 eta 48 bitartekoak direnean. Alkondarak 44etik 50era bitartekoak saltzen dira, eta berokiak 58tik 64era bitartean. Emakumezkoentzat 48tik gora-

Denda espezialdu hauetako arropa neurri handiakokoa izan arren, prezioak berdin mantentzen dira.

Gero eta gazte
gehiago joaten dira
denda espezialdu
hauetara. Hori dela
eta, eskaintza asko
zabaltu da eta
salgai dagoen
arropa mota ere
aldatu egin da.

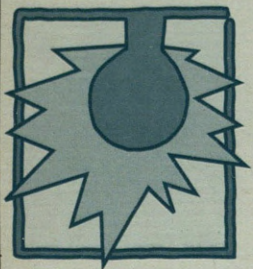
ko neurriak saltzen dira.

Azpiko arropa, korbatak,
gerrikoak... Markako etxeak
ere hasi dira mota honetako
produktuak ekoizten. Hala

ere, arropa ekoizle nagusiak
diren etxeek ez dute orain-
dik eskaintza handiegirik
beren katalogoetan. Do-
nostian neurri berezietako

emakumezkoentzako arro-
pa saltzen aitzindaria den
Fussion dendako langilea
den Mertxe Aizpuruaren
aburuz, etxe alemaniarrek

dira mota honetako arropa
eskaintza ugariena egiten
dutenak. *«Hala ere, oso ban-
dia den jendeak oraindik ez
du nahi bezala janzteko*

ARGIA ren

harpidedun izan nahi dut

48 ale eta Euskal Kulturaren Urtekaria jaso nahi ditut etxean

Orain ARGIAren harpidedun eginez gero,
beste aldizkari baten urte osoko harpidetza
dohainik izango duzu. Gurutze batez adieraz
ezazu zure hautua:

☐ Larrun (urtean lau ale)
edo

☐ Susa, (urtean bi ale)

ARGIA: Industrialdea 1-2. LASARTE-ORIA 20.160 Tel. 37 15 45 Fax. 36 10 48

IZEN DEITURAK .....

HELBIDEA .....

HERRIA .....

HERRIALDEA .....

Tfnoa .....

BANKU EDO AURREZKI

KUTXA .....

SUKURTSALA .....

SUKURTSAL ZKA .....

KONTU ZENBAKIA .....

**HARPIDETZA SARIAK (BEZ
barne): Hego Euskal
Herria: 10.300 pzta. / Ipar
Euskal Herria: 685 libera /
Espainia: 10.300 pzta. /
Beste atzerriak: 13.450
pzta. / Airez: 21.300 pzta.**

aukerarik. Betidanik, neurri bereziko arropak jende belduarentzako jazkiak izan dira, baina egungo bezeroak adin guztietakoak izan obi dira eta ezin diezu 60 urtetik gorako emakumeentzako soinekorik eskaini. 1,80ko emakume gazteak sarritan etortzen zaizkigu».

Gazteen neurriak

Lota honetako denden bezero ohizkoena, pentsa daitekeenaren aurka, ez da jende heldua. «Gero eta gazte gehiago inguratzen da bona», argitu digu Donibane Lohizuneko Big Mod dendako jabea den Nicole Irastorzak. Nicolek bere dendan saltzen dituen produktuak erabiltzen ditu: «Tailarik txikiak erabiltzen ditut, beti ere ukitu batzuen bitartez estutu ondoren».

Irastorzarekin hitz egiten ari garela bezero bat sartu da dendan, eta 56ko neurriko

Denda kate handiak ere hasi dira neurri berezietako jantziak saltzen. «Neurri bereziak» txartelpean saltzen dituzte Bilboko El Corte Inglesen galtza hauek.

gona bat eskatu dio. Lotsatu xamar ere badirudi. Ez du argazkirik nahi. Ez da lehena. «Beren neurriak guztiz onartuak dituzten arren, beren berezitasunaren berri izaten dute, eta ez zaie gustatzen bereiztuak sentitzea», diote denda hauetako arduradun guztiek.

Ekonomikoki, neurri handiko arropa erosteak ez du esan nahi taila txikiago-

ko jantziak baino garestiagoak direnik, baina inportaziozko produktuak direnez, jatorrizko prezioak nahiko altuak izaten dira.

Pertsona handiek, beraz, aukera gehiago dute gaur egun nahi bezala janzteko, baina arazo anitz geratzen zaie oraindik konpontzeko. Oinetakoak, adibidez, denda bakar batzuetan baino ez daitezke eska jatorrizko

etxeetan neurrikoak egin ahal izateko, horrek dakarren prezio igoerarekin. Koltxoak ere enkargatu egin behar izaten dira, eta handiagoak izateagatik prezioa % 35 inguru igotzen da. Antza denez, Euskal Herrian oraindik ezin da neurriz kanpokoia izan.

Amagoia | ban

«Enpresa mailan, Iparraldekoak badugu Hegoaldekoak erakustekorik»

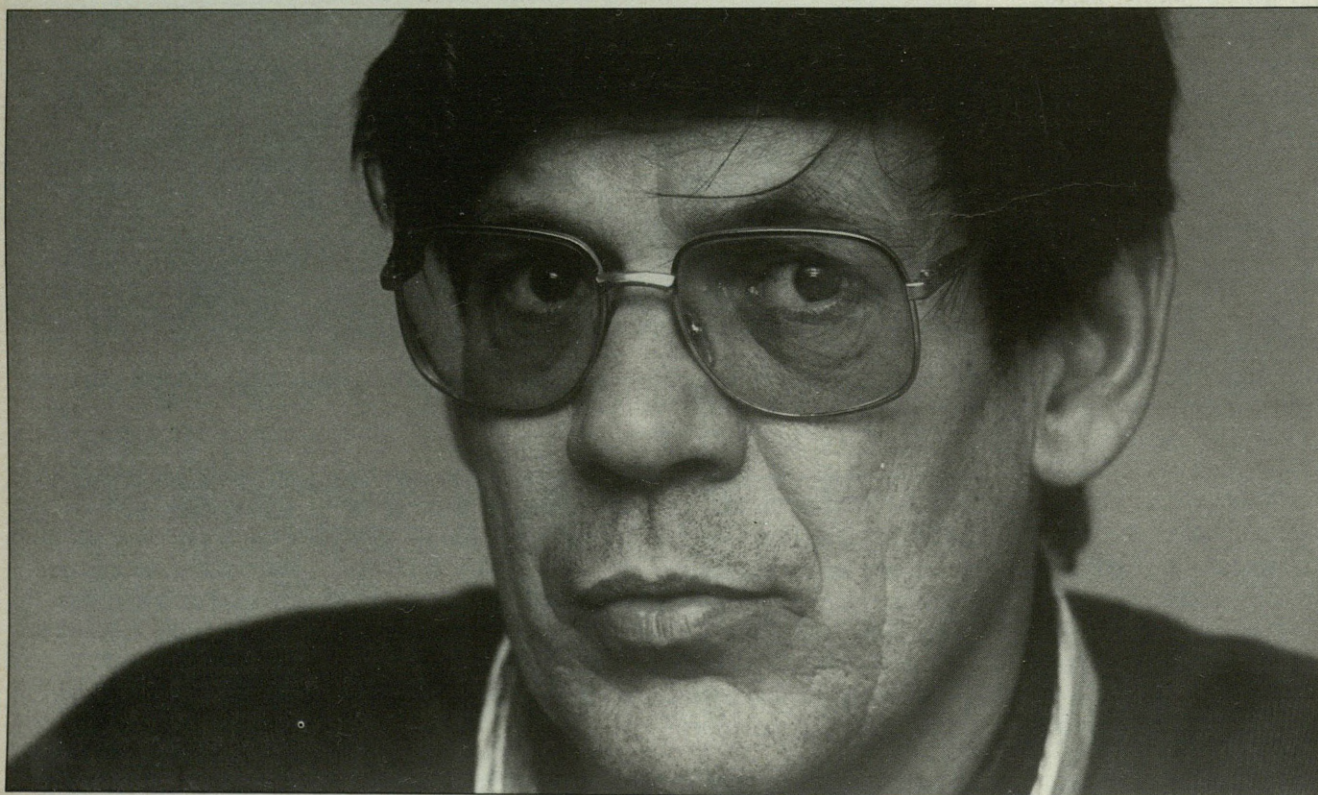
Ramuntxo Kanblong izendatu dute berriz ere Euskal Kultur Erakundeko azken biltzar nagusian lehendakaritza postua betetzeko. 53 langile dituen Copelec enpresako arduradun nagusia, Ipar Euskal Herriko ekonomiaren bultzatzaile garrantzitsua dugu. Kultur handiko gizona, EKE eta frantses Administrazioaren arteko bitartekaritzaren ardura ere hartu du elkarte hau sortu zenetik.

ARGIA. *Gazte zinelarik piztu zitzaizun euskaltzaletasuna?*

R. KANBLONG. Hogei urte nituelarik Parisera joan nintzen ikasle bezala eta oso galduta sentitu nintzen. Oporretara etorri nintzelarik kantaldi bat izan zen Ezpeletan, eta bertan Mixel Labeguerie aritu zen kantuz eta hitzaldi biziki gartsu bat

egin zigun ez euskaltzaletasunaz, baizik eta abertzaletasunaz. Hor piztu zen nire abertzaletasuna, Labeguerieri entzunez. Garai hartan ikasle mugimendu ezagun bat zegoen, Embata, eta horretan sartu nintzen.

A. *Beraz eremu hori jorratzen joan zinen. Asko al zineten?*

«Europa erronka bat da. Gure burua ezagutarazi, gure nortasuna azkartu eta kanpora irekitzeko aukera».

R.K. Ikasle asko ginen, baino gure mugimenduan ikasle gutti sartu ziren. Gero nire ikasketak burutu eta Thomson-en aritu nintzen urte batez, baina herrira erabat itzuli nahi nuen eta irakasle lanpostu bat hartu nuen Hazparneko eskola profesionalean. Garai horretan hasi nintzen maiz joaten Hegoalderat. Beharbada ez zen momentu gozoa, Francoren garaia zelako, baina egia erran, berriz herriratu nintzelarik herri handi bat falta zitzaidan, zortzi urte egona bainintzen Parisen.

A. Horregatik jarri zinen *euskal kultur munduko pertsonaia ezagun askorekin harremanetan*.

R.K. Harremanetan sartu nintzen lehenik «Zeruko Argia»-rekin eta, bestalde, Rikardo Arregirekin, Saizarbitoriarekin... «Jakin» aldizkariaren inguruan ere izan nituen harremanak, Torrealdairekin. Hain zuzen ere, gogoratu behar da garai hartan «Jakin» aldizkariak biltzarrak Iparraldean ere iragaten zirela batzuetan. Anitzetan ibiltzen nintzen Donostian. Hemen ere kultur mundu hori aski aberatsa zen jadanik; bagenituen gurekin Monzon, Larzabal, Piarres Xarriton. Momentu batean Txillardegi ere aritu zen gurekin.

Euskal Herriratu nintzelarik «Herria» kazetan ere hasi nintzen idazten. Gero, Hazparnen bertan bertze lagun abertzale asko nituen. Jean Louis Davant, bat aipatzearren.

A. Garai hartan *Euskal Herriko garapen ekonomikoaz eztabaita franko zeuden Iparraldean; Arrasateko kooperatiben kemena eta arrakasta askotan aipatzen zen. Nola ikusi zenuen hori?*

R.K. Nire ustez hemen agertu den lehen abertzale-tasuna izan da, alde batetik, Hegoaldeak jasaten zuen errepresioaren nolabaiteko ondorioa. Horren kariatara sortu dena, hobeki erranda, Euskal Herriaren libertatea eskatzen zuena.

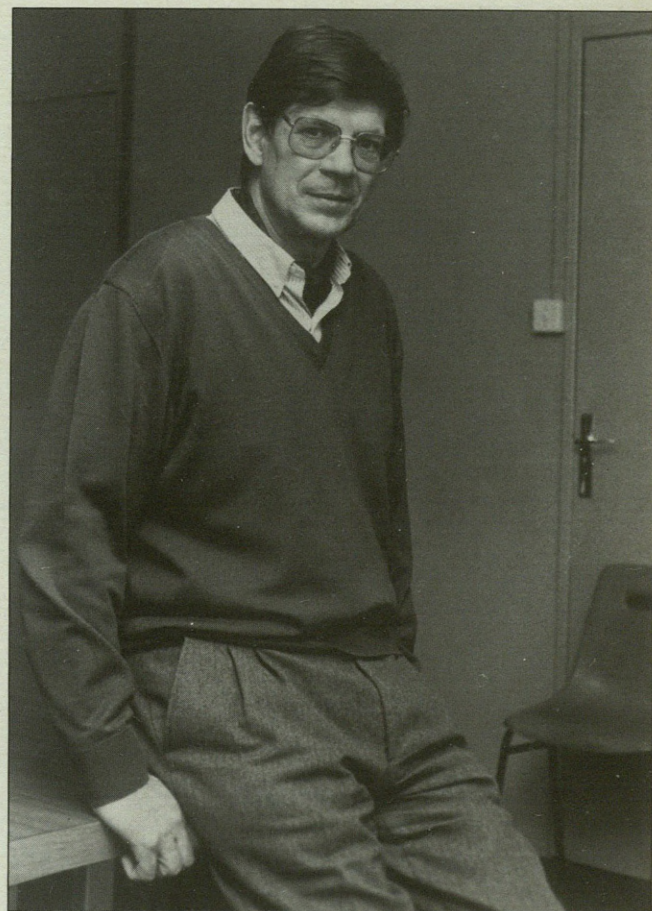
■ «Piarres Lafittek trufa egiten zigun arrazoi kulturalak ahazten genituela erranez» ●

Eta bertzetik, 70eko hamarkadan, hemengo abertzaleak herriz herri abiatu ziren Iparralde Hegoaldeari lotzen bagenion askoz ere hobekien biziko ginela errateko asmoz.

Arrazoi ekonomikoak ematen ziren gehienbat, eta hain zuzen oroitzen naiz Piarres Lafitte gutaz nola trufatzen zen, erraten baitzuen arrazoi kulturalak ahazten genituela.

A. Egia da garai berdinean *Seaska* sortu zenutela.

R.K. Manex Pagola eta Argitxu Nobliarekin batera izena aukeratu genuen ikastolak bultzatzeko antolatu

zen lehen elkartearentzat. Baina 60ko hamarkada zen, eta ondoren kulturak inportantzia gehiago hartu badu ere, hamarkada hartan ekonomia zen, gehienbat, aipatzen zena. Ordukoa ingurumen ona baitzen. Frantziako garapena oso azkarra zen, Espainiakoa ere. Ipar Euskal Herria, aldiz,

«Ipar Euskal Herrira itzuli nintzenean, hemengo jendea harritu egin zen. Hemen egitekorik ez zegocla zioten».

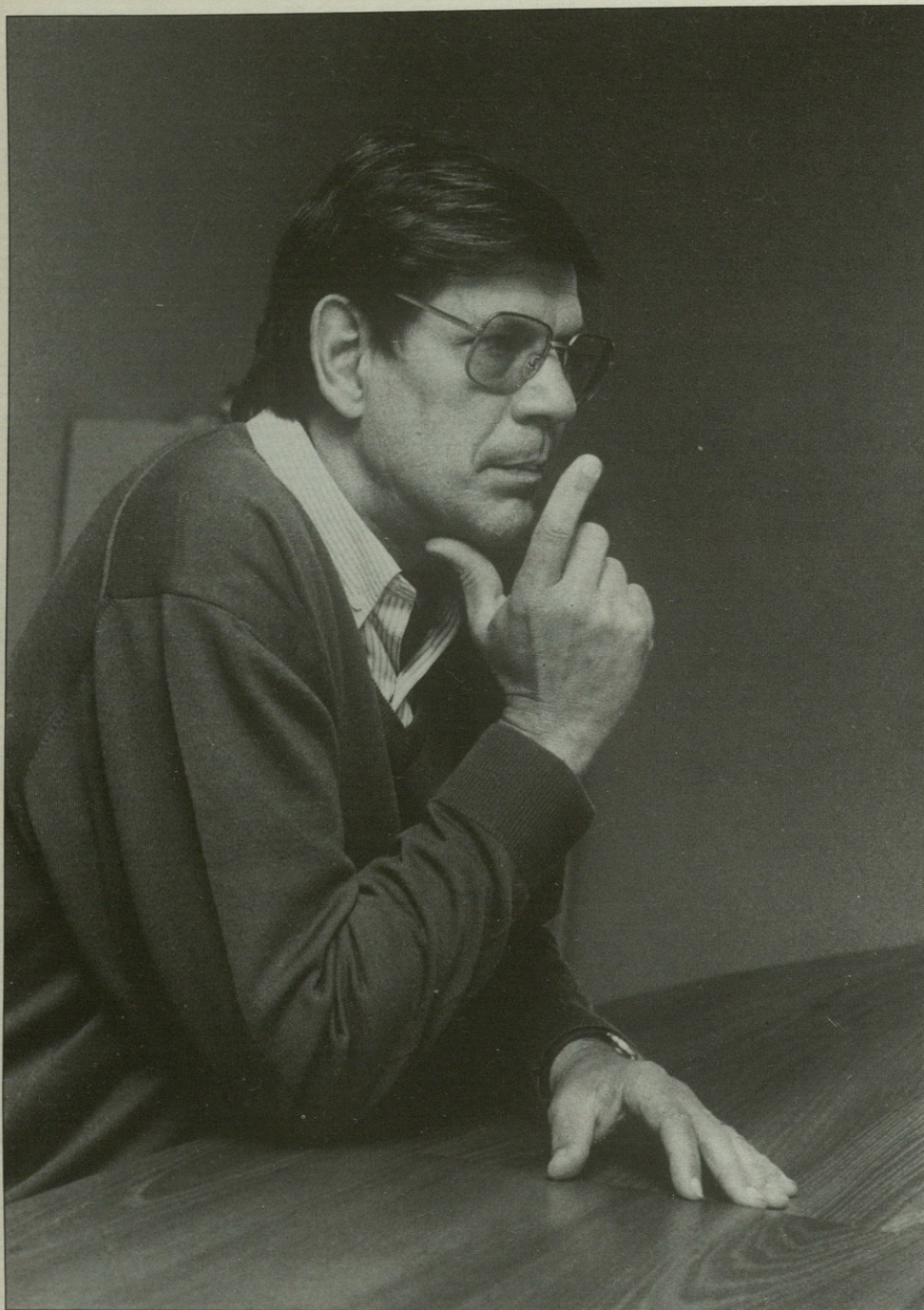
NORTASUN AGIRIA

Makean sortua, 53 urte ditu ●Gozozalea oso, arroz esnea da gehien maite duen jakia ●India izan da ezagutu dituen herrialde atzerritarren artean gehien hunkitu duena, «bere izpiritualtasunagatik»

●Norbaiten lana aipatzekotan, Oteizaren lana oso gustokoa du ●Euskaldun zaharra, bere hiru seme-alabek Seaskan egin dituzte beren ikasketak

«Frantsesentzat kultur zentro bat artista ezagunen lana bultzatzeko lekua da. Aldiz, euskaldunontzat, kultura herriarena da».

guztiz baztertua zen. Gazte guztiak ikasketak egitera, edota egin ondotik, kanpora joaten ziren. Izan ere, eta adibide gisa, ni itzuli nintzelarik, hemen jendea harritu egin zen. Ez zuten konpre- nitzen zergatik egon nahi nuen hemen. Hemen ez zegoela deus egitekorik. Eta pixka bat egia ere bazen. Ekonomiaren eragina herri handietan sumatzen zen, eta oso erakargarria zen gaz-

teentzat.

A. Eztabaida horiek enpre- sa batzuk sortzera bultzatu

■ «Ipar Euskal Herriko gazte askok lagundu dezakete, merkatal arloan, Hegoaldeko enpresetan» ●

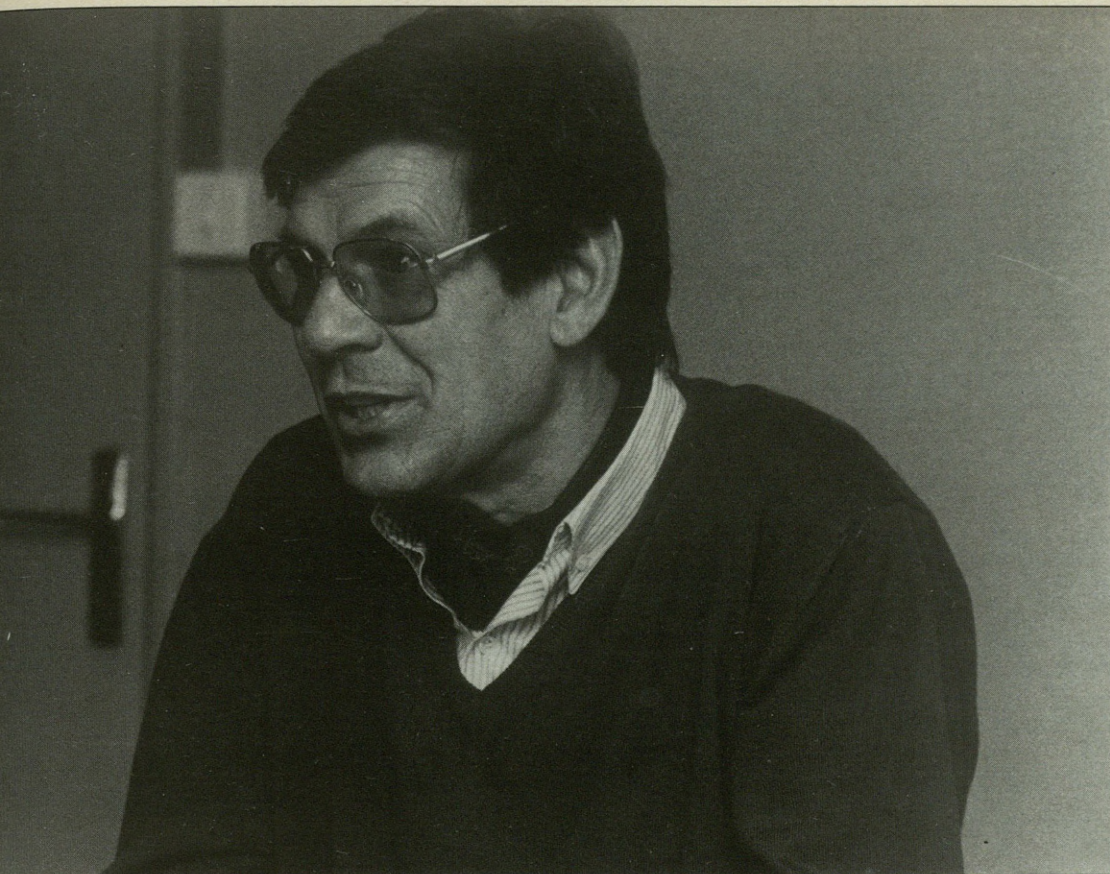
zuten zenbait jende. Zu ho- rietakoa zara.

R.K. Gauzak oso emeki eginak izan dira, orain atzera begiratuta badirudi oso las- ter iragan dela dena. Ni Hazparnen egon naiz ira- kasle 1966tik 1974 arte, eta urte horretan abiatu genuen Partzuer deitu batasun bat, Arrasateko esperientziaren ezagutza baliatuz Iparral- dean kooperatibismoa bul- tzatzeko. Gu baino bi edo hiru urte lehenago Patxi No- bliak Sokoa sortua zuen, 1971n edo. Helburu berdi- nak genituen, enpleguak sortzea azken batean.

A. Bultzatutako kooperati- betako mugimendu horrek nolabaiteko muga bat zeu- kala erakutsi du momentu batean. Mota horretako en- presen sortzeko abalak mu- rrituz joan al dira?

R.K. Nik erran nezake guk uste baino urrutirago joan dela. Orduko pentsakera zen hemen ez zela ezer sor- tzen ahal, enpresarik ez zela

«Nik diodana da: 'Ikus eta sinets'. Bayrouri ere errana diot. Gogoratu ez garela Nafarroako aurrekontura iristen. Hangoa 5 edo 6 aldiz handiagoa da eta euskaldun kopuru berdintua dute».

eraikitzen ahal. Hemen sortzen ziren enpresak kanpotik etortzen ziren eta Frantziako garapenari esker bizi zen Iparraldea. Eta hori izan da garrantzitsua, hemengo jendea bera hasi dela gauzak sortzen, garapen endogenea behar baitzen. 1975etik 1985a arte 20 bat kooperatiba sortu dira eta orain beste fase batera pasatu gara. Eta esperantza dut Lan Berri zentroarekin lanpostu gehiago sortuko ditugula. Kualifikatuagoak, eta oraingo enpresei loturik.

A. *Horretarako diru asko behar da?*

R.K. Ez horrenbeste. Kasakoa behar da. Hemengo gazte asko joan dira kanpora hezitzaera. Orain gazte horiei itzultzeko gogoia eman behar zaie, gu itzuli ginen bezala. Karrera normal bat egin nahi baduzu hobe duzu Administrazioan sartzea edo enpresa handi batean. Zerbait eraikitzeak indar asko eskatzen du eta gogo hori

gazteengan piztu behar da. Uste dut hori gertatzen ari dela. Adibide bat emanen dut: Lan Berrik promozio berri bat bultzatu izan nahi duelarik orain dela gutxi, 300 bat erantzun iritsi zaizkio, denak beren ikasketak eginik eta abenturan sartzeko prest.

Hegoaldeari buruz zerbait gehitu nahi nuke. Guk uste genuen Hegoaldeko enpresek izugarritzko indarra zeukatela, eta hona etorriko

bizi izan da, eta indarra, dirua eta jendea baldin badaude, enpresa askok izugarritzko aldaketak egin behar dituzte, merkatu ireki horretan lehian sartzeko. Uste dut Iparraldeko gazte hezitu askok laguntzen ahal dietela hango enpresei, eta merkatu mailan gauza oso ona gerta daiteke hemengo gazteak Hegoaldeko enpresetan lan egitera joango balira. Komertzial horiek biziki eraginkorrak izan daitezke en-

ko bizian baizik.

Guretzat Europa erronka bat da, garen bezala lehiatu behar gara. Gure burua eza-gutarazi, gure nortasuna azkartu eta kanpora ireki. Boluntarismo pixkat behar dugu, baina gazteek egin beharko dute. Gazteek izugarritzko baliabideak dituzte.

A. *Euskal Kultur Erakunde-ko lehendakaria zara. Hirugarren urtea da kargu hori hartzen duzula, nola gertatu da hori?*

R.K. Lehendakaritza hartzea eskatu zidaten, lehenago Euskal Kultur Etxean ardura bat izan nuelako eta esperientzia honen baliatzeke, aurreko urteetako lana baliagarri daitekela adierazi zidaten. Egia erran daukadan lekua bitartekari bezala ikusten dut. Kooperatibismoari esker harreman asko izan nituen Administrazioarekin, beraz, ezagutzen ninduten eta nitaz fidatzen direla uste dut.

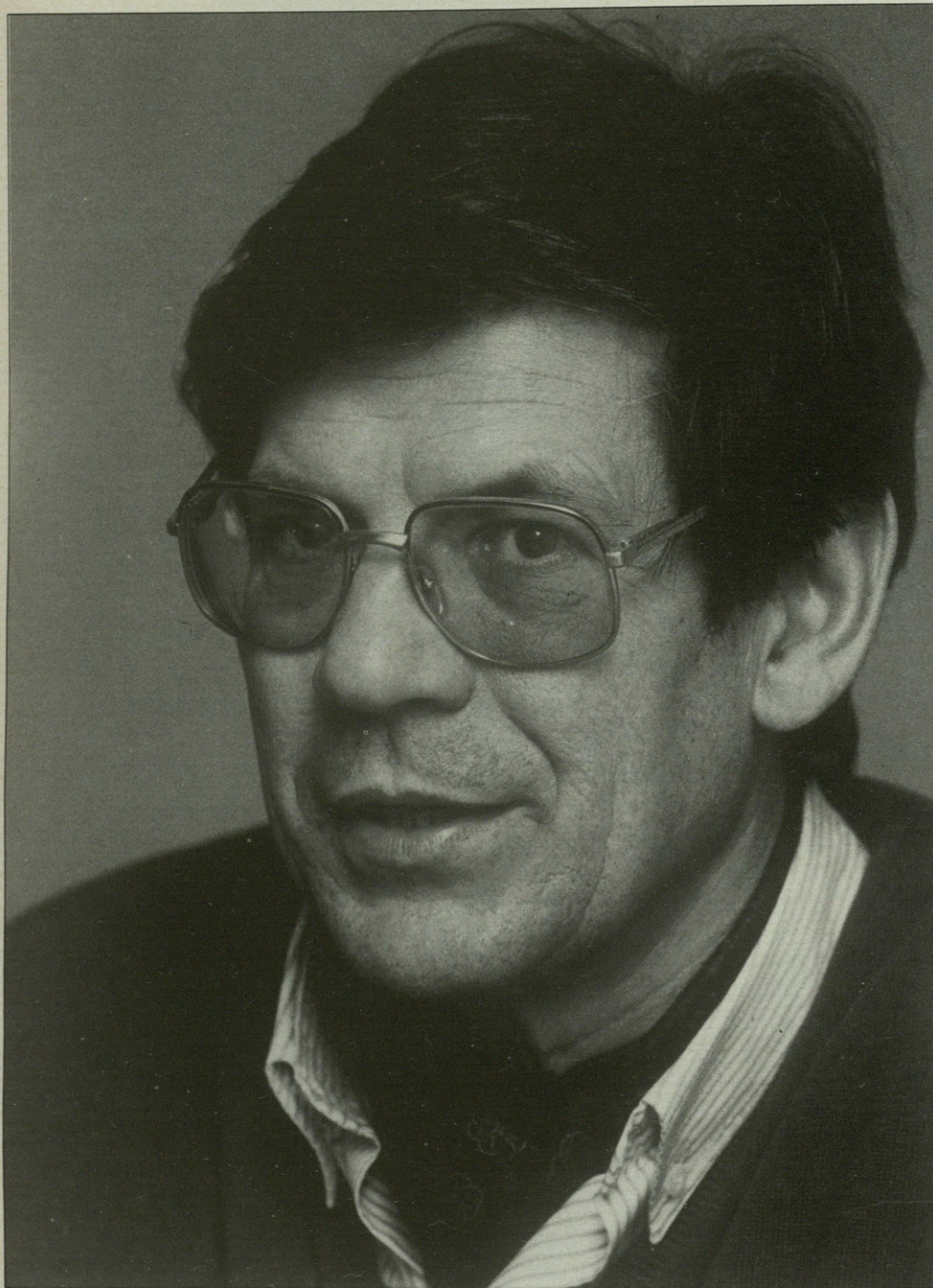
■ «Kultura kontestatario bat egiten da; nahiago dut EKE bat eraikitzen ari hondamen leku bat ikusi baino» ●

zirela lantegiak. Eta denborekin ohartu gara ez zela horrela. Gaur egun Iparraldeko pentsatzen dugu Hegoaldeko zerbait eraikusten ahal diegula, zeren Hegoaldeko ekonomia nolabaiteko autarkia batean

presa horientzat Frantzian eta European ibiltzeko. Horretarako ohitura zaharra goa baita hemen.

Bestalde, herri bat osatu nahi badugu elkar gurutzatu behar dugu, ez bakarrik manifestaldietarako, egunero-

«Hegoaldeko enpresek izugarritzko indarra zutela uste genuen, eta lantegiak hona etorriko zirela. Denborarekin ohartu gara ez zela horrela».

A. Zer desberdintasun ekarri du EKEk?

R.K. Diferentzia izugarri bat gaiari buruz. Lehen Kultur Etxea zen Euskal Herriko kultura bultzatzeko egina, eta EKE egina da soilik euskal kultura bultzatzeko. Hori onartua izan da ofizialki. Bestalde, frantsesek ideia bat zeukaten, eta daukate: beraientzat kultur zentro bat artista ezagunen promozioa egiteko leku bat da. Aldiz guk, euskaldunok, ez dugu

kultura horrela ikusten. Guretzat kultura herriarena da, eta elkarteen bitartez eraman nahi dugu.

Txomin Hegik hitzaldi batean parte hartu berri du Parise inguruan. EKEren lana eta helburuak xeheki eman ditu, eta esperientzia oso interesgarritzat jo dute, beste ordezkariak ez baitzuten horrelakorik ezagutzen.

A. Nola ikusten ditutzu Ad-

ministrazioa eta bautetsiekiko barremanak?

R.K. Uste dut Joxe ministroari asko zor diogula, manu batzuk eman baititu noizbait, ulertu baitu Euskal Herriari bere bidea egiten utzi behar zitzaioela, bederen kultur sailan. Ohartu naiz pasatu denetik kultur eza-gupen hori anitz erraztu dela. Daukagun prefeta gizon

■ «Joxe ministroari asko zor diogu; bera izan denetik euskal kulturaren ezagupena asko erraztu da» ●

biziki irekia dela ere erran behar da, kultur handikoa, arras atsegina eta harremanak hobetzen bidea erraztu duena.

Momentuan pixkat kritikoa naiz egiten den kulturari buruz. Nire iduriko, kultura kontestatario bat egiten da, ez eraikitzailea. Orduan nahiago dut EKE bat eraikitzen ari hondamen leku bat ikusi baino. Horregatik inguruak lasaitzen saiatzen naiz daukadan lekutik. Gauzak aldatu dira bozketei esker, eta gaur egun hautesiek ere onartzen dute euskal kultura lagundu behar dela.

A. Bayrouren izendatzeak aldaketak sortu al ditu?

R.K. Nik diodana da «ikus eta sinets». Berari ere errana diot. Gogoratu ez garela Nafarroako aurrekontura iristen. Hangoa lau edo bost aldiz hadiagoa da euskaldun kopuru berdinsuarentzat.

Ixabel Etxeberria

UTS

EKO ASTEASU
Keelavite poligonoa z/g
ASTEASU

EKO VILLALBA
San Juan Kalea, 9
EIBAR

EKO TOLOSA
Zumalakarregi kalea, 4
TOLOSA

AUTOSERVICIO GORA-BERA
Agerretxe Ibilbidea
DEBA

EKO EUOMAR
Nafarroa Ibilbidea, 37
ZARAUTZ

SUPER ANDONAEGUI: C.B.
Andonaegi kalea, 10
SAN PEDRO - DONOSTIA

MERKEK IGLESIAS
Azkuene Kalea, 12
TRINTXERPE

**SAN JUAN BAUTISTA
KOOPERATIBA**
Villas auzoa
HERNANI

EKO IRUN
Blas de Lezo, 22
IRUN

EKO LEZO
Avda. Jaizkibel, 1
LEZO

EKONOMATO ORBEGOZO
C/ Eliz-Kalea, 1
ZUMARRAGA

SUPER RENTERIA
Vicente Eliceagi kalea, 5
ERRETERIA

EKO BERAUN
Gaitzaraborda Etorbidea, z/g
BERAUN - ERRETERIA

EKO ERREKONDO C.B.
Zigordia kalea, 7
ZARAUTZ

EKO LEGAZPIA
Urola s/n
LEGAZPIA

SUPERMERCADO SOKOA, C.B.
Sokoa Merkatalgunea, 7
Hirigintza (ARABARKA kalearean atzean)
HONDARRIBIA

BETI MERKEK
Loiola kalea, 12
DONOSTIA

EKO ALTZA
Larratxo Ibilbidea, 96 zbk.
ALTZA

EKO VILLALBA
Torres Urquizu kalea, 13
EIBAR

EKO AIETE
Etxaidi Saila
AIETE - DONOSTIA

BASTIDA
Erdiko kalea, 32
MUTRIKU

ZURE ETXE ONDOAN

EKO

SUPER IZTIETA
San Sebastián kalea, 16
ERRETERIA

Kataluniaren eredu kulturala

MIQUEL Reniu, Generalitateko Hizkuntz Politikako zuzendari nagusiaren hitzek Kataluniako errealtate soziolinguistikokoaren berri eman ziguten joan den asteko ARGIA. Katalanari estatu tratamendua eman zaiola zioen; Legebiltzarrean ia ehuneko ehun katalanez egiten dela; instituzio autonomikoei dagokionez berau dela lehen hizkuntza; oinarrizko heziketa bukatzean, ikasle guztiek jakin behar dutela irakurri, idatzi nahiz hitz egiteko orduan; eta unibertsitateak ia bere osotasunean katalanez funtzionatzen duela azpimarrazteaz gain, «gure aurrikuspenen arabera, 2.000. urterako Kataluniako biztanle guztiek gaztelera zein katalanez hitz egiteko gai izatea» dutela helburu adierazi zigun. Guzti hau, «katalanak Kataluniako hizkuntza nagusia izan behar du edo zein hizkuntzaren azpian egon barik» arrazoiari jarraiki.

«Madriren katalana ez da gazte-

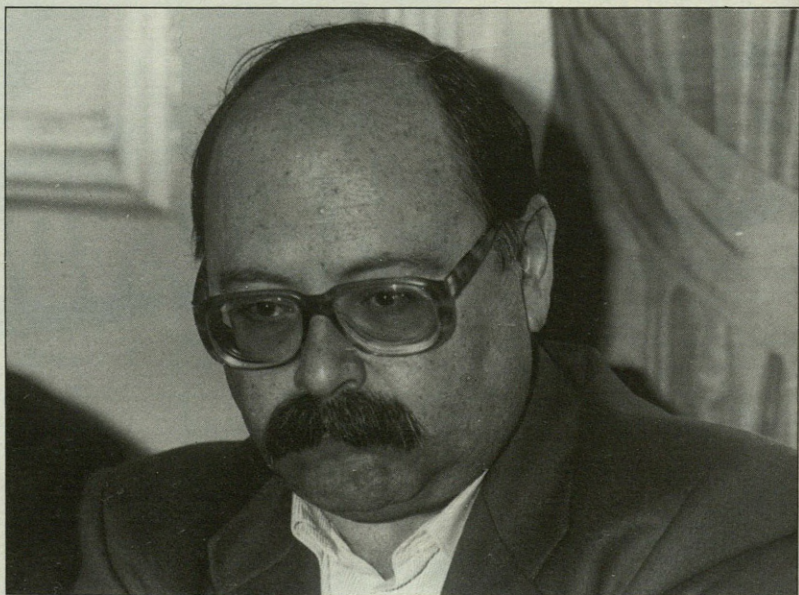
leraren pareko, horregatik ulertu behar dute hemen gaztelera ere ezin dela izan katalanaren pareko» esan zigun sententzia gisa. Miquel Reniuren hitzak dira, eta ziur aski, inork ez dio bere RHari buruz itaungo. Are gutxiago fundamentalistaren trazak ikusiko edo egin dutena hizkuntz terrorismoa denik arrapostuko. Hain zuzen, Katalunian, hizkuntzaren guda —hala baitio berak— irabazteko baliabide politikoak eskura izan di-

tuzte, eta nik dakidala, istilu handirik gabe bideratu dute orain arteko prozesua, alderdi politikoen kontsentsuaz —PPren salbuespena aitatu digu—, «eta berri ekimenaren funtzio oso garrantzitsuaz», gogorarazi digunez.

Sarritan aipatzen zaigu Kataluniako eredu politikoa gurera ekarri behar dugula; ez da berdin esaten baina, eredu kulturalaz ●

SARRITAN aipatzen zaigu Kataluniako eredu politikoa gurera ekarri behar dugula, bortxarik gabekoa, bere bidea demokraziaren lerro nagusietan oinarritutakoa den neurrian. Euskal Herriak bere tamainako adibidea omen du etxetik hurbil. Ahazten da baina, edo alboratzen, eredu kulturala, bizi dugun hizkuntz-ordezkapenaren prozesuan Katalanen adibidea zein den. Ispilu horretan erabat desitxuratzen da EAJren politika linguistikoa, kide politikoa duen Convergenciarenaren aurrean. Edota Jauregiren euskal kulturaren aurkako jarrera itxia, kide politikoa duen Obiolsen katalan senaren aurrean.

Manuel Perez Estremerak Barnet ahanzarazi nahi du lehenbailehen. Funtsezko aldaketan bitartez: pelikulen aukeraketaz arduratzen diren nazioarteko delegatu gehienak aldatu ditu; Zinemaldia, Galanek egin bezala, belodromoko emanaldi erraldoietara itzuliko da; Opera Prima —Zabaltegi sailean aurrerantzean—, Teknologia Berriak eta Kreaziozko Dokumentalak izeneko zikloak desagertuko dira eta sail ofizialean 18 filme izango dira gehienez. Horrela mintzatu zen Manuel Perez Estremera Zinemaldiko 41. edizioaren aurkezpenean, non bere lan taldea ere aurkeztu zuen: Diego Galan, Jose Angel Herrero, Jose Maria Riba eta Tony Partearroyo, koordinazio eta filmeen aukeraketaz arduratuko direnak. Irailean izango dute azterketa.

TEMINOLOGIA

Ukatu. *Eskaerari, agurrari, norberari zuzendutako bitzari... nabita edo apropos ez erantzun.*

Alvaro Bermejo idazlea aspal-diko tripakominez kezkatu-rik dabil: erdaraz idazten dutenei euskal autoreak direla ukatzen omen zaie. Honekin batera, Donostiako saria euskarara itzulitako obra batez irabazi zueneko gogoratu, «*erdal kultura herri honetan zerbait marjinala dela ulertzen duen jauntxoek kasta mindu nuela uste dut*», aipatu du «El Correo Español» egunkariak egindako elkarrizketan. Azkenez, eta euskal literaturari buruz iritzia eskatu diotenean, «*euskaraz egiten dena ez dut ezagutzen*» aitortu du. Hara! Nirea orain tripakomina, marjinatu eta ukatu dituenen izenean.

Katalunian funtzionaritzako lan-postu orotan katalana jakitea derri-gorrezkoa da; Euskal Herrian, ez. Kataluniako Legebiltzarrean katalanez hitz egiten da; Euskal Herrian, ez. Oinarritzko heziketa bukatzean ikasle guztiek jakin behar dute irakurri, idatzi eta hitz egiten; Euskal Herrian, ez... Katalana lehen hizkuntza —edo hizkuntza nagusia— izan dadin eman dituzte urratsak; Euskal Herrian, ez. Apirilean 10 urte beteko ditu hango Hizkuntz Normalizaziorako Legeak. 10 urte bete ditu EAEkoak ere. Helburuek eta emaitzek ez dute zerikusirik, baina. EHEk ekarri digu gogora: «*Euskarari begira legearen maximoa ez da minimora iristen Euskal Herrian*». Guzti honen aurrean Mari Karmen Garmendia Miquel Reniurengandik hurbilago nahi genuke, noski. Euskararen mesedetan.

J.J. Petrikorena

UHAITZANDIKO URAZ BUSTI

Euskaldunak iraultzan

BESTEEN pastoralak aipatzen ditut nik ausarki, erreklama eginez gainera. Beraz iduri zait nihaurenen berri ere eman dezakedala. «Euskaldunak Iraultzan» delako trajeria antzestuko dit Gotaine-Irabameko herriak aurtengo uztailaren 25ean eta abuztuaren 8an, igande arratsalde. 1990eko udabetean idatzi nuen, «Abadia Urrustoi» pastoralaren arrakastak bultzaturik. Gaia, hauta errexa nuen: Frantziako Iraultzaren bigarren mendeurrena zela eta, horretaz norbaitek pastoral bat idatzi behar zukeela errana zuten 1989an euskaltzale bikain batzuek. Beraz egin nuen.

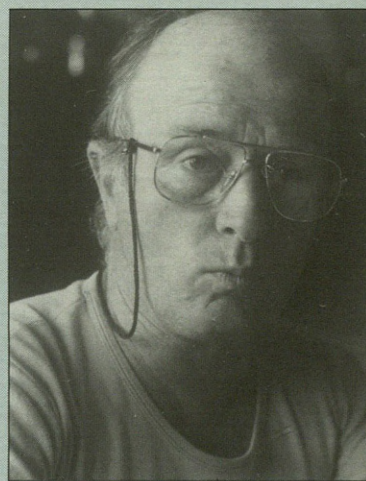
Ez duze usaian bezala *sujet* bat ikusiko eta entzunen, ehun bat bertseten kantari. Garai hartako euskaldunak dira protagonistak. Halere bertset gehienik dutenak dira Garat gazteena eta Teresa Cabarrus, hogeitahamaruarekin.

UZTARITZEKO Garat bi anaiak, Lapurdiko deputatuak, Foruen zaintzale sutsuak agertu ziren beren probintziako, bai eta orokorki Zubero eta Nafarroako ere. Debaldetan. Gero, iparraldeko hiru Euskal-herriak eza-batu baitzituen Frantziako biltzarrak, euskal departamendu bat eskatu zuten Garat anaiek, beste euskal deputatuen buru. Alferrik hau ere. Hargatik Errepublikako ministro izan zen Garat gazteena: Justiziako ministro hain zuten. Horrela Louis XVIri hil kondena mezutu behar izan zion, bera kondena horren aurkakoa izan arren.

Azkeneko, Napoleonen garaian, Inperioko senadore izanen da. Inperadoreari proposatuko dio Euskal Herri osoaren batasuna Inperioren baitan, iparra eta hegoa departamendutan juntatuz, baina jakobinoen moduan, departamendu ba-koitzean nahasiz iparraldeko zati bat eta hegoaldeko beste bat: hala nola departamendu bat osatuko zuten Baztanek eta Lapurdik. Alferretan izan zen eskaera hau ere.

BITARTEAN ikusiko dugu Teresa Cabarrus, Espainian fortuna egina zuen baiones baten alaba: feminista, Girondakoen alderdikidea, hiltzera kondenatu zuten jakobinoek Parisen. Gillotinarat igaiteko bezperan, Robespierre diktadore jakobinoaren aurka bultzatu zuen bere amorantea, Tallien iraultzalea. Honi esker, poderea galdu zuen tiranoak eta gillotinatu zuten. Horrela bukatu zen Terrorea, ez hargatik erdirakoikeria.

Segidan agertuko da Napoleon, Robespierre-zalea. Hegoaldeko Euskal-herrietan eta Espainian sartuko da. Azkeneko, gerla galduko du, bai eta tronua. Desterrura joanen da gaiztoen aldetik, antzokiaren bazterrez, non ez den zilotik behera. Ordu da Napoleoni uko egin diezaiogun Errepublika Frantseseko hiritarrek, gure aldamenekoek beren tiranoekin egin duten bezala: Hitler gaitzetsi dute alemanek, Mussolini italiarrek, Stalin errusok. Salbuespenak ditugu Napoleon eta... Franco! Napoleon, pastoralaren behintzat, gainbehera botako dugu, beste askoren ondotik. Antzerkiaren laburpena, beste behin.

JEAN LOUIS DAVANT

Bideoklipa, promozio erresumako gune artistiko garestia

Euskal Herrian gero eta gehiago egiten diren lan artistikoak dira bideoklipak. Disketxeentzat promozio bide, taldeek zabaldu nahi duten irudia zehazten dute lan hauetan. Euskal Herrian zenbait bideo ekoizpen konpainia daude, makina bat egile, eta disko konpainiek irizpide ezberdinak jarraitzen dituzte garesti ateratzen diren produktu hauek grabatzeko garaian.

DISKETXEEN promozio elementu bat dira bideoklipak. Talde baten disko berria argitaratzen denean, bertako kantu bat hartzen dute oinarri bideo

Julio Kageta Ermuko taldeak Gor disketxearen eskutik plazaratu zuen iaz «Mea kulp» bideoklipa.

bat egiteko, eta lan hauek ikusentzuteko komunikabideetan —telebistetan gehienbat— diskoa promozionatzeko erabiltzen duten publizitate *spot*-ak dira.

Disko konpainientzat promozio bide bat baldin bada bideoklipa, taldearentzat oso lan garrantzitsua da. Kantuen bidez zabaltzen duten mezua irudien bidez

ikustea baita. Ez hori bakarrik, bideo lan hauen bitartez beren irudi zehatz bat erakusten dute jendeari igorri nahi dioten mezua arabera.

Beraz, egileen lana taldeak planteatzen duen abstrakzioa gauzatzea da. Filme bat egitea bezala. Bertan, kantua hitzek istorioa finkatzen dute. Taldeari buruz informazioa eskain-

tzen duten lanak, dokumentuak bilakatzen dira bideoklipak. Nahiz eta kantu bat, eta azken batean, disko bat saltzea erraztuko duten *spot*-ak izan, lan artistiko bihurtzen dira. Taldearen irudia adieraziko duen lana.

Beste herri batzuekin konparatuz, Euskal Herrian orain dela gutxi hasi ziren egiten, baino gero eta gehiago grabatzen dira.

Batzuetan, taldeak beraiek izan daitezke kudeatzailerak, besteetan bideo ekoizle txikiak izan daitezke; baina gehienetan disketxeen finantzaketaren fruitu izaten dira.

Batzuetan zigiluek eskatzen diete taldeei bideo lan bat egitea, baina taldeek beren kasa ere grabatzen dituzte, nahiz eta diskoa konpainiaren baten eskutik argitaratu. Lan hauek kalera-tzeko garaian irizpide ezberdinak izaten dira disketxeen artean, eta badira horrelako lanak egiten ez dituzten konpainiak.

Bideokaseta, irtenbidea

Normalean, bideoklipa talde ezagunek plazaratzen dute. Produktu garestia denez, gutxienez 10.000 edo 15.000 diskotik gora saltzen dituzten taldeak. Euskal Herrian, hala ere, egile eta bideo ekoizle etxe txiki asko dagoenez, eta zenbait talde edo disketxeren ekimena dela medio, ez da beti betetzen baldintza hau. Bideoklip baten kostua, 500.000 pezeta (25.000 libera inguru) eta Barricada-ren azkenak balio izan duen lau edo sei milioi pezeta artean dago. Beraz, diru kopuru handia denez, etxe batzuek ez dituzte produktu errentagarri ikusten.

Doctor Deseo talde bizkaitarrak orain dela hamar urte inguru grabatu zuen bideoklip bat Hilargi-Discos Suicidas etxearen eskutik. Konpainia honetako kide den Patxi Amezagaren ustez: «Lan hauek ez dute irtenbide askorik. Zorte pixka batekin ETBn ikus daitezke, eta agian beste batean. Behin, Finlandiako talde baten bideoa banatu ge-

nuen eta oso gutxi jarri zuten». Antzeko zerbait esaten digu IZko Imanol Seronek. «Oso garestia da kostu aldetik bideoklipa. Gaur egun, gainera, Euskal Telebista bakarrik dago, eta

saltzen ez direnez, ez dute irtenbide komertzialik. Euskal Herrian dagoen merkatu txikian behintzat».

Lan hauek telebistetan banatzen dira. Batzuetan bideo lehiaketetan aurkez-

Bere azken diskoa bezala, Polydor multinazionalak argitaratu dio Peio Serbielle kantari domintxinetarri «Ene soek» bideoa. (Argazkia: Michel Figuet).

IRAGAN URTEAN EGINDAKO BIDEOKLIPAK

Taldea	Izena	Ekoizlea
Su Ta Gar	«Arbasoen mendekua»	Esan Ozenki
E.H. Sukarra	«Nerbixuak 12 P.M.»	Esan Ozenki
Negu Gorriak	«B.S.O.»	Esan Ozenki
Zarama	«Sexkalestri»	Elkar
Askoren artean	«Nafarroa Oinez 92»	Ikastolen Elkartea
Balerdi-Balerdi	«Beti Gazte»	Gor
Pottoka	«Gau gozoa»	Gor
Julio Kageta	«Mea Kulpa»	Gor
Kepa Junkera	«Andrakaseko errementaria»	Elkarlanean
Askoren artean	«Ikus-entzun datorrena»	Euskal Telebista

Kepa Junkerak
«Andrakaseko
errementaria» abestia
iruditzen aurkeztu du.
(Argazkia: Xouse Simal).

ten dira, baina lehiaketak
egilearentzat lagungarri
besterik ez dira, hauetan sari
bat irabazteko aukera izaten
dutelako. Lan hauek erren-

tagarri izateko irtenbide bat
bideokaset moduan argita-
ratzea da. Taldearen ibilbi-
dea azaltzeaz gain, bere bi-
deoklipak biltzen dira bi-

deokasetetan.

Euskal Herrian lan gehien
egiten dituen egilea Manolo
Gil nafarra da. Bera da, gaur
egun, bideoegile ezagunena.
Oihuka, Esan Ozenki nahiz
Gor disketxeentzat lan egi-
ten du, eta beste zenbait
kanpoko zigilu eta multi-
nacionalentzat ere.

Egile ugari

Barricada, Negu Gorriak,
Delirium Tremens, Hertzai-
nak, Tijuana in Blue, Tahu-
res Zurdos, La Polla Re-
cords, Kortatu, Parabellum
eta Balerdi-Balerdi taldeen
bideoak, besteak beste,
burutu izan ditu Manolo
Gilek; baita Nafarroa Oinez
dela eta, azken hiru urteetan
Ikastolen Elkartek argita-
ratu dituenak.

Oihuka beste zenbait egi-
lerekin ere aritzen da. Esate
baterako, Txema Biurrunek

© 943-37.07.38 **SUSA**

gartzelako poemak

joseba sarrionandia

2

argitalpena

p o e s i a

literatura

non dago Stalin?

xabier montoia

3

argitalpena

n o b e l a

argitaldaria

speed gauak

edorta jimenez

2

argitalpena

n o b e l a

Tijuana in Blue taldearen «Urroztarra, fuerza y garra» lana egin zuen 1988an; Javier Gonzalez Angulok MCDren «Barrenkalle» iragan urtean, eta Free Lance Norte bideo ekoizpen etxeak Doctor Deseo taldearen «Corazon de Tango» burutu zuen iaz ere.

Klaus Groten, Vomito taldeko partaidea, arduratzen da Hilargi-Discos Suicidas etxearen bideoak egiteaz. Berak Leioako Fakultatean jarduten du. «*Talde baten bideoak publizitate ira-garki bat bezala da niretzat; baina jakin behar da formaren bidez taldearen zein kontzeptu saldu nahi duzun.*»

Polydor multionazionalak argitaratu zuen iaz Peio Serbielleren bigarren diskoa, eta konpainia honen eskutik aurkeztu du kantariak aurten «Ene soek» bideo-klipa. Gontzal Mendibilek, bestalde, «Hitzen memorian» lana burutu zuen 1990ean Erandioko Bideo Eskolan. «*Bideo-klip bat egiteak kostu handia eskatzen du, eta hemen merkatu nahiko txikia dago. Nabiz eta kanpoko telebistetara bidali, nire bideo-klipa Euskal Telebistan bakarrik agertu da,*» adierazi digu kantariak

Bideo ekoizpenak egiten dituzten hainbat konpainia txiki daude Euskal Herrian, baita beste motatako bideo lanak plazaratzen dituzten beste zenbait talde: Bilbo-

■ «**Bideo-klip bat egiteak kostu handia eskatzen du, eta hemen nahiko merkatu txikia dago**» ●
GONTZAL MENDIBIL

Manolo Gil: «Hasten diren egileen alde apustu egin beharko lukete disketxeek»

ARGIA. *ITP Iruñeko ekoizpen etxearekin batera jarduten duzu.*

MANOLO GIL. Nire kasa lan egiten dut. Taldeak niregana zuzentzen dira, baina teknika baliabiderik ez daukadanez, ITP ekoizpen etxearekin batera aritzen naiz. Kamararen laguntzaz jarduten duen Enrique Urdanoz da bertako kudeatzailea, eta aurrekontuaren arabera, bideoak nik bakarrik edo bien artean egiten ditugu.

A. *Diru asko behar al da bideo-klip bat egiteko?*

M.G. Oso erlatiboa da. Bideo-klip bat egitea kantu bati irudiak jartzea da. Horretarako, tresna ezberdinak erabil ditzakezu. Nire lan hoberenatariko bat sekuentzia plano baten bidez egin nuen El Drogasekin batera, bere kantu batean oinarriturik. Muntatzeko aukerarik ez genuenez, sekuentzia plano bat egin genuen. Denbora

asko egon ginen lantzen eta azkenik oso ongi gelditu zitzaigun. Grabaketa honek oso aurrekontu txikia izan zuen. Bideo bat zuk nahi duzuna kosta daiteke.

A. *Zutaz gain, badira ere bideo egile gehiago.*

M.G. Noski. Hasten diren egileen alde apustu

egin beharko lukete disketxeek; baina bideo-klip bat egiteak diru dextente eskatzen duenez, niregana edo kanpoko jende espezialduengana jotzen dute. Nire ustez, etorriko da irudi eta estetikaren inguruan idea zehatzak izango dituen eta arlo hau lantzen hasiko den jendea. Hala ere, bidea zaila da.

1987an egin zuen bere lehen lan profesionala bideo egile ezagun bilakatu den Manolo Gil nafarrak. (Argazkia: Lacalle).

Bi kasuetan Mikel Clementeren zuzendaritzapean. Zaramak beste bideo bat egin zuen 1988an talde independente baten eskutik, («Bihotzak sutan»), eta bere lehenengo lana («Kilikiliz kill nazazu») 1987an egin zuen. Bideo-klip hau Erandioko Bideo Eskolak egin zien.

Erandioko eskolaren kasuan bezala, nahiz eta bi-

deoklipak ez izan, bertako talde ezberdinen zenbait bideo lan ere burutu dituzte Gasteiz nahiz Andoaingo Zinema eta Bideo eskolek, Gasteizko Irudi eta Teknologia Berrien Zentroak, eta Leioako Arte Ederretako Fakultateko ikasleek; eta Euskal Telebistan ere egin izan dira.

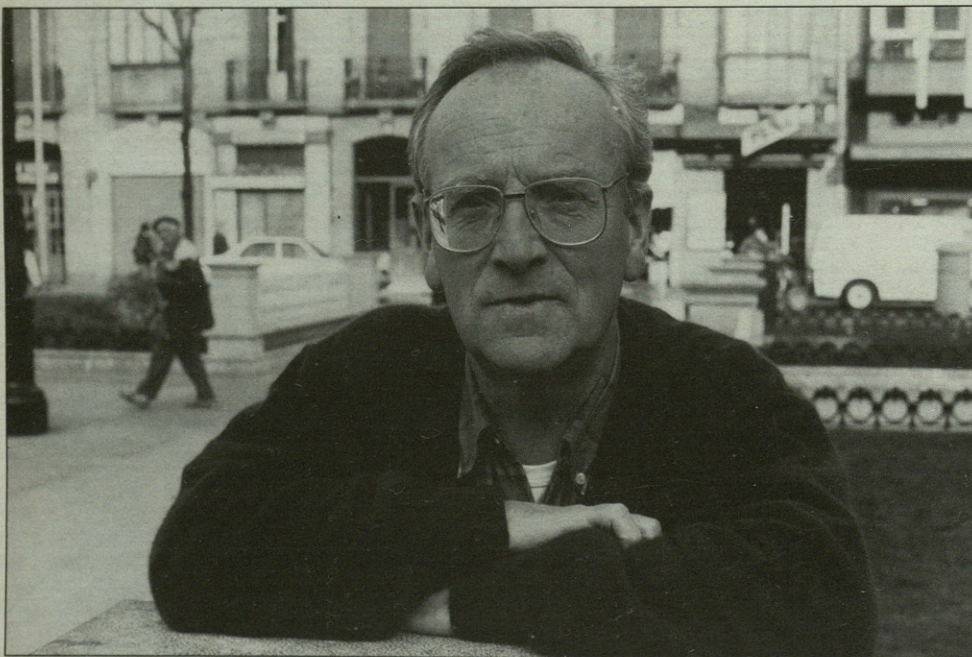
Joxi Goikoetxea

Juanito Dorronsorok «Doinutegia»n bildu eta aztertu ditu banan-banan

Bi mila bertso doinu 2000. urterako aukeran

Urtetako lana, oso gustokoa baina, eskatu dio Juanito Dorronsorori «Doinutegia» izenpeko materialak prestatzeak. Bertan, bi mila inguru bertso doinuren fitxak prestatu ditu, Euskal Herriko Bertsolari Elkarteak argitaratzailerik aurkitzen ez duen bitartean kaleratu ezinean daudenak. Honetaz eta hartaz, azterketaren xehetasunak emanez eta adituen iritziez jantzi dugu erreportaia.

Dorronsorok deia luzatu dio Eusko Jaurlaritzari urtetako lanari diru irtenbidea eman diezaion.
(Argazkia: Ander Gillenea)

JAIO TZEZ ataundarra, Zumaian bizi da. Apaiz organista izana, Juanito Dorronsoro autodidakten koadrilakoa dugu, afizioz bertsozale eta ofizioz bertako ikastolan bertso irakasle. Bertsogintzan eman beharreko aurrerapausoez ohardun, 1980an «Bertsotan» liburua argitaratu zuen, bertsolaritzaren historiari errepasoa eman eta oinarritzko materialak bilduz.

Etengabeko lanbidea

Hutsune handi batetaz jabetu zen orduan: «Bertso doinuei dagokionez izugarritzko lana zegoela egiteke ohartu nintzen. Horrela, liburu horretan agertzen ziren bertso askoren doinu propioak argitaratu nituen eta neurrien arabera sailkatu, 120 edo, zortziko txikiko eta handikoetan». Hasierako urratsak baino ez ziren haiek, urtetan jarraitu baitu, handik eta hemendik,

Imanol Urbietak, musikagilea eta hainbat bertso doinu berriren egilea:

«Bertsolariak jendearengana iristeko musikaren laguntza bilatzen du»

ARGIA. *Duela hamaika urte bertsolaritzari loturiko zinta zenbait grabatu zenituen. Gerora, bertso-larientzat doinu berriak egin izan dituzu.*

IMANOL URBIETA.

Eskatu didatenean bakarrik. Mikel Mendizabalek edo Andoni Egañak, kasu. Euskal musika mailan jasotako guztiak barruan dauzkat kodifikaturik, eta bertsolari batek abiapuntua eman izan didanean barrukoa martxan jarri baino ez dut egin.

A. *Zertan aldatu dira garai bateko eta egungo bertso doinuak?*

I.U. Zerbait gelditzen da eta zerbait beti aldatzen da. Mundua aurrera doan

neurrian, gero eta nahasketa gehiago bizi dugu; zaila da honetan purista izatea. Zaila da zerbait berria sortzea ere. Beti daukagu ordea, berritzeko joera: batek doinu zahar bat hartu eta ukitu bat emango dio, egitura bere horretan mantenduz; besteak ukitu ausartagoak erabiliko ditu...

A. *Bertsoaren erritmoa erabat aldatu da, ezta?*

I.U. Baina orain dela 100 urte nola hitz egiten zuen jendeak? Erabat aldatu da, gaur egun askoz ere markatuagoak gaude. Bertsolaria ere pentsatuz ari da eta erritmoak horri erantzuten dio. Oraingo jarrera dena koadratzera dator.

A. *Doinuak zer garrantzia du bertsogintzan?*

I.U. Bertsolariak gustoko du orain melodiaren eragina eta babesa edukitzea.

Lehen, hasi eta edozein doinu hartzen zuen, ez zen musikan finkatzen. Gaur egun, jendearengana iristeko musikaren laguntza bilatzen du eta horretan egin da aurrera. Musikak ideiarekin laguntzaile behar du izan. Gerta daiteke, musika originala asmatzea baina jendearengana iritsi ez eta bazterrean uztea bertsolaria. Oreak aurkitzen dago arazoaren kinka.

bilduma gizentzen. Duela urtebete, kasu, 1.500 doinu bildurik zituen. Orain, berriaz 2.000ra iritsi da. «Lanbidea ez da inoiz bukatzen; produkzio berria etengabe sortzen ari da eta aurtengo Txapelketa Nagusian ere uzta berririk jasoko dugu».

Liburu zaharretatik hasita, hamaika bazter nahastu ditu dagoeneko Dorronsorok: «Zorionez, R.M. Azkuek, Aita Donostiak, Jorge de Riezu Nafarroan, Ipar Euskal Herrian Salaberrik eta Antonio Zabalak Gipuzkoan, izugarritzko lana egin zuten doinuak biltzen; horiek izan dira iturri nagusienak. Gauzak honela, lan honetan murgildu ondoren, jabetu nintzen berri kantuetatik hamarretik zortzi bertso doinu ere badirela». Bertsolaritzaren historia hasten denetik —1.800. urtearen inguruan,

Fernando Amezketarra, Etxahun... pertsonaia ezagunak abiapuntzat harturik—, gaurdainokoak sartu ditu. «Oso zaila da jakiten doinu bakoitza noizkoa eta nork egin den. Data garbirik ez dago, abozko tradizioan oinarrituak baitira. Gehienak, bertsolari ezagun bati lotuak datoz, Xenpelar dela, Txirrita...».

«Doinutegia»n, Euskal Herriko ikuspegia azaltzeko saio berezia egin du. «Gipuzkoareria izugarri erabili dugu bertsolaritzan eta hor pobretze handia naba-

ritzen nuen. Sei lurraldetan banatu dut bilketa, Nafarroa batera hartuta. Herrialdetik herrialdera asko aldatzen dira kontuak». 2.000 horietatik 200 bat ezezagunak dira, inon idatzi gabeak, Dorronsoro berak ahanzturaren zulotik ateratakoak.

Doinuak jaso ondoren bataiatzea izan du eginkizun nagusia, hots, deitura bat ipintzea. «Kriterio batzuk jarri dizkiot nire buruari: doinu horretan ezagutzen den bertso zaharrenaren hasiera aipatzea. Bi

Imanol Urbietak dioenez, «doinua ideiarekin laguntzaile behar du izan. Gerta daiteke musika originala asmatzea eta jendearengana ez iristea, bazterrean utziz bertsolaria». Doinua eta esan behar denaren arteko oreka bilatzea omen da konponbidea.

Bertsogintzaren
baratzerako ongarri
ona izan daiteke
«Doinutegia»,
ahazturik dauden
hainbat melodia
berreskuratuz,
entzuleen belarriak
gozatu nahiz
bertsolariei aukera
berriak emateko
orduan.

salbuespen nabarmen ditu irizpide honek, dataz bas-
ten diren edo 'bertso berriak
jartzera noa' modukoetan
ez baitu balio. Doinu ba-
koitzarekin datorren fitxak
nork jaso duen —edo nor-

tzuk— dakar, non jasoa
den, non argitaratuta da-
goen, aldakiak eta musika
egitura zein den argituz osa-
tu ditu: «Tonu maior edo
minorrekoak diren adie-
razten dut pentagramen

bitartez. Topikorik baze-
goen gebienak minor era-
koak zirela, tristeak, eta ez
da egia». Bitxi oso ederrak
batzuk, erabat arruntak bes-
tetzuk, denetarik aurkitu
duela dio.

Musika egiturak araka-
tzeko orduan sorpresarik
jaso du. «Bertsoaren egitu-
raren moduan aldaketa
gutxikoak, direla obartu
naiz. Lau puntukoetan bi
puntu desberdinekin joka-
tzen da askotan. Badirudi
entzuleak nahiz bertsola-
riak, oso zaila izango ez
den doinu duela gustoko,
erraz samar jaso eta era
berean erreplikapen butsa
izango ez dena. Musika al-
detik oso politak izan dai-
tezkenak gaur ez dira era-
biltzen, bestalde. Errazegi-
ra jotzen dela iruditzen
zait. Alde honetatik beha-
tuz, txirotzen ari gara».

Lau puntukoak, hiru-
koak, bikoak... : «Historian
zebar, koplari eta bertsola-
riek puntu motzeko bertso
gehiago erabili dituzte. Ge-
ro etorri da, batez ere ber-
tsolaritza gailurrera igo de-
nean, bertsolaria izateko
gutxienez zortzikoa bota

behar dela dioen kontua;
eta zeharo baztertu dira bi
eta hiru puntuko koplak.
Galtzera joan den puntu
gutxiko bertsoa berresku-
ratu behar dugu. Lazkao
Txiki, adibidez, honen al-
dekoa izan da beti».

Bildumako doinu gehie-
nak zortziko txikikoak dira,
«orain berriz den-dena zort-
ziko handian egiten da.

**■ Doinu
bakoitzari
izenburua,
bertsoaren eredua,
nork jaso duen, non
jaso den eta
musika pentagrama
osatu dio ●**

700 doinu inguru izango
dira zortziko txikikoak;
zortziko handikoak ez dira
300era iritsiko; seikoak ere
mordoa dira, bandi nahiz
txikiak; koplak ere bai. Bes-
te batzuk bereziak dira,
neurri zehatz eta jakinik
gabeak, 'Ikusten duzu goi-

Hontza
LIBURUDENDA

Okendo kalea, 4
Tel. 42 82 89 Faxa: 43 12 56
2004 DONOSTIA

Mikel Mendizabal bertsolariak gehiegi errepikatzen direla dio:

«Gaurko bertso saioetan doinuak modaz erabili eta aldatzen dira»

ARGIA. *Kezka berezia ezagutu zaizu doinu berriekiko.*

M. MENDIZABAL. Bertso saioetara joaten naizenean aportazio koskor bat egitea gustatzen zait, doinueta aukera zabalak eskaintzearen aldetik. Belarria jotzera iritsi diren modako doinuak erabili gabe ahalegina egitea bilatzen dut.

A. *Moda hitza aipatu duzu.*

M.M. Gaurko bertso saioetan doinuak modaz erabili eta aldatzen dira. Aurreko Txapelketa Nagusioaren ondoren Kaxianoren doinua jarri zen modan eta berez polita izanik, hainbatetan entzunda piska bat gorrotatzeraino ere iritsi gara. Abusu egin dugu. Iaz, Gipuzkoako Txapelketan antzekorik ere gertatu zen, Amurizaren «Txoriak eta txoriburuak» doinuarekin, adibidez. Ez ditugu neurtu, ez gara kontrolatu, eta geroztiko saio guztietan behin eta berri-

errepikatuak izan dira.

A. *Doinu berriak txapelketa egunean luzitzeko bakarrik baliatzen omen dituzue.*

M.M. Txapelketara jendea inpresionatu nahian joaten gara. Gero, urtean zehar behera egiten dugu. Gehiago saiatu beharko genuke.

A. *«Dragoi Bola»tik*

«Habanera»ra dena libre al da doinueta?

M.M. Mugarik ez dago, baina norberak jakin behar du aukeratzen duen doinu hori leku horretarako eta momentu horretarako egokia den. Doinu bat egokia izan daiteke agurrerako eta ez balio saioaren erdian hiru bertso kantatzeko.

Kantatzen den doinu

Mendizabalek modak gainditzeko formulak bilatu behar direla dio. (Argazkia: Carlos Villagran)

Bertsolariak erabilitako oro sartu ditu. «Doinu asko eta asko ez direla hemen sortuak konturatzen zara. Folklorean artean erlazio handia dago. Espainiarekiko erlazio handirik ez dut ikusten baina, Europarekiko gehiago. Azken batean, bertsolariak ez du inongo

erreparorik, neurria ondo badatorkio eta doinua modan badago sartzeko».

Doinu berrien uztari dagokionez, produkzioa 1980tik aurrera hasi dela aitatu digu: «Aro berria orduan hasi zen. Lehen, 10 edo 15 doinu baino ez zituzten erabiltzen. 1980an

horretan bertsolariak jendeak ulertuko duen ziurtasuna behar du izan bestalde; ez da batere egokia izaten sorpresa bat ematen saiatu eta entzuleengana ez iristea. Orduan porrota baitator.

Gaia eta doinuaren lotura egokia egin behar da, bestalde. Gai bakoitzak berari dagokion doinu egokiak badauzka eta aukera ondo egin behar da. Honela erabiliz gero luzitzeko arma ona izan daiteke.

Bertsolariok kantaera diferenteak ditugunez, jakin beharko genuke azkenez, bakoitzari zer doakion ondo. Norberaren kantaerari ondo ez doakion doinua aukeratzen denean aurkako efektoa lortzen baita.

Eta noski, guzti hau tau-latura igo aurretik prestatu behar da. Juanito Dorronsoren liburua aurrerapauso hauek emateko orduan oso lagungarri gerta dakiguke, noski.

zean eguna argitzen duenean», adibidez».

Beste sailkapenik ere egin du, doinua zertarako den egokia aitatzuz; hainbat adibide luzatu dizkigu: «Lorriak udan ihintza bezala maite det dama gazte bat-maitasunezkoa; «Haurtxo txikia negarrez dago» sentimentuzkoa; «Neska zahar bat tentatzen hasi naiz lehenguan» irrizkoa; «Pello Joxepe» kontakizunetako; jenero tragikoan Bordaxuri-renak eta; haurrentzat eginak; erlijiozkoak... Hamabi talde definitu ditu.

Amurizak berak sortutako doinu bat kantatu zuen, inoiz inork egin ez duena bertsolaritzaren historian. Bertsolaritza ikastoletara bideratu zen, materialak argitaratu... Orduetik doinuen erabilpena askoz eskurago dator. Txapelketa guztietan berriak egiten dira, kantatzaileen doinuak erabiltzen dira, musikagileei eskatzen zaizkie... musika bere lekua hartzen hasten da. ».

J.J. Petrikorena

Lausanan eta Parisen estreinatu berri dira autoreon obra bana

Ibsen eta Pasolini antzerkiaren bi ikuspegi desberdin

Eszena frankoeledunak badu egunotan berritasun deigarrik. Brusselako Antzerki Nazionalak orain arte frantsesez antzeztu gabe zegoen Ibsenen «John Gabriel Borkman» obra agertu du Lausanan eta, Stanislas Nordey zuzendari gazteak, bigarrenez ekin dio Pasoliniren lanari, oraingoan «Calderon»ekin.

PIER Paolo Pasolini beraren ustetan, 1967an idatzitako «Calderon» zen bere antzerki lanik lortuena. Obra osoa, hamabost age-

Familia, faxismoa, Edipo, homosexualitatea eta iraultza, Pasoliniren teoremak, ageri dira «Calderon» lanean.

rraldi, bertsoan idatzita dago, eta salbuespen bakarra, «egilearen bozeramalea» omen den hizlariak egiten dituen hiru etenaldiak dira. Hiru ordu pasata antzerkia sortzen.

Antzerki honen oinarrian Calderon de la Barcaren «La vida es sueño» dagoela esa-

teak ez du gauza gehiegirik argitzen, egia izanik ere. Hori badago, bai, baina aldi berean Velazquezen «Las Meninas» ere agertzen da (koadroaren barruan gertatzen dira bi agerraldi), baita Francoren garaiko Espainia eta nazien kontzentrazio esparruak. Bertsio honen zu-

zendariak dionez, estetika eta politika lotzeko modua.

Stanislas Nordeyek 1991n prestatu zuen Pasoliniren lehen taularatzea, ikasketak burutu eta berehala. Orduko hartan «Bete de style» izan zen aukeratutako lana, zuzendariaren karreraren erabateko garrantzia izan due-

na: «Bete de style' aurkitu izan ez banu agian ez nukeen sekula antzerkirik zuzenduko, ez bainuen ikusten nola bildu estetika eta politika. Pasoliniren obran argi agertzen zen».

Testua bere horretan agertu nahi izan du Nordeyek, ezer kendu gabe, ahalik eta gertuenetik segituz.

■ Pasolineren testuekin deskubritu zuen Nordey zuzendariak nola uztartu estetika eta politika ●

Eta bitzaren antzerki hau errespetatzeko, aktoreen gorputza desageratarazte-raino heltzen da zuzendaria hainbat momentutan, dena da beltza taulatuan, kolore fosforeszentez pintaturik mugitzen diren ezpainak izan ezik.

Eta airean salto eginez, hiru aktore handik jendaurreratzen duten guztiz bes-telako lan batera goaz, Henrik Ibsen norvegiarraren «John Gabriel Borkman». Idazlearen azken aurreko lan honetan bizitzaren inguruko gogoeta nagusiak planteatzen dira, heriotza, maitasuna, baina beti ere umore berezi batez. Azpimarratzekoa, halaber, Michel Piccoli, Nada Strancar eta Bulle Ogiera aktoreen lana.

J.M. Heritz

Arte liburuak oso diru gutxiren truke

Sinesgaitza eman dezake, eta hasieran egia da inork gutxik sinesten zuela Taschen argitaletxe alemanak aurrera egin zezakeenik. Arte liburuak argitaratzen ditu Taschenek, luxuzko ilustrazio zainduekin eta kalitatezko testuekin, horraino normala. Salneurria da harrigarriena, 1.000-8.000 pezeta (50-400 libera) inguru! Eta Benedikt Taschenek frogatu duen bezala hori errentagarria izan daiteke, egun, hiru minuturo bere argitaletxeko liburu bat saltzen baita plantearen punturen batean.

“ Agian laster ezin izango da filmerik egin telebistaz hitz egin gabe: gela baten barruko edozein eszena filmatzen duzunean, telebista beti piztuta dago. Ezinezkoa da etxe barruko egoera bati beltzea telebistarik gabe. Dena zeharkatu du, ezezaguna jaingo bilakatzen du hiru hilabeteen, mundua beraren bidez ikasten da. Baina ezagutza pasiboa da, hobe da pixka bat gehiago jakitea.

Stephen Frears, zinema zuzendaria.

“ Agatha Christie mundu guztian irakurtzen dute, eta benetan irakurle asko ditu, baina zalantzak ditut benetan idazle ona ote den. Biok gara emakumeak, biok idazten ditugu misteriozko nobelak, baina bai gaietan bai planteamenduetan desberdinak gara. Nik ez dut bere eraginik izan. Hilketak eta misterioez idatz nezakeela ikusi nuen, baina nire desafioa beti, istorio onak idaztea izan da, besterik gabe.

P.D. James, idazle britaniarra.

“ Ez dut uste zientzia gizonen eta letra gizonen artean desberdintasun handirik dagoenik, beren helburuetan eta beren bizitzetan. Pasteur esaterako, nire nobelaren pertsonaia garrantzitsu bat, oso gizon apasionatua zen, eta ez dugu pentsatu behar zientzilaria guztiz pertsona arrazionalak direnik. Zientzilarien bizitzak grinez beterik daude, idazleenez uste izaten dena bezainbat edo gehiago.

Amitav Ghosh, idazle indiarra.

OTSAILAK
19

■ IGNAZIO ALDEKOA SARIKETA MARTXAN

ARABAKO Diputazioak antolatutako Ignazio Aldekoa Literatur Sariak lehiaketara lanak aurkezteko epea zabalik dago. **Martxoaren 26a bitarte** aurkez daitezke, gaia librea izanik, 12 eta 25 orrialde bitarteko ipuinak, euskaraz eta gaztelaniaz.

Idazlanek berriak izan beharko dute, beste lehiaketa batean aurkeztu ez diren lanak. **Lehenengo sariaren irabazleak 500.000 pezeta** (25.000 libera inguru) jasoko ditu. Informazio gehiago jasotzeko Arabako Diputaziora dei daiteke. Euskarazko sailean, iazko irabazlea Estatu Batuetan bizi den Joseba Gabilondo izan zen.

OTSAILAK
20

■ SOZIOLINGUISTIKARI BURUZ BI IKASTARO

ADOREZ ETA ATSEGINEZ Mintegiak bi ikastaro antolatu ditu Aretxabaletan, lehenengoa «Hizkuntzen berreskurapenerako Txepetxen teoria soziala» eta bigarrena «Hizkuntza eta Lurra». **Julen Arexola-leiba eta Jose Maria Sanchez Carrion «Txepetx»-en** eskutik datozkigun ikastaro hauek parte hartu nahi dutenek hilaren 20a dute azken eguna izena emateko. Informazio gehiago 943 / 71 41 57 telefonora deituta.

URTZ talde pasaitarra entzun eta ikusteko bi aukera izango ditugu datorren aste honetan. Lehenengoa, otsailaren 26an, ostiralean, Sondikan, Su ta Gar taldearekin batera; eta bigarrena, Tolosako Txaston diskotekak eskainiko digu otsailaren 28an. Laukote honek Durangoko Azokan aurkeztu zuen lehenengo LPko kantak entzuteko aukera izango dugu bi kontzertu hauek.

OTSAILAK
20

■ IREK MUKHAMEDOV & COMPANY BILBON

ARRIAGAKO Ballet 93 ekitaldian arituko den lehenengoa dugu Irek Mukhamedov & Company. Otsailaren 20an izango ditugu arratsaldeko 8etan Arriaga Antzokian, eta bertan, Royal Balleteko dantzari nagusiaren konpainiak **Paul Stobart-ek** zuzendutako musika dantzatuko du. Orkestra, pianoa eta dantza klasikoa ikusteko aukera ezin hobe. Sarrerak 1.000 eta 4.000 (50-200 libera) pezeta artekoak izango dira.

OTSAILAK
22

■ PUBLIZITATEARI KRITIKA FILME BATEN BITARTEZ

«LADRI di saponette» («Iragarpen lapurrak») dugu Bilboko Fas zineklubak otsailaren 22an, arratsaldeko zazpi t'erdietan, eskainiko digun filmea. Italiaraz pantailaratuko den filme honen zuzendariak (Maurizio Nichetti) telebistako filmeetan egiten diren publizitaterako etendurak zorrotz eta umore inteligentiaz kritikatzeko ditu, eta Vittorio de Sicaren «Ladri di biciclette» filmearen eraginak ditu.

OTSAILAK
23

■ «BIZKAIKO ARTEA 92» REKALDE ARETOAN

ARTE plastikoen «Bizkaiko Arte 92» lehiaketan parte hartu zutenen bildumaren erakusketa izango da otsailaren amaiera arte Bilboko Rekalde aretoan. **50 margo** dira erakusketa honetako protagonistak, eta erakusketaren karira otsailaren 23an eta 24ean **Miguel Zugazak**, arte kritikariak, eta **Mikel Etxebarriak**, Kultura sailburuordeak, artearen inguruko hitzaldiak emango dituzte.

OTSAILAK
25

■ BOLXOI BALETA MIARRITZEN

KLASIKOEN artean klasikoa, Iuri Grigorovitxen koreografiak Bolxoi Baletak Txaikovski musika-gileari omenaldia eskaini nahi dio. Otsailaren 25ean, arratsaldeko zortzi t'erdietan, Miarritzeko Palais des Festival aretoan, «Zisneen Lakua», «Loti ederra» eta «Intxaur kraskaria» Txaikovskik konposaturiko baleten zenbait zati dantzatuko dituzte talde honetako partaideek.

Bestalde, Moskun dagoen eta talde honi izena ematen dion antzokia berritzeko lanak 1995ean hasiko dira.

■ MENCHU GAL NAFARROAKO MUSEOAN

ANTOLOGIA osoa dakar Mentxu Galek, Nafarroako Museoan otsailaren 25a bitarte burutuko den erakusketara. **48 margok** osatzen dute bilduma: gazterian egindako lanak, erbestean zegoela egindakoak edota abangoardiako postua eman zizkioten margoak ikus daitezke. Erakusketan artista honek landu dituen estilo guztiak biltzen dira.

Espainiako Margolaritza Sari Nazionala irabazia, mende honetako margolaritzan pertsonaia garrantzitsua da artista hau, adituen esanetan.

■ ABANGOARDIAKO DANTZA BILBON

«PUERTAS ABIERTAS» abangoardiako dantza elkarteak ekitaldi alternatiboa eskainiko du dantza modernoaren maitaleentzat. Oraingo honetan, otsailaren 26an eta 27an, **Las Rocosas** talde kataluniarra arituko da «Las Rocosas» izeneko ikuskizunarekin.

Brian Eno eta Javier Navarreteren musika-rekin, Andreu Bresca eta Pilar Maese dantzariak La Fundicion aretoan izango ditugu egun haue-tan.

KOMIKI ERAKUSKETA plazaratu dute Jokin Larrea eta Patxi Huarte «Tmeo»ko marrazkilariek, «Babilonia» izenburupean. Central Hispano 20 bankuak Iruñean duen aretoan egongo dira komikilari hauen lanak martxoaren 8a bitarte. Ez dira Jokin eta Patxi areto honetan lanak zintzilikatuko dituzten komikilari bakarrak, hurrengo hiru hilabeteetan komikiarekin jarraitzeko asmoa baitute Central Hispanokoek. (Argazkia: Joxe Lacalle).

B E G I B E L A R R I

Z I N E M A

Odolaren usaina

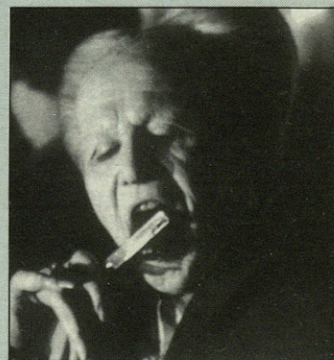
BERA da. Erromantizismoz beteriko infernuko printzea. Dracula. Inoiz ezagutu gabeko amorante zorrotza, denboran zehar mantenduko den maitale fidelena. Odolak kolorez beteko du filmea eta argiak itzal txinarrak ekarriko dizkigu gogora. 1897an Bram Stoker-ek bere garaiko moralak kritikatu nahian, «Dracula» izeneko nobela idatzi zuen. Coppolak, ia 100 urte beranduago, pantaila komertzialek erakutsi duten erotismo finena eskainti digu.

Dracularen (Gary Oldman) begirada odoltsuak zinema aretoa harra-patzen du, eta honen barrokismoak ez du arnaserako atsedunik ematen. Karpato urrunetako Gaitza eta Ongia gaudituko duen Amodioa ezagutuko

dugu, Jainkoa eta Deabruaren aurka, amodiozko seinalea uztera datorki-gun Dracula.

Nosferaturen forma guztiak —munstrorik klasikoena, printze erromantikoena, zahar beldurgarriena, pizti eta ekaitzen jainkoa eliza gotikoen gargola bezala—, *vamp* emakume sinesgarri eta erakargarrienak —salbuespen bakarra Winona Ryderrena izanik—, denboran zehar bidaiatuko gara eta gure urdailean hutsaren sentsazioa ezinbestekoa izango da.

Coppolaren Dracula dugu literatura, zinemak edota margoak eskaini duten deaburik ederrena, odolaren beharra dutenen artean asegaiztena. Draculak justizia eskatzen

«**DRACULA**». ZUZENDARIA: FRANCIS FORD COPPOLA. AKTOREAK: GARY OLDHAM, WINONA RYDER, ANTHONY HOPKINS eta TOM WAITS.

zuen, eta Coppolak historiak eskaini dion justiziarik handiena egin du.

MYRIAM GARTZIA

L I B U R U A K

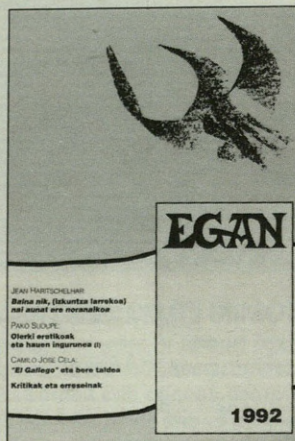
**«AUZOKA». DONOSTIAKO
EUSKARAREN UDAL
PATRONATUA. 1993KO
URTARRILA. 36 or.**

DONOSTIAKO eskola publiko, ikastola eta ikastetxe pribatuaren artean eginiko aldizkari honetako gaiak honakoak dira: '903 modako linea beroaren negozioa', «Espetxeak justiziaz dira egarri», «S.O.S. Arrazakeria», «Modeloak, aurpegi eta gorputz pribilegiatuak», «Literatura zertarako» eta beste sail ugari. Bestalde, «Ikasgelarako ariketak» izenpean lau orrialdeko gehiagarria dakar ikasleek elkarren artean eginiko lan honek ■

**«PROVERBES ET POESIES
BASQUES (1657-1664)».**
ARNAUD D'OIHENART.
PARATZAILEA: JEAN BAPTISTE
ORPUSTAN. 283 or.

HIRU hizkuntzetan agertzen dira bildurik Oihenartek bilduriko atsotitzak —guztira 706— eta sorturiko euskal olerkiak —29 lan—. Azken batean, hauxe dateke Oihenart dela eta 1992an eginiko omenaldi guztien

azken atala. Amaitzeko, Rene Lafonek edizio kritiko bat egiteko proposaturiko hainbat ohar biltzen dira ■

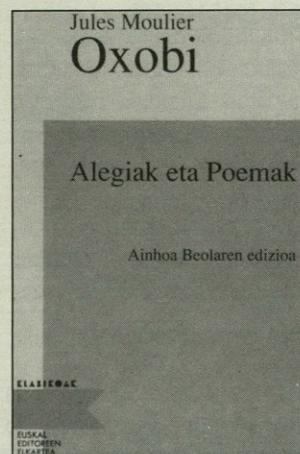
**«EGAN» ALDIZKARIA.
EUSKALERRIAREN
ADISKIDEEN ELKARTEA. 44.
ZENBAKIA. 1992. 221 or.**

GARAI berriari eman dio hasera «Egan» aldizkariak ale honekin. Literatur sorkuntza, literatur kritika eta testu azterketak egitea helburu, hemendik aurrerako aleek 200 orrialde inguru izango dituzte. Honakoaren lan nagusiak hauexek: Jean Haritzelharren «Baina nik, (izkuntza larrekia) nai aunar ere noranahikoa», Pako Soduperen «Olerki erotikak eta hauen ingurunea (I)», Camilo Jose Celaren «El Gallego» eta bere taldea «Itzulpena eta hainbat kritika eta erreseina ■

**«IHINTZA» HILABETEKARIA.
DONOSTIAKO SALLETTARRAK.**
1992KO ABENDUA. 26.
ZENBAKIA. 28 or.

SALLETTARREN euskarazko aldizkari honetan, besteak

beste, artikulatu hauek bildu dira: «Joxepe Zapiarainen egunkari irekia, Sue Townsend-i eskainia», «Euskararen eguna 92», «Artzalgo baserrian mende honen hasieran», «Agate Deun bezpera», «Erretotxe-Erretoretxe», «Itxaropen eztea», eta abar ■

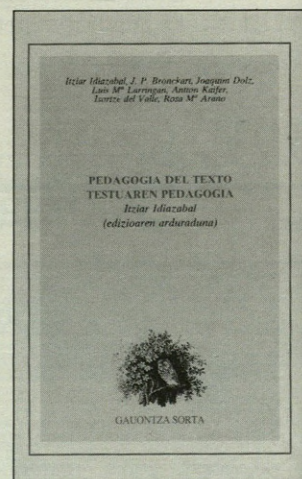
«ALEGIAK ETA POEMAK».
JULES MOULIER «OXOBI».
AINHOA BEOLAREN EDIZIOA.
EUSKAL EDITOREEN
ELKARTEA. SUSA. 352 or.

«KLASIKOAK» sailerako prestatu den 63. alea da hau. Bertan, Ainhua Beola ediziozileak sarrera labur bat egin du egilearen bizitza eta lanen inguruan, eta erreferentzien iturriak eta hiztegia ere osatu ditu. Bilduma-lan honetan, bestalde, idatzi zituen lan nagusiak agertzen dira, «Nola gauden euskaldun» pastoralara batetik eta «Alegiak», «Haur elhe haurerentzat», «Heiatik zerura» eta «Boz-oihu, deidiar, nigar» bestetik eta, azkenik, bere poesien aukeraketa bat, gaita. Oxobi aztertzen Jean

Haritzelhar euskaltzainburua ibili da urte luzetan ■

**«IKASTOLA» ALDIZKARIA.
IKASTOLEN ELKARTEA. 19.
ZENBAKIA. 1993KO URTARRILA.**

GAI ezberdin ugari jorratzen ditu irakasle eta ikasleei berei ere zuzenduriko aldizkari honen azken aleak: «Armentiaiko ikastolaren hordagoa», «Ikastolen ordezkariak Finlandian», «Bizkaiko gurasoak kirolaren alde», «Nafarroako ikastolek kros-sa jokatu zuten Etxarrin» eta, azalean nagusi, «Paga, zenbat?» ■

«TESTUAREN PEDAGOGIA».
ASKOREN ARTEAN.
EDIZIOAREN ARDURADUNA:
ITZIAR IDIAZABAL.
LABAYRU. 176 or.

BILDUMA honetan, 1990eko uztailaren Euskal Herriko Unibertsitateko Udako Ikastaroen barnean burutu zen «Testuaren pedagogia» mintegian aurkeztu ziren hitzaldiak agertzen dira. Hitzlariak, besteak beste: Itziar Idiazabal, J.P. Bronckart,

Joaquim Dolz, Luis Mª Lar-
ringan, Antton Kaifer, Isor-
tze del Valle eta Rosa M^a
Arano ■

«**JAKIN. ALDIZKARIA.**
1992KO AZAROA-ABENDUA. 73.
ZENBAKIA. 146 or.

URTEKO azken alea «Euskal
Kultura 1992» izenburupean
burutu dute «Jakín»eko ki-
deek: horretarako Paulo
Agirrebalzategi, Jose Anto-
nio Arana, Eugenio Arraiza,
Mikel Atxaga, Mikel Etxe-
berria, Hasier Etxeberria,
Mari Karmen Garmendia,
Txomin Heguy, Josu Landa,
Iñaki Murua, Andres Urrutia
eta Ramon Zalloren iritziak
bildu dituzte, alor ezberdi-
nak jorratuz ■

«**EGUZKI BERRI**»
ALDIZKARIA. ATAUNGO
JOXEMIEL BARANDIARAN
ESKOLA. 34. ZENBAKIA. 59 or.

FOTOKOPIA enkuadernatu
bidez banatzen den aldiz-
kari honetan eskola horre-

tako ikasle eta taldeen lanak
biltzen dira, lehen bost mai-
lakoek eta goi mailakoek
eginak alegia. Gainera,
«Gure eguberriak» izeneko
artikuluak, lehiaketak, suka-
daritza, denborapasak... ■

«... **ETA KITTO!**»
ALDIZKARIA. EIBARKO
ALDIZKARIA. 1993KO
URTARRILAREN 15a. 43.
ZENBAKIA. 20 or.

EIBARKO aldizkari honek
«Herriko umeen % 92ak eus-
karaz dihardu ikasketak
egiten» artikuluari eman dio
azala. Beste gaiak: «Baserri
auzoak», «Saltzen-saltzen»,
Jose Antonio Azpilikueta-
ri ekaritzeta, eta abar ■

«**SORGIN ZULO.** UEMA
UDALERRI EUSKALDUNAK. 2.
ZENBAKIA. 16or.

ALDAKETAK ugariak dira
UEMAren aldizkariaren bi-
garren zenbaki honetan,
orain hilabete batzuk kale-
raturiko lehenengoarekin
konparatuta: formatoa, di-
seinua, estiloa eta beste as-
ko. Baina aldaketa nagusia
bigarren hau UEMako es-
koletako umeek eginaz ita-
da. Beraz, herriz herriko la-
nen erakusgarriaz gain
—herri bakoitzak sail ezber-
din bat jorratzen du—,
gehigarri berezi bat ere ba-
dakarte, UEMAren beraren
izateko arrazoiaren inguru-
koa ■

B E G I B E L A R R I

D I S K O A K

Bilduma bikaina, zaindua eta sakona

URTETAN Xabier Leteren diskoak
entzuten aritu izan den zaletu batek
bilduma honen aurrean hartzen duen
lehen sorpresa betiko kantuak musi-
ka aldetik horren jantzirik aurkitzea
da. Arrazoia Xabierrek bere baitan
bilduriko musikari trebeen presentzia
da: Karlos Gimenezen konponketak
eta pianoa, Pascal Gaigneren maisu-
tasuna gitarrarekin, Xabier Muguruza
akordeoiarekin, Txema Graces ba-
xuearekin...

Bestalde, garai batean Xabierren
ahots zakarrak kanturako ez zuela
balio ziotenek hementxe dute ahotsa
lantzen eginiko saio luzearen ondo-
rengo emaitza. Alde handia dago,
dudarik gabe, kantu zahar hauen
interpretazio berrian, baina ahotsak
zakar dirau, eta nortasun ezaugarri
honek, lehen bezala, erakarri egiten
du.

Interesgarria da, lehen bilduma ho-
netarako, kantariak egin duen auke-
raketari begiratu bat ematea. Orduan
hartzen baitute kantuek ondo zain-

durik utzi nahi den lanaren itxura,
ia-ia heredentzia batena, alegia. Xa-
bierrentzat eta entzuleentzat haren
kantagintzan giltzarri izan diren
abestiak bildu zaizkigu, ibilbide ba-
ten nondik norakoaren lekukoak;
beraz, ez da harritzekoa hasiera ema-
teko «Ni naiz» ezarri izana. Ondoren
«Xalbadorren heriotzean», hainbat
poetaren agerpena, hots, Etxepare,
Lizardi, Brassens itzulua eta, denek
gainenetik, Lete bera, «Nafarroa Arra-
goa», «Lore bat, zauri bat»...

Gai nagusia bere kantu hauetan
Euskal Herria da, maitatua eta gorro-
tatua, baina ia gai bakarra, nortasun
adierazpen modura emana.

Hainbat poematan, lehenik poema
baitira, hitzak aldatu izana kritikatu
izan zaio. *Kalte* handiena jaso dute-
netako bat «Izarren hautsa» unibertsa-
la da, musikaz ere berritua. Betiko
eztabaida da hau, lanak egilea gain-
ditzen duen ala egileak berak baduen
aldatzeko askatasuna. Neure ustez,
askatasun eta eskubide osoa du nahi

«**HURBIL IRAGANA.**»
XABIER LETE. ELKAR.

adina aldatzeko, bere ikuspegi este-
tiko nahiz ideologikoen bilakaeraren
eraginez. Beste poeta eta kantari as-
korekin gertatzen denaren aurka,
garbi dago Xabierrek berea egiten
duela gaur egunean orain arteko ibil-
bidea.

Azken batean, lan biribila eta zain-
dua, baina beti ere soiltasun batetik
burutua.

RITXI LIZARTZA

T E I L A K

■ JOXEMARI ETXEBESTE ANTZEZLARIA HIL DA

JOXEMARI Etxebeste, Antzerti antzerki eskolako zuzendari administratiboa izandakoa otsailaren 6an hil zen, gaitasun luze baten ondoren. 1930ean jaio zen Donostian. Txikitatik zetorkion kanturako eta antzerkirako zaletasuna. 20 urte zituela, Europan zehar ibili zen Sine Nomine abesbatzarekin. Donosti Ereski abesbatzaren sortzaile, 1953tik aurrerantzean antzerkia hautatu zuen espresabidetzat.

Toribio Altzagaren «Ramuntxo» obrarekin estreinatu zen. 1981era bitartean jarraituko zuen, urtero, Donostiako Euskal Iztundeko taldearekin batera, euskarako antzezlanak eskaintzen, bera aktore gisa eta Jose Maria Etxebeste eta Maria Dolores Agirreren zuzendaritzapean. Eusko Jaurilaritzak Antzerti sortu zuenean ardura administratiboa hartu zuen. Gerotik, Kultura sailean aritu zen, Ameriketako euskaldunekiko harremanez arduratuz. («Deia»-tik jasotako argazkian «Iparragirre» antzeztzen).

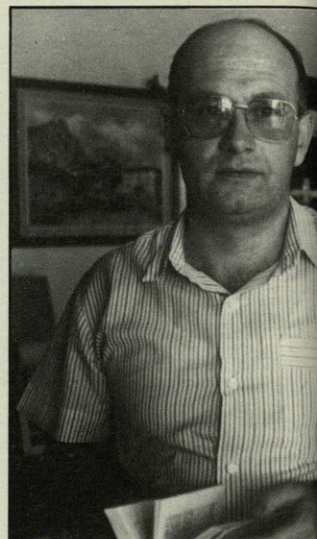
■ GASTEIZKO ZINEMA EZ-PROFESIONALA

APIRILAREN 21etik 25era bitartean egingo da Gasteizko Zinema Ez-Profesionalaren 24. Lehiaketa. Arabako Ikusentzutekoen Elkartek antolatutarik, eta super-8, single-8 eta 16 milimetroko laburmetraientzat irekia, lehiaketan Espainia eta Euskal Herriko egileak parte hartuko dute —iaz kasu, aurkeztutako 47 lanetik 8 Euskal Herrian egindakoak ziren—, euskaraz egindako lanik onenarentzat sari berezia emango dela.

■ ARGIA IKASTOLAREN ALDEKO ELKARTEA

ARGIA Ikastolaren Lagunen Elkartea aurkeztu da Tuteran. Duela 9 urte ireki zuten ikastola bertan. 75 ikasle ditu egun, eta dirulaguntzarik ezean, 38 milioi pezetako (bi milioi libera) aurrekontua gairiditzeko laguntza beharrean dago. Elkarteko kideek bazkide laguntzaile izaera izango dute, hilero kuota bat ordainduz.

E R R A N A K E R R A N

«Euskara batuaren apustua irabazita dago. Baina errazena egin dugu horrekin. Idazkerarena falta zaigu».

Pello Esnal, idazlea.
Deia, 93-II-7.

«Hemen zure lana erakusten duzunean arriskatu egiten zara; ban, aldiz, zure lana eskaini izana eskertu egiten dizute. Arrotzago sentitzen naiz Bilbon New Yorken baino».

Poti Egidazu, pintorea.
Egunkaria, 93-II-9.

TXUTXU - MUTXUKA

NAFARROA OINEZ 93-REN MELODIA

AURKEZTU berri digute Nafarroa Oinez edizio berria. Altsasuko Iñigo Haritza ikastola, eskualdeko haur guztiak biltzeko xedez, handitzeko jarriko dituzte bilduko diren diruak (egokitze lan guztien burutzeko 260 milioi pezeta —13 milioi libera— beharko dituzte). «Har hitza» lema aukeratu dute aurtengoan, Mikel Urmenetak egindako logotipoarekin batera. Figura nagusitzat txoria du, zeina «oinez» hizkiez osatua dagoen. ARGIAko iturriek adierazi digutenez eta oraindik erabat ziurtat ematerik ez badago ere, martxan dute urriaren 24ean Altsasuko bazter guztiak beteko dituen abestia. Enrike Zelaia bertako soinu-joleak egingo du doinua eta Arbizuko Juanjo Olasagarre idazleak jarriko dizkio hitzak.

«Erakunde publikoen aldetik ez dago ia laguntzarik. Ematen dituztenak oso txikiak dira, ez dute ezertarako balio».

Asier Uriagereka, dantzaria. Egunkaria, 93-II-7.

«Salmentetan eragin handiagoa du liburuaren aurkezpenak mamiak baino».

Jose Angel de Zaballa, liburu saltzailea. El Correo Español, 93-II-9.

«Agian luxua izango da bi orkestra izateko 1.200 milioi pezeta erabiltzea, kontuan izanda bi milioi pertsona garela eta horietarik % 10 baino ez direla joaten kontzertuetara».

Joseba Arregi, EAEko Kultura sailburua. El Diario Vasco, 93-II-11.

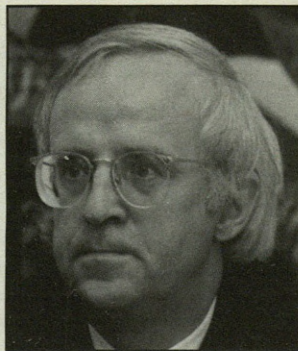
«Paradisua emango digun legea nahi dugu eta ez gara gauza gaurko legea betearazteko».

Mikel Arregi, Euskara teknikoa Nafarroako Gobernuan. Egin, 93-II-5.

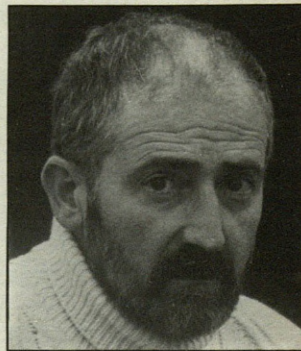
A. ZABALA

etengabe ari da bilduma lanetan. Azkenekoz, Ausporen Sail Nagusian, Pello Errotaren lanak bildu dizkigu liburu batean. Batipat, ahozko tradizioetik jasotakoak, datu bibliografikoez osatu du materiala. Lehendik ere, hiru liburu txiki eskaini dizkio Aita Zabalak Asteasuko bertsolariari ●

G. MONREALI

Eusko Ikaskuntzaren etorkizuneko egitasmoak entzun dizkiogu. Datozen hilabeteotan Kulturen Europaren Agiriaren inguruko eztabaida bideratuko du, iragan abenduan Edinburghen hasitakoari jarraikiz eta Maastrichten ondorengo Europak dakarren uniformetasuna orekatzea kultura berezien esku dagoelakoan ●

K. AZPIAZUK

Oteizaren salaketei erantzun die Iruñeko Epaitegiaren aurrean, Donostiako Epaitegian haren aurkako denuntzia jarri ondoren. Honekin batera, bigarren eraso egin diote Agiñako hilarriari. Aralar Komando Kulturala jabetu da ekintzaz, «izorra dadila harriak hartu zituen» esanez. Amaizten ez den... ●

NOR - NORI - NORK

Auza-Gaztelu, Aralarreko gailur goxo hori

BIZITZAREN gorabeherak Larraitzeko guneez ederretara eramanez gintuzten duela gutxi eta berriro ere bertako zelaiak hartuko ditugu abiapuntu moduan. Inguru hauetara joz gero, ohizkoena Txindokira abiatzea izaten da baina ohizko kontu horietatik apur bat ateratzeko, Aralarreko tontor xume baina eragakargarri baterantz abiatuko gara: Auza-Gaztelu. Altueran Aralarreko beste inguruko gailurrak baino txikiagoa izan arren, goitik ikus daitekeen paisaia Aralarreko erakargarrienetakoa da: Gipuzkoako Goiherri bere osotasunean ia behealdean, eta gure begien alturara so eginez gero, norabidez aldatuta noski, Ernio, Murumendi edota Aizkorriko mendikatea.

LARRAITZERA autoz iristeko bi lekutik joan gaitzke, edo Beasainetik Zaldibira eta ondoren Larraitzera, ala Alegiatik Abaltzisketara eta handik Larraitzera. Larraitzetik Txindoki ikusiko dugu aurrez aurre, Goiherri osoko zaindari moduan. Bereganantz abiatu eta langa bat zeharkatu beharko dugu, eskuinerantz lehenbizi pistaz eta gero bideska bihurtzen denetik jarraituz. Laster helduko gara Kastesu-gañara (510 m.), bertan Txindokira ezkerretik abiatzen diren bideak utzi eta guk eskuineko pista nabarmenari helduko diogu. Berehala iturri bat ikusiko dugu bidearen ezkerretara, orain arte aldapa handiegirik ez bada izan ere, egarria asetu eta geldionetxo bat

Auza-Gazteluko gailurrean, 1200. urtean izan zen gazteluaren arrastoak ikus daitezke oraindik ere.

egiteko une aproposa izan liteke. Horrelako txangoetan lasaitasuna baino lege hoherik ez da.

TXINDOKITIK datorren ertz harkaiztua iragan ondoren, Aitzolako erreko burdinezko zubira helduko gara.

Bidea ondo seinalatuta dago eta laster Errekotako lepora iritsiko gara (766). Gure eskuinera, iparrera, Auza Gaztelu ageri da, mendi bizkarrean ondo markatuta dago gailurrerainoko bidea. Azkenengo metroak harkaitz arteko bideska batetik egingo dugu eta tontorrean izango gara (904 m.).

GOIAN, aspaldiko gaztelu baten aztarnak ikus daitezke oraindik ere. Historialarien esanetan, Gipuzkoak Nafarroa izateari utzi eta Castillaren menpe erori zeneko —1200. urtean gutxi gorabehera— garaikoa da aipatu gotorlekua. Baina zertarako gaztelu bat horrelako tontor batean? Oiduiako galtzada primeran zaintzeko lekua bide zelako, eta ehundaka eta akaso milaka urteetan Oiduiako galtzada Gipuzkoa eta Nafarroaren arteko lotakari garrantzitsuenetakoa izan delako; orain mendizaleek bakarrik erabiltzen badute ere. On egin, bada ■

JAKIN BEHARREKOAK

- ✕ **GARAIOKO SAGARDOA:** Sagardoaren sukarrak harrapatu gaituen sasoi honetan ez da aukera txarra mendi ibilaldia eta gero sagardotegiren batera bazkaltzera jotea. Ez da aukerarik falta inguruan: Legorretan Aulia (80 60 66), Ikaztegi-tan Begiristain (65 28 37), Amezetan Larreta (65 21 27) eta, Tolosan Amondarain (65 33 54) eta Isastegi (65 29 64).
- ✕ **JATETXEAK:** Sagardotegiez gain, Larraitzen bertan ere badaude jantokiak, ezagunena Larraitz gainekoa da (65 37 72), baina beste bizpahiru ere badaude, Larraitz, Toki Ona... Inguruko herriska eta auzoetan ere ez dira jateko lekuak falta.
- ✕ **KANPALEKUAK:** Asteburua ere aproposa da inguru hauetan igarotzeko eta neguan egon arren, hotz handiegirik orain behintzat ez du egiten eta, dendarekin ausartzen direnak topatuko dituzte horretarako leku aproposak. Hori bai, beti ere zelaiak errespetatuz.
- ✕ **NEKAZARI TURISMOA:** Horrelako ausardietarako prest ez daudenak ere lasai, landaturismorako leku ugari daude eta. Abaltzisketako Sasiain auzoan Naera Haundi Baserria (943-65 40 63) eta Altzagan Altzagarate baserria (943-88 41 96), adibidez.

MOKO FINA

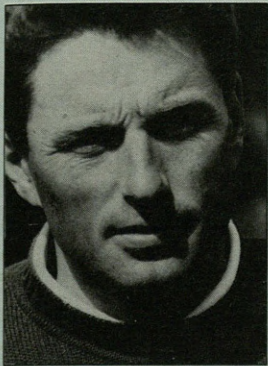
● MOKO FINA ● MOKO FINA ● MOKO FINA ● MOKO FINA

MENUA

HURA OTORDUA!

JULIAN GOROSPE

Txirrindularia

Tropelaren dieta

NEGUAN denetarik jaten du Julianek. Ez ordea, 'tropelaren dieta' gainera etorrita: karbono hidratoak, pasta, barazkiak, arraina eta haragia. Antza izpirik ez etxeko dilistak eta garbantzu goxoeekin! Lasterketak hasi baino hiru bat ordu lehenago, gosari ederra egiten dute txirrindulariek, tortila, urdaiazpikoa, arroza, zerealak eta ogi txigortua gurin eta mermeladaz. Bizikletan ari direla ematen dizkieten boltsa txiki horietan, ordea, pastelak, fruitu lehorrak, ogitarteko txikiak, eta menbriloa bezalakoak izaten dituzte. Kontuak kontu, Julianek ezin hobe hasi du denboraldia, eta ahal duenean afaritxo bat egitekoa da aspalditik bere taldeko mekaniko eta masailariarekin. Kontu zaharra omen da afari horrena, ez Andaluziako itzulian lortutako garaipenaren ondorioa. Non egingo ote duten? Zomotzako «Juanxo» jattetxean behar bada...

Babarrun zopa

OSAGAIAK

SEI LAGUNENTZAT

300 gr babarrun lehor ●
200 gr urdai azal ● 2 tipula
● apio bat ● 2 goilarakada
tomate saltsa kontzentratua
● 4 patata ● 4 goilarakada
oliba olio ● 3 litro ur ● gatz
eta piperrautsa ● 12 zerra
moldeko ogi xigortu

PRESTATZEKO DENBORA

3 ordu eta 40 minutu.

PRESTATZEKO ERA

ASTE honetako babarrun zopa Larraitzen ezaguna da. Orain, hangoak ez direnek ere dasta dezakete ondoko errezeta betez gero. Babarrun irintsu batzuk aukeratu eta gau osoan beratzen utzi. Hurrengo goizean sutan jarri aukeraturakoa kopuruari dagokion ur hotzarekin. Patatak zuritu, barazkiak garbitu eta zatitu eta babarruneigehitu. Tomate saltsa, urdai

Urte sasoi honetarako ezin egokiagoa da gure artean horren ezaguna den babarrun zopa.

azalak eta olio ere bai. Irekiten hasten denean, suatxikitu eta 3 orduz edo egosten eduki. Bitsagailu batez, zopatik patatak eta bi heren babarrun atera. Ore-gailutik pasatu dena eta be-

rriro bota dena eltzera. Sutatik kendu baino lehen, gatz duela ziurtatu, piperrautsa bota eta olio gordin pittin batez jantzi. Zopa eltze berean zerbitu ogi zerrekin batera ■

BARATZAKO BOTIKA

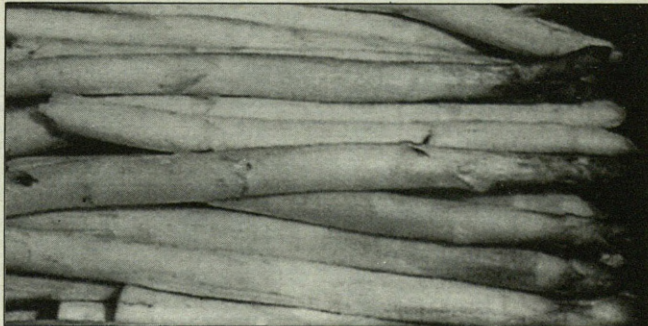
Zainzuriaren ahalmen sendagarriak

EZAGUNA euskal sukaldeetan aspaldidanik —batez ere Nafarroako nekazariak izan dira zainzuriaren ekoizpe-nean aritu direnak betidanik—, ez da estimagarria bere zaporeagatik soilik. Lurrean 20 zentimetroko zuloak egin eta bertan landatu ondoren, hiru urte behar dituzte barazki hauek jan ahal izateko. Beren ahalmen sendagarriak, askorentzat ezezagunak badi-ra ere, ez dira gutxi.

ZAINZURIAK egostean geratzen den ura diuretikoa ezin hobea da. Eguneroko hiru ki-

karatxo zainzuri ur nahi-koak dira gernua normaltzeko. Hilerokoa periodikoki heltzen ez zaien ema-

kumeentzat ere komenigarria da, baina kasu hauetan enema bezala hartu behar da bere ura ■

Zainzuriak jateko orduan ez da euren loditasuna bakarrik kontuan hartu behar, sendagai aproposa ere izan baitaitezke.

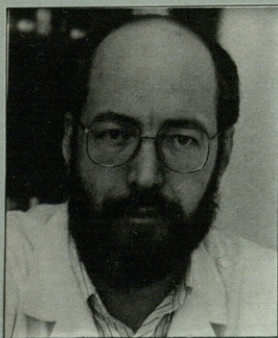

BATA ZURIA ERANTZITA

J.M. RODRIGUEZ
IBABE

Elhuyar-eko kidea

Ikastolak eta Euskal Unibertsitate Pribatua

GAUR egun guztiz onartuta dago eragin handia izan duela oinarritzko hezkuntzaren euskalduntzean. Materiale didaktikoa prestatuz, pedagogia egokituz eta konpetentzia erakutsiz, ikastolak gizarte honen zati bat euskalduntze bidean jarri du.

Ikastolaren eragina ikusita, zaila iruditzen zait Euskal Herriko Unibertsitateari buruz zer edo zer antzekoa ez pentsatzea. Unibertsitate publikoa poliki-poliki, behar bada mantsoegi, euskalduntzen ari da. Bera da, unibertsitate mailan motore bakarra (horretarako Udako Euskal Unibertsitatea ez dut kontutan hartzen, unibertsitate kontzeptua, karrera osoa burutzea ahalbidetzen duen erakundeari egokitzen diolako).

Bestalde, urtez-urte ikasurtearen hasieran euskaraz ikasteko ikasleei eskaintzen zaizkien gaien zerrenda gero eta zabalagoa da. Hala ere, nahiz eta hau ikasleen ikuspuntutik atal garrantzitsuenetakoa izan, ez zait iruditzen hori nahikoa denik. Unibertsitatea ez da eskola besterik ematen duen erakundea. Hori horrela izango balitz akademia baten aurrean aurkituko

ginateke. Fakultateetan eskola emateaz gain, ikertu egiten da (ala ikertu egin beharko litzateke). Horrela irakaslearen jakintza gaurkotasen da eta honi esker berak irakatsitako gaiak ere, gaurkotu egiten dira.

Ezaugarri hauek unibertsitate baten nortasuna osatzen dutela onartzen bada, agerian geratzen da eskola euskaraz ematea ez dela nahikoa izango unibertsitate euskaldun bat izateko; horretarako, unibertsitate-sail bakoitzean eguneroko bizitzak (eskolak, ikerlana, argitalpenak eta abar) euskaraz beharko luke izan. Bestela, leihatilan dagoen funtzionariaren adibidearen aurrean aurkituko ginateke.

Esandakoak esanda, ez dirudi lehendik sortuta dagoen erakunde publiko bat eraldatzea erraza denik. Adibide gisa, egun hauetan euskal administrazioa osatzen duten funtzionarien euskalduntze-ari buruz azaltzen ari diren gorabeherak gogoratzea komenigarria da. Erakunde publikoen inertzia eta interes politikoak zein pertsonalak gainditzeak dirua eta denbora luzea, luzeegia esango nuke, behar ditu.

Garai batean pertsona batzuk ikastolen beharra sumatu zuten eta horri esker oinarritzko euskal hezkuntzaren sustraiak erroturik daude. Emaizta hau kontutan hartuz, euskal unibertsitatea gauzatzeko dauden arazoak berehala datozkigu gogora. Belaunaldi bateko partaideak (ideologoak, antolatzaileak, irakasleak, gurasoak, eta abar) gai izan ziren hizkuntz alorrean euskal sare bat martxan jartzeko. Unibertsitate euskaldun bat lortzeko, gaurko belaunaldiari aldagokio euskal unibertsitate pribatua, hau da goi-mailako «ikastola», martxan jartzea?

Zenbait soinu imitatzeko ahalmena duen txoria

ESKINOSOA beleen familiako txoria da, baina hauen-gatik bereizten dituen hainbat ezaugarri ditu. Moko motz eta sendoa du, arrosa antzeko lumaia eta buruan motots zuri beltza du, luma zutikorre osatua. Hegal laburrak eta beltzak ditu, baina ukitu urdin eta zuriak ere baditu.

Hala ere, txori honen bereizgarri nagusia bere kantua da. Hots oso arraroak

egiteko gai da eta katuaren maua edo oilarraren kukurrua bezalako soinuak egin ditzake. Txori hau ez da inoiz ohitzen kaiola batean egotera, baina dituen gaitasunen ondorioz, etxetan ikus daiteke.

APIRILA eta ekaina bitartean izaten ditu umeak, eta orohar bost edo zazpi arrautza erruten ditu. Zuhaitz eta zuhaizka garaietan jartzen ditu bere habia txikiak ■

ZIENTZIA

Telebista interaktiboa

AZKEN hilabeteetan telebista interaktiboaren inguruko berri ugari jaso ditugu. Hemendik aurrera telebista ikusteko jarrera aktiboa nagusituko dela dirudi. Baina horretarako hainbat aparailu behar dira. Telebista hau ikusteko disko konpaktoak kaleratu dira, eta gaur egun gutxi batzuk besterik ez badira karelatu ere, urte honen amaierarako 40 titulu ezber-

din izango direla espero da, ondoren hilabetero lau-pabost disko konpakto kale-ratzea espero delarik.

DISKO konpaktoak erabiltzeko aparailuak 100.000 pezeta (5.000 libera) balio ditu, eta disko konpakto bakoitzaren prezioa 3.500 eta 7.000 pezeta ingurukoa da. Telebista hau erabili ahal izateko ere teleingailua beharrezkoa da ■

ETXE ZULOAN

● ETXE ZULOAN ● ETXE ZULOAN ● ETXE ZULOAN ●

FESTA GIROAN

Festak, ondo zaindu beharreko ospakizunak

LAGUNARTEKO festak direla, lagunarekin eginikoak direla, gero eta garrantzi handiagoa ematen zaio xehetasunetan erreparatzeari. Garai batean patata tortila prestatu eta arrakasta lortzen zen, baina gaur egun exigentziak handiagoak dira.

Beraz, hobe da hasieratik kontu guztiak zaintzea. Lagunak etxera badatozkizu, adibidez, ez ezazu etxe osoa anbientagailu batez ito, egokiagoa da ontzi batean azukrea eta kanela erretzen jartzea, oso lurrin atsegina lortzen da. Mahaia ere itxurakoa ezarri behar duzu, kandelak eta guzti; aldezturik izozkailuan sartzen badituzu gau osoa iraungo

dute. Zerbaitegatik argizariar oihalen bat zikinduz gero, paper bat ezarri gainean eta gero plantxaz igurtzi, berotuz errazago kenduko baita.

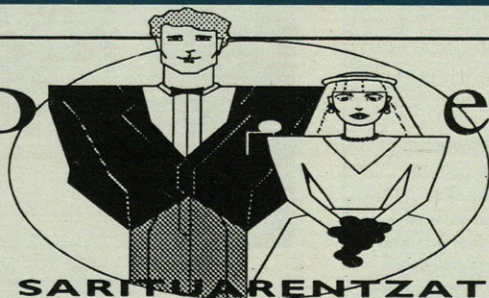
BEHIN mahaian, zerbitzean lagunak zikindu nahi ez baduzu, kontuz ibiltzeaz gain komeni da platerak oihaltzeetan jartzea, ez irristatzeko. Lagunen bat mozortu eta jaki edo edariz alfonbra zikinduz gero, gatza da egokiena; minutu batzuetan zikina irentsiko du eta aspi-ragailuaz ez da arrastorik geldituko. Eta agurtzean jangela tabako kez beteta utzi badizute, leihoak ireki eta zapi heze bat astintzearekin tabako usaina kenduko duzu ■

Lagunak eta kuttuna zaindu nahi badituzu, hobe duzu harrera ona egin eta xehetasunak zaintzea, gaur egun oso jende gutxi konformatzen baita jate hutsaren plazerrarekin.

93 ko ezkongaiak

BIKOTE SARTUAREN TZAT ERREGALIAK 93KO EZKONGAIEN LEIHAKETA

ERREGALIAK

SENARGAIAREN JANTZIA
ANDREGAIAREN JANTZIA
ERAZTUNAK ETA ZILARREZKO 13 EZKON DIRU
EZTAI EGUNERAKO CAVA
SUKALDERAKO MAHIA ETA 4 AULKI
EROSKETA TXARTELA
ARGAZKI ERREPORTAIA
PALMA DE MALLORCARA BIDAIA
EROSKETA TXARTELA

ETXEAK

AUZMENDI JOSTUNDEGIA (Donostia)
BAYON (Donostia)
KAREAGA (Eibar)
CODORNIU
IKER (Mondragón)
SOFAS LANDETA (Azpeitia)
FOTOKAI (Donostia)
EROSKI BIDAIAK (Donostia)
GANZARAIN HALTZARIAK (Azkoitia)

ZOSKETA: OTSAILAREN 26an

1994ko Martxoaren 31 baino lehen ezkontzeko asmotan bazara, bete orri hau eta bidal ezazu Otsailaren 26a baino lehen LOIOLAKO HERRI IRRATIA • 93KO EZKONGAIK • 20720 AZPEITIA (GIPUZKOA) helbidera.

SENARGAIA

(izen desturak)

(helbidea)

(herria)

(telefonoa)

ANDREGAIA

(izen desturak)

(helbidea)

(herria)

(telefonoa)

Ezkontza eguna (gutxi gora behera)

HERRI Irratia

TELEBISTA-IRRATIA

● TELEBISTA-IRRATIA ● TELEBISTA-IRRATIA ●

BOTOIA SAKATU AURRETIK

IKUSI BAIETZ

● Asteazken zehar ikusgai dugun **«Begoñaren etxean»** saioaren aurkezlea aldatu digute. Aurrerantzean, aholku domestikoak Belen Etxabek emango ditu. 12.50- etan.

● Programa didaktikoa dugu **«Ikusbit»**, eta aste honetan bost gai jorratuko ditu astelehenetik ostiralera, 12.25etan hasita: espezieen eboluzioa; intsektuak; ura; ikusmena; eta trafikoa nola antolatzen den.

● Jose Felipe Auzmendi galtzailea irabazle bilakatu du **«Gegurra nagusi»** lehiaketan. Hiru lehiakidek 500 milioi pezeta di-

tuzte saritan eta hauek galtzen ahalegindu behar dute, guztia oker eginez. Otsailaren 22an, astelehenen, 21.10etan.

● Espainiako Futbol Ligako lehen biak, **Real Madrid eta Deportivo** taldeak lehiatuko dira elkarren aurka, larunbatean, otsailaren 27an, 20.25etan.

● Igandean, otsailaren 28an, arratsaldeko 6.30etan, **«Bilaketa»** telesailaren 10. atala: «Pistolero baten erretratoa». Morgan eta Quentin-ek, James Minter gaztea topatuko dute Crafon-eko bidean. Gaizkile talde batek bere gurasoak erahil ditu.

Begoña Huegunen ordezko aurkezlea Belen Etxabe izango dugu aurrerantzean, «Begoñaren etxean» aholku domestikoen saioan.

TXORI BATEK ESAN DIGU

TBk «Berbaguren» izeneko programa berria estreinatuko du otsailaren 23an. Ramon Etxezarretak zuzendu eta aurkeztua, saio bakoitzean bi pertsonaia elkarrizketatuko ditu, segidan bi gonbidatuekin solasaldia burutuko duela. Guzti hau, bertsolari batez, zeinak koplariaren paperean eta musikaren laguntzaz, bere iritzia emango duen bertsotan. Hamahiru programa egingo dituzte guztira eta lehenengoan Ibon Sarasola eta Anjel Lertxundi bilduko dira. Ramon Etxezarretarekin batera, Joxan Muñoz eta Inazio Mujika Iraola arituko dira erredakzio taldean. Ordubeteko iraupenaz, gizarte nahiz kultura munduko pertsonaia irekiko ditu begiak «Berbaguren»-ek.

Gerrako lapurretak

OSTEGUNA 25, 22.45etan,

ABENTURA ZINEA: «ALVAREZ

KELLY». ZUZENDARIA:

EDWARD DMYTRYK.

ANTZEZLEAK: WILLIAM

HOLDEN, RICHARD WIDMARK,

JANICE RULE ETA PATRICK

O'NEAL.

ALVAREZ Kelly abentura-zalearen historia kontatzen da, gerra zibilaren garaian. Kelly, Mexikotik Virginiara abere taldea gidatzeko kontratatzen dute. Bidean, Tom Rossiter konfederatuak

harrapatu eta abereak eman diezazkion lortzen du.

Amerikarren gerra zibileko gose eta gorrotoak bere baitan biltzen dituen filmea dugu; hainbatetan errepikatuta ohi diren elementuetan oinarritua egon arren, *western* deituriko ereduaren jarraitzaile zintzoa baitugu Edward Dmytryk zuzendari ezezaguna, erraz ikusten den horietakoa dugu, balekoa, Hollywood abentura enpresa handiena zen garikoa ■

Abere taldea gidatzeko kontratatatu duten Alvarez Kellyk, amerikarren gerra zibilaren lokatzetan sartuko ditu, ezustean, oinak.

● **OTSAILAK 24,**

21.10ETAN. ZINE GAUA:

«ARRISKU GUZTIEN GAINETIK».

ZUZENDARIA: TAYLOR

HACKFORD. ANTZEZLEAK:

RACHEL WARD, JEFF BRIDGES,

JAMES WOODS ETA ALEX

KARRAS.

TERRY Brogan, futboleko izar ohia lan berezi bat egin dezan kontratatuko dute. Jake Wise, Los Angeleseko *night-club* bateko jabearen maitalea aurkitu beharrean izango da ■

● **OTSAILAK 28,**

17.00ETAN. ZINEA: «20.000

LEGOA ITSAS AZPITIK».

MARRAZKI BIZIDUNAK.

ISAMU, aita ozeanografoa duen 12 urteko mutila, Cheetah bere lagun onenarekin etxe ondoko kraterra ikustera doa. Han, Angel, itsas-azpiko erreinuko printzesa aurkituko dute. Ahotik sua darien dragoi beldurgarriek erasotuko dituzte baina, printzesaren babesa jaso aurretik ■

Juanan Aranburu: « Euskara eta egun osoko emisioa ditugu helburu »

Plentzia Telebista sei urte betetzear dago bere programazioa emititzen eta, lehen urtetan hainbat eragozpeni aurre egin ondoren, oraintsu emisio berriarekin hasi dira lanean, ordutegia osatu asmoz. Hogeia bat lankide amateurrek parte hartzen dute gaur egun, gehienak kazetari ikasle.

ARGIA. Zeintzuk izan dira egin dituzuen aldaketak?

JUANAN ARANBURU. Programazio aldetik, aurreko hamabosteroko emanaldiari eutsi diogu, magazineari, baina beste saio batzuk burutzen hasi gara, astelehenetan herriko kontuen berri euskaraz eman eta asteartez igandeko kirolen berri erdaraz errepikatzea. Gainera, hilean behin herriko agintari, kirolari eta abarrekin zuzeneko emanaldia es-

kaintzeko konpromezua daukagu.

A. Teknikoki, zeintzuk dira aldaketak?

J.A. Errepikagailu indartsuagoa erosi dugu, Plentzia osoan ikusi ahal izateko. Gainera, gure emanaldiez gain egun osoko emisioa du Plentzia Telebistak, satelitez harturiko saioak ere eskaini egiten baititugu, kalitatez emanak. Bestalde, oraingo egun osoko emanaldi horrek aukera ematen digu

edozein unetan eten eta, azken orduko berririk badago, zuzeneko saioa egiteko, lehen denek aldeztu aurretik prestatuak izaten baitziren.

A. Zein eskaintza da satellite bidezkoa?

J.A. Niri pertsonalki ez zait iruditzen gurea bezalako telebista batek filmeak eman behar dituenik, euskarazkoak ez badira; baina hemen erabakiak asanbladatan hartzen direnez gero, gehiengoaren iritzia nagusitzen da. Eskaintza musika eta kirola izaten da.

A. Zein motatako dirulaguntzak dituzue gaur egun?

J.A. Udalak eta Bizkaiko Diputazioak 150.000 pezetana ematen dizkigute; beraz, urte osoan txosnak jartzen eta oraintsu kaleratu ditugun bazkide izateagatik kuotak dira gure diru-iturri nagusia. Gure telebistako saioak ere salgai jartzen ditugu,

A. Zein da aurrera begira zuen erronka nagusia?

J.A. Euskarazko saioak ugaltzea, oso gutxi egiten baitugu oraindik euskaraz. Zaila da lortzea, baina langile guztiak euskalduntzetik hasi beharko genuke.

A. Eta emititzen irauteko aukera bideragarria?

J.A. Plentzia herriarentzat telebista hau izatea luxua da, ez Arrasaten bezala, han asko mugitzen baitira eta. Neure ustez telebista honen bideragarritasuna bailara telebista bihurtzea da, Uribe Kostara zabaltzea, alegia.

IKUSITAKOAK IKUSITA Gezurretan

Denetan gustokoak ditudan lehiaketetan aurkezlea, errealaizazio ekipo osoa eta platoon, nahiz etxean, daudenak jokoan jartzen dira. Horregatik arretaz ikusi dut gezurretan ibili eta emandakoa galtzea helburu modura duen etebeko saio berria. Aurkezle berak gidatzen zuen aurreko programak faltan zuen erritmoa du honen. Argiztaketa eta atrezzo osagarriez apaindua, nolabaiteko bolumena du. Gauzak daudenetan badoaz, eta programari martxa hartzen zaion neurrian hobetuz, majo joan daitekeen lehiaketa dela iruditzen zait. Esan bezala, ikusentzulegoa inplikatzeko duen saioa da, aurkezlea bera arbitro baino lehiakide suertatzen delako sarri. Esaten diren egiak identifikatu eta gezurrez ka-teatutako esaldiak osatzean, konkursante bezain pisutsua da aurkezlea. Hori dela eta, Gezurra baldin bada Nagusi, aurkezleak ez luke esan beharko «dena galdu duenez, irabazlea honako hau dugu», baizik eta «A zelako tre-bezia, galtzailerik onena zu zaitugu!». Gezurretan baino egia ezeztatuz antolatutako lehiaketa honetan, aurkezleak ez du deskantsurik.

Juanan Aranburuk Plentzia Telebista bideratzeko bailarako telebista bihurtzea ikusten du aukera bakarra, baita jendearen interes aldetik ere.

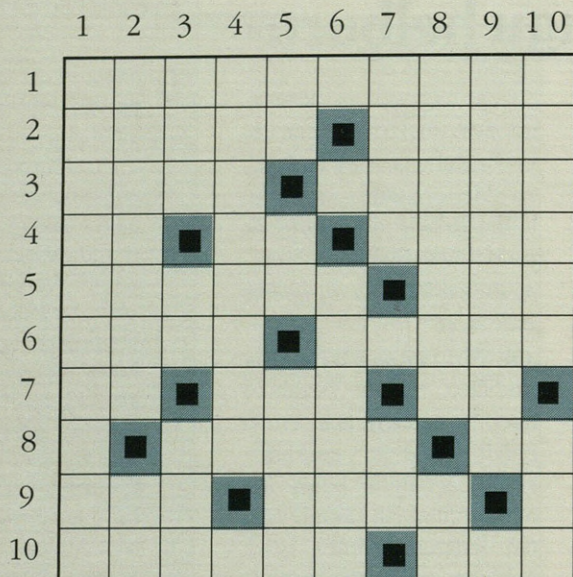
RITXI LIZARTZA

EDORTA ARANA

Denborapasa

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN: 1.- Zahartua. 2.- Oldar. Zirt..., erabaki. 3.- Zaude. Lurraldea. 4.- Ukatzeko. Kontsonante bikoitza. Atertu aditzaren infinitiboa. 5.- Zein lekutatik. Gaiso. 6.- Portua. Ipurzulua. 7.- Ergatiboaren marka. Jatorri atzizkia. Joan aditzaren erroa. 8.- Tona. Nahiak. Errepikatuz, gorotza. 9.- Gipuzkoako herria. Akabo. Röntgen. 10.- Esnea biltzeko zurezko ontzia. Norat atzizkia.

GOITIK BEHERA: 1.- Pluralean, zezenak toreatuz egiten den jaia. 2.- Auziak. Kasik. 3.- Animalia ornogabe. Naizen hau. Gauza. 4.- Matxinatu. Potasioa. 5.- Hitz grekoa. Litioa. Uztai. 6.- Kontsonantea. Berrogeitamar. Iparraldean, adorea. 7.- Ikara. Azkenekoa. Katea hitzaren kontsonanteak. 8.- Arteko. Iparraldean, zakur. 9.- Pluralean, urrezko gauzek osatzen duten multzoa. Bokala. 10.- Atearen kanpoaldea. Argi, hitz elkarketan.

Kate hitzak

Letra kopuru desberdineko hitzak ageri zaizkizu ondoan. Helburua zera da, eskuineko taula osatzea, puzzlea bailitzan. Pasa ezazu hitz bakoitza dagokion lekura, kontuan harturik hitzok ezker eskuin eta goitik behera joan daitezkeela.

8 letra

Auzolana
Katakume
Langetak
Zorabioa

7 letra

Arratoi
Izotzak
Izutiak
Haurdun

4 letra

Ahal
Aita
Aker
Alai
Argi
Arno
Arra
Atal
Atso
Auzi
Auzo
Duin

Ekai
ezin
Ibia
Inon
Inor
Irak
Irmo
lata
Luza
Noka
Onak
Ukoa

3 letra

ari
Ron
Usu
Zio

2 letra

Al
At
Ke
Ki
La
Lo
No
Uo

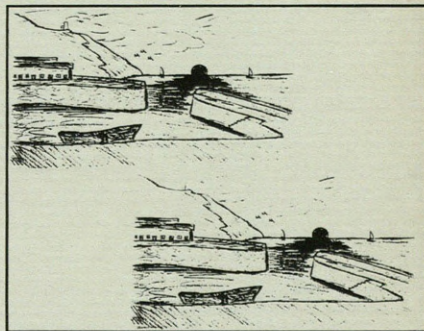
ERANTZUN zenbakidunak bete ondoan, pasa ezazu letra bakoitza dagokion goiko taulako laukira eta grabatuan ageri den pertsonaiaren izena, Beskoitzeko abeslari baten izena alegia, ageriko zaizu.

1	2	3	4	5	6	7

Aldarazi		Hegazti harraparia		Iriskorak		Gorotza	
Irujak		Txanpon zaharra		Nortasun agiria			
▶		▼		▼		▼	
				4			
Alarazi		Iparalde		Alga zelulabarra			
Irabazleak		Garaia		Galizian, ni			
▶		▼		▼			
6		1					
Araua						Sodioa	
Norbait						Bokala	
▶				Kanpo		Pluralean	
				Gizon izena		Emakume izena	
				5		Galga	
Hormak		▼				Ogi, hitz elkartetan	
... egin, begiratu						Röntgen	
▶						3	
		Sexu eme		Ez emea		▼	
		Ikara		7		Zango atal	
Naizen hau		Bat		Zakur		2 kontsonante	
Gaztaginak		Tona		(Errep.) gura		Bokala	
▶		▼		▼		▼	
(Errep.) Txori bat		Ospea				Kaltzioa	
						2	

—Hieroglifikoa—

Euskal Herriko herrialde bat

Aurreko asteko soluzioak

JUAN CRUZ ALLI Gurutzegrama

●	M	●	H	●	E	●
B	A	K	A	I	K	U
Z	I	B	I	L	I	Z
Z	E	B	I	L	E	N
K	I	S	U	A	T	A
G	A	R	I	A	K	I
D	A	M	U	A	R	A
R	O	E	R	I	A	R
A	R	T	I	L	E	A
I	Z	A	I	A	J	O

EZKER ESKUIN: 1. Belagileak. 2. Eremu. Ori. 3. Sat. Zortzi. 4. Akolitoak. 5. GANE. E. Mol. 6. Artan. Lera. 7. Ira. Izarak. 8. Nire. Apika. 9. Karrikak. R. 10. Akatu. Kari. GOTIK BEHERA: 1. Besaginka. 2. Enkarriak. 3. Letoniarra. 4. Am. Lea. Ert. 5. Guzi. Ni. In. 6. I. Ote. Zak. 7. Loro. Lapak. 8. Ertamerika. 9. Alzkorak. 10. Kai. Lakari.

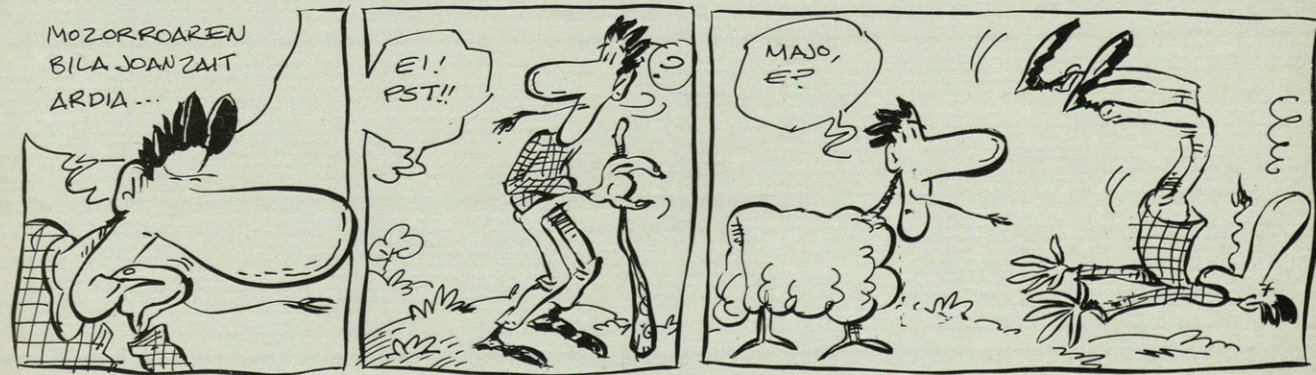
Hieroglifikoa: Udaletxean

Hitz Kateatuak

B	A	S	O	A	T	O	Z
O	I	L	O	H	E	P	E
Z	A	U	R	I	A	K	A
E	K	B	A	R	A	U	R
N	K	U	I	A	K	I	I
G	A	R	O	B	A	T	U
S	N	U	Z	A	B	U	A
O	S	T	A	L	A	R	I
K	E	A	E	P	E	L	D
A	I	R	E	I	A	I	Z
A	I	T	A	U	K	O	A

KAXKU

14/11

Giltzapeko sekretuak

GILTZAPEAN gordea daukate dekretua, ondo gordea gero. Baditut nik lagunak administrazioan, ez bat edo bi, eta hala ere egun parez ez dut aski izan zirriborroari atzaparra eranstea. Auzotik dakit, beraz, da-kidana.

Herri-langileok euskaraz ikasten oso trebeak ez izan, nonbait, eta gobernuak prest omen dauka dekretu berria, denbora-mugak luzatu eta es-tuasunak lasaitzeko. Komunikabi-deek gezurrik ez badiote, gainera, gobernuak txoil haserretzeko adinakoa izan omen da dekretu ho-rreren ezbaia.

Baina zer dio, halako hautsak ha-rrutzeko, dekretu honek? Horra hitz gutxitan, handik eta hemendik bildu ditudan apurak guztiz desbideratuak ez badaude behintzat:

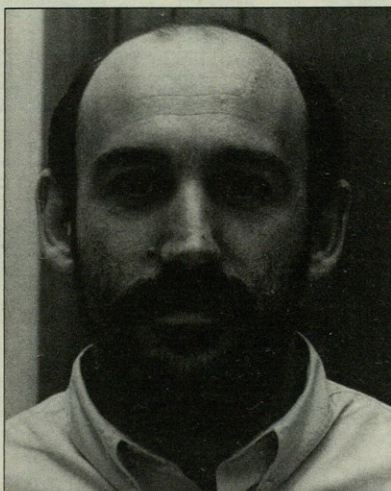
— herri-langile bakoitzak bete behar duen hizkuntza eskakizuna akredi-tatzeko denbora-muga atzeratu egingo da, 1995az harantzago;

— herrialde «erdaldunetako» udal txikiek ez dute langilerik euskaldun-du beharko;

— gainerako udal txikiek zerbitzu amankomunak sartuko dituzte, herri-tarrak zerbitzuok euskaraz jaso di-tzan;

— hizkuntza eskakizun haundia (3. edo 4.) daukaten langileek ez dute maila hori akreditatu beharrik izango, 1995a pasa arte behintzat.

ESAN eta idatzi asko egin da az-ken egun hauetan auzi honen gai-nean. Arrazoitu, berriz, gutxi. Eta galdetu egiten dut nik: nork nahi ditu hizkuntza eskakizunen epeak atze-

G O T Z O N   E G I A

Gipuzkoako Foru Aldundiko
Hizkuntza Normalkuntzako arduraduna

ratu? Nork nahi ditu gauzak astiroago egin?

Irudi luke administrazioaren hiz-kuntza politika abiadura handiko tre-na dela, dena agudo, dena arin, eta herri-langileak, berriz bapora-trena, txistu eta irrintzi, euskaraz ikasteko epeak ezin beterik dabilena, errestoa bertan utzita ere. Gizarajo funtziona-riak!

Nago ni, berriz, alderantzizkoa ez ote den egiago: zailtasunak ez ditu euskaraz ikasi nahi duen herri-langi-leak, jarritako epea laburregia omen delako. Zailtasunak, inon zailtasunik bada, administrazioan bere lana euskaraz egin nahi duen langileak dauz-ka. Bestela, ikus eta ikas.

Afera guzti honetan gizarteak zo-rrotz galdetu beharko du zergatik izan behar duten herri-langileek, lehenaz gain, euskaraz ikasteko ha-

lako eskubide zabala, epez eta diruz: zenbat denbora, zenbat lanordu edo zenbat aukera izan behar dituen fun-tzionariak legeak eskatzen dion eus-kara-maila hori harrapatzeko.

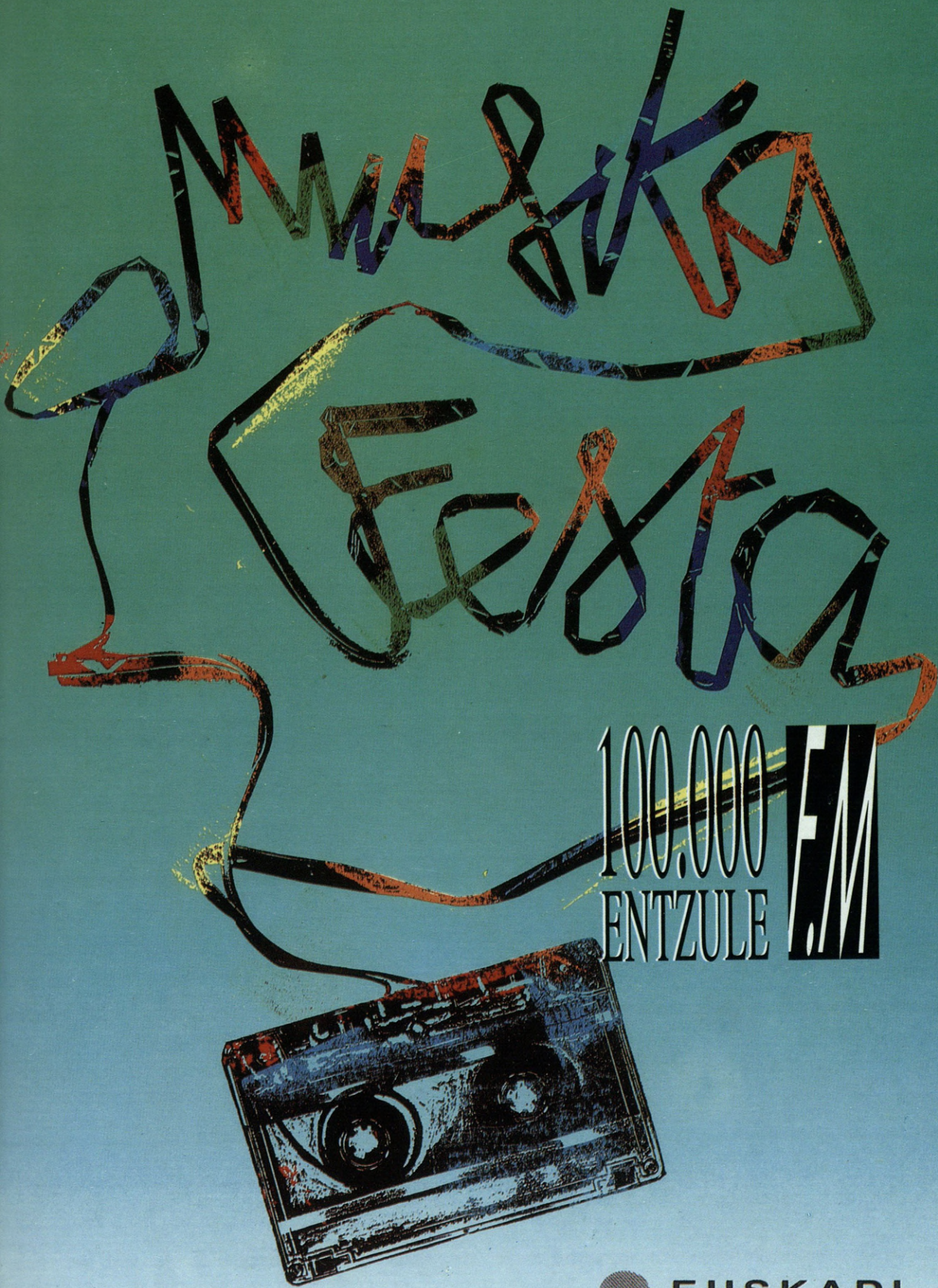
Esan dezadan argi eta garbi: herri-langileen hizkuntza eskakizunen epea luzamendutan sartzeak diru gehiago, askoz ere diru gehiago gas-tatu beharra ekarriko dio administ-razioari ezinbestean. Nik ez dut uler-tzen, esate baterako, zergatik jarri behar ote den Sestaoko burnigintza-rako langileei lanpostua ematearen aurretik halako idazkari axolagabeari euskaraz ikasteko epeak (eta diruak, beraz) luzatzea.

BAINA gainera, zenbat herri-langile dira luzamendurik eskatuta-koak? Inork galdetu al du halakorik? Zer diote hontaz herri-administra-zioetako sindikatuek? Jakingo nuke, ahal bezain laster.

Itxura du eztabaida hauek ez direla inola ere langileen baitatik sortu. Ai-tzitik, esaten ere ausartuko naiz ad-ministrazioaren hizkuntza normal-kuntza herri-langileen bizkar egiten ari dela ia osorik. Halako luzamendu-tako erabakiak ez ditu langileak sor-tarazten, bazterrik bazter dugun ho-rrenbeste politikari ezjakin, txalinki-ten, belarrimotz eta botojalek baizik.

Ez nuke nik luzatzera aldatuko administrazioaren euskalduntzea, baina ezer aldatu behar baldin bada, egia esan printzipioak azukrea ur epeletan bezala urtzen utzi baino lehenago berandutuko nituzke epeak, behin eta sekulakotz. Horra esan nere sekretua.

100.000
ENTZULE **FM**

EUSKADI

Gaia

FM

Zaletasun desberdinak dauzkate.

Kirolzaleak dira batzuk, musikazale
amorratuak hainbat eta hainbat.

Informazio ona besterik ez dute
nahi izaten bezte batzuk... Baina,
hori bai, bat datoz den-denak
gogoko duten irratia aukeratzera-
koan: EUSKADI IRRATIA!

163.000 entzule desberdin eta,
hala ere, sintonia berean denak!

ESAN ETA IZAN

HAMAR
URTE

EUSKADI
IRRATIA